

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Γενάρης - Φλεβάρης 2023 / No 156 / Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Η ΔΥΝΑΜΗ ΜΑΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥΣ

• **Εκλογές στη δίνη της κρίσης**

• **Παιδιά στο έλεος συστημικής κακοποίησης** • **Κίνα - Η Μεγάλη Πορεία**

• **Γερμανία 1933: Οι ναζί στην εξουσία** • **Black Lives Matter**

Γενάρης-Φλεβάρης 2023

2

**Η δύναμη μας μεγαλύτερη
από τη δύναμη τους**

Μαρία Στύλλου

8

Εκλογές στη δίνη της κρίσης

Πάνος Γκαργκάνας

15

**Παιδιά στο έλεος συστημικής
κακοποίησης**

Λίλιαν Μπουρίτη, Μαρία Μπολοβίνα

22

**Κίνα - Η Μεγάλη Πορεία
της νέας Υπερδύναμης**

Γιώργος Ράγκος

28

Γερμανία 1933: Οι ναζί στην εξουσία

Λέανδρος Μπόλαρης

34

Black Lives Matter

Στέλιος Μιχαηλίδης

42

Βιβλιοκριτική

Τόμας Μορ
Ουτοπία

Σωτήρης Κοντογιάννης

Πολυμέρης Βόγλης

**Δυναμική αντίσταση
(Υποκειμενικότητα, Πολιτική Βία και
Αντιδικτατορικός Αγώνας 1967-1974)**

Σταυρούλα Πανίδου

Δημήτρης Στρατούλης
**8 μήνες που συντάραξαν την Ελλάδα,
Ιανουάριος-Αύγουστος 2015**

Πέτρος Κωνσταντίνου

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, **Υπεύθυνη σύνταξης:** Μαρία Στύλλου

Συντακτική Επιτροπή: Δημήτρης Δασκαλάκης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Λέανδρος Μπόλαρης, Λίλιαν Μπουρίτη, Γιώργος Ράγκος
Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,

Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό "Σοσιαλισμός από τα Κάτω", Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, **ISSN:** 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com - www.socialismfrombelow.gr

Η δύναμη μας μεγαλύτερη από τη δύναμη τους

Η κυρίαρχη τάξη θα ήθελε πολύ τα αποτελέσματα των εκλογών του 2019, όπου βγήκε πρώτο κόμμα η Νέα Δημοκρατία με 39,85% και σχημάτισε για πρώτη φορά μετά από 12 χρόνια¹ δική της κυβέρνηση, να σήμαιναν το τέλος μιας δυσάρεστης παρένθεσης, με το εργατικό κίνημα στους δρόμους και τον ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση. Μ' αυτή τη σιγουριά έβαλε άμεσα τρεις στόχους. Να τσακίσει το εργατικό κίνημα, να ξαναπάρει τον ιδεολογικό έλεγχο, να βάλει την αριστερά στη γωνία.

Τριάντα χρόνια μετά, ανοίγει μια νέα προεκλογική περίοδος, που η κυβέρνηση ανακαλύπτει ότι βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση απ' όταν ξεκίνησε. Οι θεωρίες περί αρνητικών συσχετισμών για το κίνημα και την αριστερά διαψεύ-

Όπως εξηγεί η Μαρία Στύλλου, οι εργατικοί αγώνες και η επαναστατική Αριστερά μπορούν να τσακίζουν τα σχέδια της κυρίαρχης τάξης και της κυβέρνησής της.

δονται. Η αριστερά συνεχίζει να είναι δύναμη, και η Νέα Δημοκρατία βλέπει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ μαζί με το ΚΙΝΑΛ, μπορεί να είναι η επόμενη κυβέρνηση.

Το εργατικό κίνημα αντιστάθηκε με μάχες και απεργίες όλα αυτά τα χρόνια με νέα μέτωπα, νέες διεκδικήσεις και με μαζικοποίηση των συνδικάτων. Η επαναστατική αριστερά και οι επαναστατικές ιδέες δεν είναι εξώφυλλο του Σπήγκελ, αλλά δύναμη μέσα στη νεολαία, στους εργάτες και στον κόσμο που παλεύει. Παραμονές εκλογών η κυβέρνηση διαπιστώνει τις ήττες της και ο κόσμος

που παλεύει καταγράφει τη δύναμη του.

Το τεύχος του περιοδικού «Σοσιαλισμός από τα Κάτω» αμέσως μετά τις εκλογές του 2019 είχε ένα πολύ προφητικό σχόλιο για τα αποτελέσματα αλλά και τις εξελίξεις: «Η σταθερότητα δεν είναι θέμα αριθμών σε μια περίοδο αστάθειας όπως η σημερινή. Το εξώφυλλο αυτού του τεύχους δείχνει παραστατικά αυτή την εικόνα. Επιφανειακά «πανίσχυροι» ηγέτες κατακυλάνε μπροστά στην οργή του κόσμου μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Η Ελλάδα δεν είναι κάποιο «μικρό γαλατικό χωριό» μέσα σε συνθή-

κες πολιτικής και οικονομικής κρίσης διεθνώς».²

Πανδημία επιθέσεων

Η πανδημία ήταν για την κυβέρνηση η ευκαιρία να κλιμακώσει τις επιθέσεις. Καταστολή, απαγορεύσεις αλλά και «ευέλικτη εργασία» από το σπίτι, και τηλεπαίδευση. Αυτά που δεν κατάφερε το πρώτο εξάμηνο της εκλογής της, προσπάθησε να τα κάνει το 2020. Το λοκντάουν συνδυάστηκε μαζί με επίθεση στα συνδικάτα, στους φοιτητές, στις γυναίκες, στους μετανάστες και πρόσφυγες.

«Η κυβέρνηση έφερε Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου που αναστέλλει την απαγόρευση πολιτικής επιστράτευσης και τις επιτάξεις απεργιών τάχα για να αντιμετωπίσει τον κορονοϊό. Την ίδια στιγμή που με την Π.Ν.Π. προχωράει σε διευκολύνσεις απέναντι στους εργοδότες, επιβάλλει μέτρα όπως η μονομερής εφαρμογή εκ περιτροπής εργασίας στο προσωπικό, που μπορεί να φέρει και μέχρι 60% μείωση του μισθού».³

Στην άγρια επίθεση της κυβέρνησης η αντίσταση ήταν καταιγιστική. Στις έξι βδομάδες της καραντίνας το κοινό χαρακτηριστικό δεν ήταν ο φόβος αλλά η κινητοποίηση εργατών/εργατριών και οι απεργίες.

Τα νοσοκομεία, οι γιατροί, οι νοσηλευτές, οι διοικητικοί, οι καθαρίστριες δεν κολακεύτηκαν από τα υποκριτικά χειροκροτήματα για τους «ήρωες» αλλά μπήκαν μπροστά, έσπασαν την απαγόρευση, απάντησαν με απεργία και έτσι τράβηξαν και καθόρισαν όλους τους κλάδους και όλους τους εργαζόμενους.

Η 7 Απρίλη 2020 ήταν ξεσηκωμός στις πύλες των νοσοκομείων. Ήταν η πρώτη πανελλαδική απεργία (στάση εργασίας) σε όλη τη δημόσια υγεία και η πρώτη μεγάλη απεργιακή συγκέντρωση με συμμετοχή απεργών και συμπαραστατών παντού. Στις 24 Απρίλη οι εκπαιδευτικοί σήκωσαν το γάντι απέναντι στην Κεραμέως. Κόντρα στην απόφαση της κυβέρνησης να κλείσει τους σταθμούς του Μετρό στον Ευαγγελισμό και στο

Σύνταγμα για να εμποδίσει τη συμμετοχή, εκπαιδευτικοί, μαθητές, φοιτητές, γονείς έδωσαν το παρών... Κατάγγειλαν τη διαδικασία της τηλεπαίδευσης και τους αποκλεισμούς που αυτή είχε για χιλιάδες μαθητές, απαίτησαν το άνοιγμα των σχολείων αφού η κυβέρνηση ικανοποιήσει όλα τα αιτήματα του εκπαιδευτικού κινήματος. Ακολούθησαν στις 28 Απρίλη οι εργαζόμενοι στον Τουρισμό-Επισιτισμό, με αιτήματα για αυξήσεις, μέτρα προστασίας και ένταξης των διανομένων στα ΒΑΕ με πενθήμερο και δωρο.

Όπως συμβαίνει πάντα όταν τμήματα της τάξης μπαίνουν σε κίνηση το ένα μετά το άλλο, το ένα δίπλα στο άλλο, οι εμπειρίες γενικεύονται και αποχτούν πιο πολιτικά χαρακτηριστικά. Μέσα στις συνθήκες της καραντίνας και των αντιστάσεων που ξεπήδησαν, έγινε κοινός παρονομαστής ότι αυτός που κρατάει τον κόσμο ζωντανό και όρθιο κόντρα στην πανδημία είναι η εργατική τάξη. Ακόμα και ο Τζόνσον στη Βρετανία (και η Μαρέβα Μητσοτάκη εδώ) ήταν υποχρεωμένοι να υποκλιθούν στους ήρωες που σώζουν ζωές στα νοσοκομεία, που εξασφαλίζουν ότι στα σουπερμάρκετ υπάρχουν τρόφιμα, στα φαρμακεία φάρμακα, στα σπίτια ρεύμα, νερό και ίντερνετ. Το «πρεκαριάτο» του χτες ξαφνικά είναι αξιοθαύμαστο και αυτή είναι μια αλλαγή στις ιδέες που επηρεάζει τους συσχετισμούς ανάμεσα στην εργατική τάξη και στους υποκριτές που την εκμεταλλεύονται αλλά είναι υποχρεωμένοι να το κρύψουν πίσω από χειροκροτήματα.

Μια δραματική επιβεβαίωση για τους πραγματικούς συσχετισμούς ήρθε στις 7 Οκτώβρη 2020, όταν χιλιάδες πλημμύρισαν τη λεωφόρο Αλεξάνδρας τη μερα που το δικαστήριο έβγαζε την απόφαση για την καταδίκη της Χρυσής Αυγής. «Η Χρυσή Αυγή είναι εγκληματική οργάνωση» ήταν η απόφαση και η Αθήνα σείστηκε από τους πανηγυρισμούς των διαδηλωτών.

Ήταν μια νίκη που την επέβαλε η δύ-

ναμη του αντιφασιστικού κινήματος αναγκάζοντας θεσμούς όπως η αστική δικαιοσύνη και μια δεξιά κυβέρνηση να προσαρμοστούν.

Ανασχηματισμό αυτοί, κλιμάκωση οι αγώνες

Το καλοκαίρι του 2021 ο Μητσοτάκης έκανε μια προσπάθεια να προετοιμάσει την κυβέρνηση για νέα επίθεση με ανασχηματισμό..

Ο Θεοδωρικός ανέλαβε να ανανεώσει την κλιμάκωση της καταστολής που είχε ξεκινήσει ο Χρυσοχοϊδης αλλά σκόνταψε. ΜΑΤ στους διαδηλωτές, στους απεργούς, στους αντιφασίστες, αλλά και σφαίρες όπως αποδείχθηκε στη δολοφονία του νεαρού Ρομά Νίκου Σαμπάνη στο Πέραμα.

Η τριπλέτα Βορίδη-Γεωργιάδη-Πλεύρη με τη φασιστική προέλευση μπήκε πλέον όλη στα υπουργεία με τη ανάθεση του υπουργείου Υγείας στον Πλεύρη. Η επίθεση στα δημόσια νοσοκομεία κλιμακώθηκε.

Όμως δεν αρκεί για μια κυβέρνηση με την πλάτη στον τοίχο να τρίζει τα δόντια. Οι εργατικές αντιστάσεις με τις απεργίες μπροστά απαντάνε δυναμικά στην κυβερνητική επίθεση.

Πρώτο παράδειγμα η νίκη της απεργίας στην e-food. Αν υπάρχει ένας κλάδος συνώνυμος με την εργοδοτική αυθαιρεσία αυτός σίγουρα είναι ο κλάδος των

βαρόνων του τουρισμού και των πολυεθνικών που εισβάλλουν στον επισιτισμό και το ντελίβερι. Η Wolt και η e-food άρπαξαν τις ευκαιρίες μέσα στα λοκντάουν και είχαν τον αέρα του νόμου Χατζηδάκη που επιχειρεί να νομιμοποιήσει την απασχόληση-λάστιχο. Κί όμως έσπασαν τα μούτρα τους.

Όπως έγραφε η Εργατική Αλληλεγγύη: «Ο αγώνας των εργαζόμενων της efood έκλεισε με μια συντριπτική νίκη απέναντι στην εταιρία. Έγινε πράξη το σύνθημά τους “Δεν αλλάζουμε επάγγελμα, αλλάζουμε το επάγγελμα”. Αντί να απολυθούν οι συμβασιούχοι με τις 3μηνες συμβάσεις εργασίας και να γίνουν freelancers-“συνεργάτες”, η efood αναγκάστηκε να δεσμευτεί ότι θα τους προσλάβει όλους, 2.016 εργαζόμενους, με συμβάσεις αορίστου χρόνου».⁴

Η δυναμική της απεργίας μεταφράστηκε και σε ενίσχυση της αριστεράς στο Συνδικάτο με τις δυνάμεις της αντικαπιταλιστικής αριστεράς να διπλασιάζουν τις ψήφους τους στις εκλογές που έγιναν λίγο αργότερα. Και η Ομοσπονδία προχώρησε στην κήρυξη πανελλαδικής απεργίας στις 9 Νοέμβρη δίνοντας συνέχεια στη μάχη για γενίκευση της επιτυχίας σε όλο τον κλάδο.

Δεύτερο παράδειγμα, ο αγώνας στα Νοσοκομεία. Στις 21 Οκτώβρη προχώρησαν σε κοινή πανελλαδική απεργία η

ΠΟΕΔΗΝ και η ΟΕΝΓΕ απαντώντας στις προκλήσεις της κυβέρνησης με την επιβολή αναστολής σε ανεμβολιαστούς εργαζόμενους και απολύσεις συμβασιούχων:

Σε πανυγειονομικό ξεσηκωμό μετατράπηκε η 24ωρη πανελλαδική απεργία της ΠΟΕΔΗΝ και ΟΕΝΓΕ την Πέμπτη 21 Οκτώβρη. Πολλές χιλιάδες εργαζόμενοι και εργαζόμενες από όλη τη χώρα διαδήλωσαν στην Αθήνα, ενώ μαζικές κινητοποιήσεις έγιναν σε μια σειρά ακόμα πόλεις. Η συγκέντρωση στην Αθήνα έγινε στην πλατεία Μαβίλη. Η πορεία ξεκίνησε με τα πανό της ΠΟΕΔΗΝ και της ΟΕΝΓΕ μπροστά και πίσω το απεργιακό ποτάμι. Όσο προχωρούσε η διαδήλωση, τόσο μεγάλωνε.

Τρίτο βροντερό παράδειγμα η απεργία στην COSCO. Ο Δημήτρης Δαγκλής, 46χρονος εργολαβικός εργάτης της DPort που δούλευε στο λιμάνι για την COSCO βρήκε φριχτό θάνατο την ώρα της δουλειάς το απόγευμα της Δευτέρας 25 Οκτώβρη. Στη διάρκεια της κόντρα βάρδιάς του - δηλαδή βάρδια μετά από 12ωρη βάρδια με ένα 8ωρο διάλειμμα - εγκλωβίστηκε στις ράγες που κινούνται οι γερανογέφυρες, με αποτέλεσμα να περάσει από πάνω του η γερανογέφυρα και να τον κόψει στη μέση. Όπως γράφει η Εργατική Αλληλεγγύη «Άμεση ήταν η απάντηση από την πλευρά της

ΕΝΕΔΕΠ που με γενική συνέλευση προκήρυξε 24ωρη απεργία από τα μεσάνυχτα της Δευτέρας και απεργιακή συγκέντρωση στις 11 το πρωί της Τρίτης στην πύλη του Σταθμού Εμπορευματοκιβωτίων στο Ικόνιο».⁵

Η απεργία μετατράπηκε σε διαρκείας παρά τις συνεχείς προσφυγές της εργοδοσίας στα δικαστήρια που έτρεξαν να την κηρύξουν παράνομη. Ο Νοέμβρης σημαδεύεται από το απεργιακό κύμα καθώς δίπλα στην Επισιτισμό Τουρισμό στις 9 και στα Νοσοκομεία την 1 Δεκέμβρη απεργούν τα πλοία στις 10 και 11 Νοέμβρη.

Πόλεμος και απεργίες

Κόντρα στη δυναμική των εργατικών αντιστάσεων που κουρέλιαζαν τις κυβερνητικές απαγορεύσεις ήδη το φθινόπωρο του 2021, η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας προσπάθησε να μετατρέψει το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία το Φλεβάρη του 2022 σε νέα αντεργατική επίθεση. Τα μνημόνια είχαν καταργήσει τις συλλογικές συμβάσεις, μείωσαν τους μισθούς και τις συντάξεις και ανέβασαν το ποσοστό των φτωχών. Ο πληθωρισμός άρχισε να σκαρφάλλνει, άνοιξε το αίτημα των αυξήσεων με απεργίες, στο ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Η κυβέρνηση της Ν. Δημοκρατίας προσπάθησε να βάλει φρένο, με τη δικαιολογία ότι ο πόλεμος δεν αφήνει αυτά τα περιθώρια. Το κόλπο δεν έπιασε, και οι απεργίες κλιμακώθηκαν.

Στις 23 Φλεβάρη οι απεργοί των Νοσοκομείων συγκλόνισαν την Αθήνα με την πορεία από την πλατεία Μαβίλη στο υπουργείο Υγείας. Η πανυγειονομική απεργία έγινε στον απόηχο των δηλώσεων Πλεύρη σχετικά με τα επόμενα σχέδια του Υπουργείου και της κυβέρνησης στο ΕΣΥ. «Είμαστε εδώ ένα απεργιακό ποτάμι, ενωμένο, δυνατό που μπορεί να επιβάλλει ότι δεν θα περάσουν οι επιθέσεις του υπουργείου και της κυβέρνησης», είπε στο βήμα έξω από το Υπουργείο Υγείας ο Κώστας Καταραχιάς, γιατρός στο Έλενα Βενιζέλου και μέλος ΔΣ της ΕΙΝΑΠ. «Δυο χρόνια τώρα η κυ-

βέρνηση έχει μετατρέψει τα νοσοκομεία σε νεκροθάλαμους, έχει δολοφονήσει 25 χιλιάδες και πλέον συνανθρώπους μας με την πολιτική της. Ξέρουμε ότι είναι αδίστακτοι και θέλουν να υλοποιήσουν την ατζέντα τους. Γι' αυτό έβγαλαν τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσες σε αναστολή, γι' αυτό θέλουν να διώξουν τους ΣΟΧ και να φέρουν εργολάβους, γι' αυτό θέλουν να απολύσουν όλους τους συμβασιούχους. Έχουμε μια μεγάλη μάχη μπροστά μας που μπορούμε να την κερδίσουμε μαζί με όλη την κοινωνία, ενωμένοι, κλιμακώνοντας απεργιακά».⁶

Λίγες μέρες μετά, το Σάββατο 26 Φλεβάρη, ήταν η σειρά των εργατών από την Καβάλα και τη Λάρκο να ξεσηκώσουν το Λεκανοπέδιο με το κατέβασμά τους:

Ένα τεράστιο πανεργατικό ποτάμι ενάντια στις απολύσεις, τις ιδιωτικοποιήσεις και την κυβέρνηση του Μητσοτάκη πλημμύρισε το κέντρο της Αθήνας το Σάββατο 26/2. Τα μαζικά μπλοκ των εργατών από τα Πετρέλαια και τα Λιπάσματα της Καβάλας, της ΛΑΡΚΟ και της COSCO μπήκαν στην κεφαλή της πορείας. Μαζί τους, πολλές δεκάδες σωματεία, ομοσπονδίες και εργατικά κέντρα. Όλοι μαζί έστειλαν το πιο δυνατό μήνυμα στην κυβέρνηση και στα αφεντικά ότι η εργατική τάξη είναι ενωμένη, οργανωμένη στα συνδικάτα της και βγαίνει μπροστά να τσακίσει τις επιθέσεις τους και τους ίδιους.

Και βέβαια οι διαδηλωτές έκαναν τη σύνδεση του αγώνα τους με την αντίσταση στον πόλεμο. Όπως δήλωσε ο Στέφανος Διαμαντόπουλος, λιμενεργάτης στην COSCO και μέλος του σωματείου ΕΝΕΔΕΠ:

«Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι στα πλαίσια της αντιπαράθεσης των κρατών για το ποιος θα φάει περισσότερο από την πίτα. Είναι διαμάχη μεταξύ γιγάντων σε ουδέτερο έδαφος και την πληρώνουν πάντα οι λαοί.

Δεν επιλέγουμε καμία πλευρά, ούτε του Πούτιν, ούτε του Μπάιντεν, ούτε του Ζελένσκι. Ο Μητσοτάκης μπαίνει μπρο-

στά να το παίξει ΝΑΤΟϊκότερος των ΝΑΤΟϊκών, πιο Μπάιντεν κι από τον Μπάιντεν. Είμαστε η πρώτη χώρα σε ποσοστό ΑΕΠ στις δαπάνες για εξοπλισμό μέσα στην ΕΕ. Το να έχουμε ΝΑΤΟϊκές βάσεις στη χώρα, είναι επικίνδυνο από μόνο του. Υπάρχει κινητικότητα στη βάση της Σούδας, η Ελλάδα εμπλέκεται όλο και περισσότερο, με ό,τι επιπτώσεις αυτό μπορεί να έχει».⁷

Το ΟΧΙ στον Πόλεμο, Ούτε με τον Πούτιν, ούτε με το ΝΑΤΟ, ακούστηκε μαζικά και στο αντιπολεμικό συλλαλητήριο την 1 Μάρτη. Πλήθος διαδηλωτών βάδισε από τα Προπύλαια μέχρι τη Βουλή. Στην κεφαλή μπήκε το πανό των Φοιτητικών Συλλόγων και ακολουθούσαν οργανώσεις της αριστεράς με συνθήματα όπως «Ούτε ΝΑΤΟ – Ούτε Ρωσία – Κάτω τα χέρια από την Ουκρανία», «Ρατσισμός – Σεξισμός – Πολεμοκαπηλεία – Κάτω η Νέα Δημοκρατία», «ΝΑΤΟ, Βάσεις κλείστε - Τα σύνορα ανοίξτε» και «Δώστε λεφτά για Υγεία και Παιδεία – όχι για τον πόλεμο στην Ουκρανία».

Η παρουσία των φοιτητών στην αντιπολεμική κινητοποίηση δεν ήταν τυχαία και αυτό φάνηκε ξανά και ξανά με τις δράσεις των φοιτητών ενάντια στα σχέδια της Κεραμέως για πανεπιστημιακή

αστυνομία. Η επιβεβαίωση ήρθε με την κατάρρευση της ΔΑΠ στις φοιτητικές εκλογές και η κορύφωση ήταν τα μεγάλα συλλαλητήρια που περιφρούρησαν την Πανεπιστημιούπολη κόντρα στις απόπειρες να μπει η αστυνομία το φθινόπωρο του 2022.

Ιδεολογικές ήττες

Όταν η Νέα Δημοκρατία σχημάτισε κυβέρνηση, αμέσως μετά κυκλοφόρησε αφίσα ενάντια στις εκτρώσεις, από την οργάνωση «Αφήστε με να ζήσω». Οι αντιδράσεις ανάγκασαν τη διοίκηση της ΣΤΑΣΥ να κατεβάσει τις αφίσες από το Μετρό.

Λίγες μέρες νωρίτερα, η Διαρκής Ιερά Σύνοδος επαναδιατύπωσε τη θέση της για τις εκτρώσεις σημειώνοντας μεταξύ άλλων ότι θεωρεί την «εκούσια» έκτρωση ως φόνο.

Τα χτυπήματα σε βάρος των γυναικών ήταν πολλαπλά! Η πανδημία σήμανε χτυπήματα στην εργατική τάξη και ιδιαίτερα στις γυναίκες. Οι συνθήκες δουλειάς έξω χειροτέρεψαν, οι συνθήκες μέσα στο σπίτι ήταν κόλαση. Με τα σχολεία κλειστά, με τα γηροκομεία παγίδες θανάτου, με τα νοσοκομεία αποκλειστικά για Covid, η «βασιλίτσα του σπιτιού» είχε να κάνει όλα όσα είχαν διαλυ-

Γενική απεργία 6 Απριλίου 2022

28 Ιούνη 2022 Διαδήλωση στην αμερικάνικη πρεσβεία ενάντια στην απαγορευση των εκτρώσεων στις ΗΠΑ

σει οι περικοπές: το κράτος πρόνοιας, η Βοήθεια στο σπίτι, οι παιδικόι σταθμοί, τα σχολεία. Η οργή από τους βιασμούς, τις σεξουαλικές επιθέσεις, το κόστος της πανδημίας για την εργατική τάξη και ιδιαίτερα για τις γυναίκες, άρχισε να μετατρέπεται σε δράση. Η Κίνηση για την Απεργιακή 8 Μάρτη οργάνωσε συζητήσεις και κινητοποιήσεις στους εργατικούς χώρους. Η απεύθυνση στα συνδικάτα έκανε τη διαφορά. Συνδικαλιστικές ηγεσίες που είχαν οδηγήσει σε αδράνεια τις επιτροπές ισότητας τις ενεργοποίησαν ξανά. Η ΑΔΕΔΥ και το ΕΚΑ αναγκάζονται μέσα απ' αυτές τις εξελίξεις να κηρύξουν στάση εργασίας στις 8 Μάρτη παγκόσμια μέρα γυναικών. Η συλλογική αυτοπεποίθηση ανεβαίνει μέσα από τις μάχες.

Οι γυναίκες βρίσκουν τη δύναμη να αποκαλύψουν πόσο σκληρές είναι οι συνθήκες στη δουλειά τους, στους μισθούς, αβεβαιότητα στην απασχόληση και όλα τα άλλα που δημιούργησαν μέχρι τώρα ένα περιβάλλον που τις πίεζε να κρατήσουν το στόμα τους κλειστό στις σεξουαλικές επιθέσεις, ιδιαίτερα μέσα στο χώρο δουλειάς τους.

Το σύστημα που θέλει τις γυναίκες υποταγμένες στις ανάγκες αναπαραγωγής του εργατικού δυναμικού του, είναι αυτό που δημιουργεί τους θεσμούς και τις συνθήκες για τις έμφυλες διακρί-

σεις και τις σεξιστικές επιθέσεις. Μετατρέπεται σε εμπόρευμα την εργατική δύναμη και το ίδιο το κορμί των γυναικών. Και μέσα στην κρίση του απειλεί τις ζωές μας με χίλιους δυο τρόπους. Όμως η συλλογική αντίσταση στην καταπίεση, η δύναμη του εργατικού κινήματος να απαντήσει με απεργιακές μάχες, κλονίζει ιδεολογικά, αλλά και οικονομικά αυτές τις δυνατότητες. Η πάλη των γυναικών ενάντια στις σεξιστικές επιθέσεις, τις γυναικοκτονίες, το ξήλωμα των κατακτήσεων όπως η απόφαση του ανώτατου δικαστηρίου των ΗΠΑ που απαγορεύει τις εκτρώσεις, είναι δεμένες με τη μάχη ενάντια στον ρατσισμό με την κυβέρνηση που κλείνει τα σύνορα, πνίγει παιδιά και γυναίκες, που νομιμοποιεί το trafficking και απάλλασε βιαστές και μαστροπούς που ανήκουν στην τάξη τους και είναι στηρίγματά τους. Η γενίκευση της ιδεολογικής ήττας της Νέας Δημοκρατίας ήρθε με το βούλιαγμα στα σκάνδαλα.

Ο ρόλος των επαναστατών

Η Αριστερά που παλεύει για την ανατροπή του καπιταλισμού έχει μια πλούσια παράδοση βασισμένη στον Μαρξισμό που βλέπει την εργατική τάξη σαν το υποκείμενο για την αλλαγή της κοινωνίας. Αυτή η παράδοση πάντοτε υποστήριξε και υποστηρίζει ότι η συνείδη-

ση των εργατών μέσα στον καπιταλισμό είναι αντιφατική. Από τη μια μεριά επηρεάζεται από τις ιδέες της κυρίαρχης τάξης που μας βομβαρδίζουν με κάθε τρόπο, αλλά την ίδια ώρα εμπλουτίζεται από τις ιδέες της καθημερινής αντίστασης στην εκμετάλλευση που ζει η εργατική τάξη.

Στην «κανονικότητα» του συστήματος, το πάνω χέρι το έχουν οι αντιδραστικές ιδέες που σπρώχνουν στην παθητικότητα. Αλλά σε περιόδους κρίσεων και αγώνων, αυτή η «ισορροπία» σπάει. Εκεί βρισκόμαστε σήμερα. Δεν είμαστε απλά σε μια φάση αγωνιστικής ανάκαμψης, αλλά σε μια νέα ριζοσπαστικοποίηση. Δεν μετριέται μόνο με την ποσότητα και τη μαζικότητα των κινητοποιήσεων αλλά και με το βάθος και τον πλούτο των αλλαγών στις ιδέες που αναπτύσσονται μέσα στην πάλη.

Στην ημερήσια διάταξη δεν είναι μόνο κάποια πολιτική κρίση σαν της περασμένης δεκαετίας. Η αποτυχία της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ άπλωσε ένα κύμα απογοήτευσης μέσα στην εργατική τάξη αλλά εκείνη η φάση είναι πίσω μας. Το νέο κύμα ριζοσπαστικοποίησης παίρνει πιο προχωρημένα χαρακτηριστικά ανοίγοντας ένα μαζικό ακροατήριο για την στρατηγική της ανατροπής αυτού του αποτυχημένου συστήματος. Είναι ώρα να ανταποκριθούμε σε αυτή την πρόκληση.

Στην αρχή κάθε ανοδικού κύματος εργατικών αγώνων, μεγάλα τμήματα των εργατών που παλεύουν επηρεάζονται από τη ρεφορμιστική λογική που λέει ότι αν μινημάrouμε τα αιτήματά μας θα κερδίσουμε την πλειοψηφία στις εκλογές και θα βάλουμε τους κρατικούς θεσμούς στην υπηρεσία των εργατών. Η εμπειρία του κινήματος, όμως, παλιά και πρόσφατη, δείχνει ότι αυτή η συλλογιστική δεν οδηγεί πουθενά.

Όπως το διατύπωσε ο Λένιν «Κοιτάξετε οποιαδήποτε χώρα με κοινοβουλευτισμό και θα δείτε ότι η πραγματική δουλειά του κράτους γίνεται στα παρασκήνια, από τις διοικητικές υπηρεσίες, τα κυ-

βερνητικά γραφεία και τα γενικά επιτελεία. Το κοινοβούλιο είναι αφιερωμένο στις ομιλίες με στόχο να παραπλανήσει τον 'απλό λαό'. (...) Παρόλο που το πέραςμα στην αστική δημοκρατία είναι ιστορική πρόοδος, παραμένει πάντοτε μέσα στον καπιταλισμό περιορισμένη, κολοβή, ψεύτικη και υποκριτική, παράδεισος για τους πλούσιους και παγίδα εξαπάτησης για τους εκμεταλλεζόμενους και τους φτωχούς. Απάτη, βία, διαφθορά, ψέμα, υποκρισία και καταπίεση των φτωχών κρύβονται πίσω από την πολιτισμένη, λουστραρισμένη και παρφομαρισμένη εξωτερική εμφάνιση της σύγχρονης δημοκρατίας».⁸

Οι εμπειρίες εδώ και σαράντα χρόνια διαψεύδουν τις αυταπάτες ότι ο κοινοβουλευτικός δρόμος μπορεί να φέρει καλύτερες μέρες για τους εργάτες και τη νεολαία. Μέσα στην εργατική τάξη είναι ζωντανή η μνήμη από τις κυβερνήσεις του Σημίτη και ακόμα πιο πρόσφατα του ΓΑΠ που έφερε το πρώτο Μνημόνιο το 2010.

Τα αδιέξοδα του κοινοβουλευτικού δρόμου έγιναν ακόμα πιο πικρή εμπειρία με την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ που ισχυριζόταν ότι βρίσκεται πέρα από τη σοσιαλδημοκρατία και ότι έφερνε για πρώτη φορά την Αριστερά στην κυβέρνηση. Το καλοκαίρι του 2015 οι κάλπες του δημοψηφίσματος έβγαλαν ένα μαζικά πλειοψηφικό 62% για το ΟΧΙ, αλλά

ο Τσίπρας υπέκυψε στους εκβιασμούς των τραπεζιτών και της Τρόικας.

Χιλιάδες και χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες καταλαβαίνουν μέσα από την εμπειρία τους ότι οι διεκδικήσεις μπορούν να γίνουν πράξη μόνο αξιοποιώντας τη δύναμη της τάξης μας για να τις επιβάλει κόντρα στους εκβιασμούς που ακυρώνουν τις εκλογικές υποσχέσεις. Γι' αυτό χρειαζόμαστε τη στρατηγική που επαναστατικού δρόμου για τον σοσιαλισμό.

Χρέος της Αριστεράς σήμερα δεν είναι να αγνοεί αυτές τις εμπειρίες και να περιμένει πότε «θα ωριμάσουν οι συνθήκες». Άμεση προτεραιότητα είναι η στήριξη και η οργάνωση των αγώνων που ξεδιπλώνονται έστω κι αν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες μένουν πίσω. Άμεση προτεραιότητα είναι η σύνδεση του απεργιακού κινήματος με τις μάχες ενάντια στους φασίστες, την καταστολή, τον ρατσισμό, τις σεξιστικές επιθέσεις.

Με τέτοιες προτεραιότητες και συνδέσεις φτάσαμε να στείλουμε στη φυλακή τους νεοναζί δολοφόνους της Χρυσής Αυγής, Έτσι χτίζουμε τη δύναμη για την ανατροπή της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας με όρους που εξασφαλίζουν ότι η συνέχεια θα είναι διαφορετική από κάθε άλλη φορά.

Τα πρωτοπόρα τμήματα της εργατικής τάξης χρειάζονται το δικό τους επαναστατικό κόμμα για να σπάνε τα ψεύ-

τικα διλήμματα και να τραβάνε την τάξη στην προοπτική να πάρει η ίδια τον έλεγχο μέσα από τους δικούς της θεσμούς: τα δικά της συμβούλια που θα σπάνε τους κρατικούς εκβιασμούς των καπιταλιστών. Αυτή την παράδοση πάλεψε να κρατήσει ζωντανή ο Τρότσκι φτάνοντας να μιλήσει για το «Μεταβατικό Πρόγραμμα». Και ο Γκράμσι με τις «Θέσεις της Λυών» συνόψισε το ρόλο του επαναστατικού κόμματος:

«Το Κομμουνιστικό Κόμμα συνδέει κάθε άμεση απαίτηση με τον επαναστατικό στόχο -αξιοποιεί κάθε μεμονωμένη μάχη για να διδάξει στις μάζες την ανάγκη για γενικευμένη δράση και για εξέγερση ενάντια στην αντιδραστική κυριαρχία του κεφαλαίου- και επιδιώκει να εξασφαλίσει ότι κάθε μάχη περιορισμένου χαρακτήρα προετοιμάζεται και καθοδηγείται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι ικανή να οδηγήσει στην κινητοποίηση και ενοποίηση των προλεταριακών δυνάμεων».⁹

Έχουμε μπροστά μας μεγάλες μάχες σε όλη την προεκλογική περίοδο αλλά και στη συνέχεια. Οι δυνατότητες είναι μεγάλες αλλά και δυνάμεις που απαιτούνται ακόμα μεγαλύτερες. Η επαναστατική αριστερά μπορεί να γίνει μεγάλη δύναμη και να κερδίσει στις γραμμές της όλον τον κόσμο που θέλει να δώσει τις μάχες του οργανωμένα και νικηφόρα, που θέλει να διώξει αυτή την κυβέρνηση και να ανοίξει το δρόμο για να οργανώσει τη δική του κοινωνία. ■

Σημειώσεις

1. Η τελευταία κυβέρνηση της Ν.Δ. ήταν το 2007 με Κώστα Καραμανλή – Έπεσε δε δυο χρόνια
2. Σοσιαλισμός από τα Κάτω – Ιούλιος-Αύγουστος 2019 – Νο 135
3. «ΠΝΠ φήμετρο» – Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1415 – 24 Μάρτιν 2020
4. Μάνος Νικολάου, E-food: νίκη για όλη την εργατική τάξη, Εργατική Αλληλεγγύη 1490, 29 Σεπτέμβριον 2021, <https://ergatik.gr/article.php?id=24811&issue=1490>
5. Δημήτρης Δασκαλάκης, Οι νεκροί δικοί μας τα κέρδη δικά τους, Εργατική Αλληλεγγύη 1494, 27 Οκτώβριον 2021, <https://ergatik.gr/article.php?id=24990&issue=1494>
6. <https://ergatik.gr/article.php?id=25601&issue=1511>
7. <https://ergatik.gr/article.php?id=25597&issue=1511>
8. Λένιν, Κράτος και επανάσταση
9. Γκράμσι, Οι θέσεις της Λυών

Φοιτητικό συλλαλητήριο ενάντια στην πανεπιστημιακή αστυνομία 20 Οκτώβριον 2022

Αθήνα 13 Δεκέμβρη 2022,
Συλλαλητήριο τη μέρα που
πέθανε ο Κ. Φραγκούλης

Εκλογές στη δίνη της κρίσης

Μπήκαμε στη νέα χρονιά με δοσμένο ότι οι πρώτοι μήνες του 2023 αποτελούν προεκλογική περίοδο. Αυτό που δεν είναι τόσο δοσμένο, ή μάλλον κρύβεται πίσω από τις προεκλογικές διακηρύξεις, είναι το γεγονός ότι η επόμενη κυβέρνηση θα έχει να διαχειριστεί την επιδείνωση της κρίσης με σκληρές αντεργατικές επιθέσεις σε όλα τα μέτωπα. Βουτιά της οικονομίας προς την ύφεση με συνεχιζόμενο πληθωρισμό και με τη σκιά του πολέμου στην Ουκρανία να απλώνεται καθώς οι ανταγωνισμοί οξύνονται.

Η άνοδος των εργατικών αγώνων και των πολύμορφων αντιστάσεων, σε πολλές χώρες και στην Ελλάδα, σημαίνει ότι η προοπτική της ανατροπής του Μητσοτάκη είναι ρεαλιστική. Για να μην δούμε, όμως, την επόμενη κυβέρνηση

Η Νέα Δημοκρατία βουλιάζει στα σκάνδαλα που γεννάει το ίδιο το σύστημα μέσα στην κρίση και τους ανταγωνισμούς. Ο Πάνος Γκαργκάνας προτείνει εργατικές απαντήσεις για την Αριστερά.

να διαχειρίζεται τις αντεργατικές επιθέσεις όπως έγινε το 2015, χρειάζεται να έχουμε καθαρή εικόνα για την πορεία της κρίσης του καπιταλισμού και να συγκροτήσουμε πιο δυνατή αντικαπιταλιστική αριστερά, ικανή να ενισχύσει τις εργατικές αντιστάσεις και να ανοίξει εναλλακτική προοπτική.

Ας δούμε πρώτα πώς χειροτερεύει η κρίση από τη μία άκρη του κόσμου ως την άλλη. Τις ίδιες μέρες που ξέσπασε το σκάνδαλο Καϊλή –το Κατάργκεϊτ που συγκλονίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση– οι ειδήσεις από τις ΗΠΑ και την Κίνα γέμιζαν με μαύρα σύννεφα για τους από πάνω.

Σκάνδαλα, φούσκες και οικονομικός φαύλος κύκλος

Στην Αμερική, καταρρέουν εμβληματικές φούσκες της κερδοσκοπίας όπως το κύκλωμα των κρυπτονομισμάτων και των startups. Η χρεοκοπία της FTX και η σύλληψη του Sam Bankman-Fried είναι σημάδι των καιρών. Μόλις πριν από μερικούς μήνες, στις 22 Μάη 2022 η εφημερίδα Φαϊνάνσιαλ Τάιμς αφιέρωνε ολοσέλιδη συνέντευξη με τον Sam Bankman-Fried, όπου προβαλλόταν ως ένας καινοτόμος δισεκατομμυριούχος επιχειρηματίας που φιλοδοξούσε να κάνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα «πι

δίκαιο» με τη βοήθεια των κρυπτονομισμάτων.¹

Η εταιρεία FTX λειτουργούσε ως «χρηματιστήριο» κρυπτονομισμάτων με συναλλαγές δισεκατομμυρίων καθημερινά και τις ευλογίες οικονομικών κολοσσών όπως η BlackRock και η Goldman Sachs, ενώ απολάμβανε τη στήριξη πολιτικών προσωπικοτήτων του διαμετρήματος του Μπιλ Κλίντον και του Τόνι Μπλερ. Κι όμως στις 11 Νοέμβρη 2022 η FTX χρεοκόπησε καθώς αδυνατούσε να πληρώσει τους «επενδυτές» που ζητούσαν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους.²

Ο επίσημος διαχειριστής της εκκαθάρισης της χρεοκοπημένης FTX ζήτησε τη δίωξη του Sam Bankman-Fried για κατάχρηση και απάτη καθώς ανακάλυψε ότι ο SBF (που το επώνυμο του μεταφράζεται κυριολεκτικά σε Τραπεζάνδρας Τηγανητός) αντλούσε χρήματα από τις καταθέσεις της FTX κατευθείαν σε μια άλλη εταιρεία που έλεγχε προσωπικά. Ακολούθησε η σύλληψη του «δίκαιου» κρυπτοτραπεζίτη, αλλά αντί για τις φυλακές οδηγήθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό με καταβολή εγγύησης 250 εκατομμυρίων δολαρίων!

Τι οδήγησε στη χρεοκοπία της FTX; Αφορμή ήταν η απόφαση ενός ανταγωνιστή, του SBF, του κινέζου δισεκατομμυριούχου Τσανγκπένγκ Τζάο στις 6 Νοεμβρίου να αποσύρει τις επενδύσεις του στην FTX. Αλλά οι αιτίες ήταν βαθύτερες.

Η στροφή των κεντρικών τραπεζών προς την άνοδο των επιτοκίων και τον τερματισμό του φθηνού χρήματος για τους τραπεζίτες και τις μεγάλες επιχειρήσεις άλλαξε τα δεδομένα. Όλα τα κρυπτονομίσματα καταγράφουν απώλειες, ενώ στα Χρηματιστήρια οι μόνοι τζογαδόροι που εμφανίζουν επιτυχίες είναι αυτοί που στοιχηματίζουν στην πτώση των μετοχών (shortsellers). Στο κλείσιμο της χρονιάς, η χρηματιστηριακή αξία των επιχειρήσεων που είναι εισηγμένες στα χρηματιστήρια όλου του κόσμου είχε μειωθεί κατά 25 τρισεκατομμύρια δολάρια, ποσό ίσο με το ετή-

σιο ΑΕΠ των ΗΠΑ!³

Η στροφή προς το ακριβό χρήμα με την άνοδο των επιτοκίων από τις κεντρικές τράπεζες, όμως, δεν είναι μόνο μια απειλή για ορισμένες φούσκες της κερδοσκοπίας. Είναι ταυτόχρονα ένας μεγάλος παράγοντας για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας προς μια νέα ύφεση. Προφανώς επιβραδυντικός παράγοντας για την οικονομία είναι οι χρεοκοπίες όσων εμπλέκονται σε κερδοσκοπικές φούσκες. Αλλά οι επιπτώσεις δεν περιορίζονται εκεί. Πιέζονται και επιχειρήσεις (και κράτη) που έχουν βγει υπερχρεωμένες από τη μακρόσυρτη κρίση των περασμένων χρόνων. Ξέρουμε πολύ καλά για την υπερχρέωση του δημοσίου π.χ. στην Ιταλία και στην Ελλάδα. Αλλά αυτό που προβάλλεται πολύ λιγότερο είναι η έκταση τέτοιων προβλημάτων στις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα ακόμα και στις πιο μεγάλες οικονομίες του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Άνοδος των επιτοκίων

Το σκεπτικό των κεντρικών τραπεζιών είναι ότι η άνοδος των επιτοκίων θα πιάσει τέτοιες επιχειρήσεις να περικόψουν το εργατικό κόστος με απολύσεις και αντικατάσταση των καλύτερα αμειβόμενων εργαζόμενων που καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις με πιο φθηνό «ευέλικτο» εργατικό δυναμικό. Έτσι θα πέσει ο πληθωρισμός που σύμφωνα με αυτούς οφείλεται στις διεκδικήσεις για αυξήσεις στους μισθούς. Κλείνουν συνειδητά τα μάτια σε μελέτες που δείχνουν ότι τα τελευταία δυο χρόνια στις ΗΠΑ, το 40% της αύξησης των τιμών συνδέεται με την αύξηση των κερδών, ένα 30% με την άνοδο του κόστους (εκτός του εργατικού) και μόνο 22% συνδέεται με το εργατικό κόστος.⁴

Στην πράξη, το άμεσο αποτέλεσμα της ανόδου των επιτοκίων είναι επιταχυντικό για την ακρίβεια που αντιμετωπίζει ο κόσμος με την άνοδο του κόστους π.χ. των στεγαστικών δανείων και των ενοικίων. Στις ΗΠΑ, η μηνιαίικη δόση του στεγαστικού δανείου για ένα χαρακτηριστικό νοικοκυριό ανέβηκε από τα

1.035 δολάρια τον Αύγουστο στα 1.643 τον Οκτώβρη.⁵ Στην Ιρλανδία, σύμφωνα με ένα πρόσφατο ρεπορτάζ, τα νέα ζευγάρια οδηγούνται σε αδιέξοδο: «*Κάνουμε οικονομίες τα τελευταία δυο χρόνια, λέει ο Κρίσμ Μακάρθου, εργαζόμενος, ετών 32, στο Τιπερέρι. Αυτός και η σύντροφός του εδώ και τέσσερα χρόνια, η Αιλίν Σίχαν 35 ετών, ζουν χωριστά στα σπίτια των γονιών τους καθώς προσπαθούν να μαζέψουν λεφτά για να πάρουν δικό τους σπίτι. 'Κάνουμε αγώνα δρόμου κόντρα στον πληθωρισμό καθώς οι τιμές των σπιτιών ανεβαίνουν ενώ οι οικονομίες μας ροκανίζονται από την ακρίβεια' λέει. 'Μοιάζει απελπιστική η κατάσταση'.*⁶

Στην Ελλάδα, 750.000 διαμερίσματα παραμένουν κλειστά ενώ τα ενοίκια σπάνε ρεκόρ.⁷ Εδώ, οι αντεργατικές επιθέσεις που έρχονται με την επιδείνωση της κρίσης παίρνουν μεγαλύτερες διαστάσεις, ακριβώς επειδή η κρίση χρέους ποτέ δεν ξεπεράστηκε. Την ώρα που η άνοδος των επιτοκίων λειτουργεί επιβαρυντικά παντού, το ελληνικό δημόσιο πιέζεται να επιστρέψει σε πρωτογενή πλεονάσματα του προϋπολογισμού. Το 2022 κλείνει με έλλειμμα κοντά στο 1,6% του ΑΕΠ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Σταϊκούρα και ο προϋπολογισμός του 2023 προβλέπει πλεόνασμα 0,6%. Ακόμα και με τις μαγειρεμένες αυτές εκτιμήσεις, αυτό μεταφράζεται σε μια στροφή που σφίγγει το ζωνάρι κατά 5 δις ευρώ, ένα ποσό που αντιστοιχεί στο σύνολο των δαπανών για την Υγεία ή την Παιδεία!

Αυτή η επίθεση στις κοινωνικές δαπάνες και στους μισθούς του δημοσίου δεν εμφανίζεται ως «μνημονιακή» υποχρέωση, αλλά ως ένα θετικό βήμα προς την επίτευξη «επενδυτικής βαθμίδας» για την ελληνική οικονομία: «*η κατάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας θα είναι ένα θετικό σήμα για την οικονομία καθώς θα αλλάξει τη συμπεριφορά των επενδυτών που δίνουν προτεραιότητα σε υψηλής αξιολόγησης περιουσιακά στοιχεία. Το πιο σημαντικό, βέβαια, είναι ότι θα μει-*

Ο Τόνι Μπλερ, ο Μπιλ Κλίντον παρέα με τον Sam Bankman-Fried

ωθεί το *spread* των ελληνικών ομολόγων άρα και το κόστος δανεισμού για το Δημόσιο, σε μια στιγμή που η αύξηση των επιτοκίων για την αναχαίτιση του υψηλού πληθωρισμού έχει κάνει τις αγορές ιδιαίτερα νευρικές». ⁸ Λιτότητα, λοιπόν, για να μειωθεί το *spread*, που όμως ανεβαίνει επειδή η ΕΚΤ ανεβάζει τα επιτόκια. Φαύλος κύκλος που αφήνει κληρονομιά ο Μητσοτάκης στην επόμενη κυβέρνηση.

Τα βάρη του πολέμου

Τα οικονομικά, όμως, δεν είναι τα μόνα βάρη. Οι συνέπειες από τη συνέχιση του πολέμου στην Ουκρανία είναι επίσης βαριές και πολύπλευρες. Κοντεύει ένας χρόνος από τότε που ο Πούτιν έστειλε τα τανκς να εισβάλουν στην Ουκρανία και το ΝΑΤΟ απάντησε κλιμακώνοντας τη στρατιωτική στήριξη του Ζελένσκι και τις οικονομικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Οι εκτιμήσεις για το πόσες χιλιάδες είναι οι νεκροί και από τις δυο πλευρές είναι αντικρουόμενες, αλλά αναμφίβολα τεράστιες. Καμιά πλευρά, όμως, παρά την αιματοχυσία δεν βρίσκεται κοντά στο να ανακηρύξει τον εαυτό της νικητή και επιμένουν και οι δυο στη συνέχιση του πολέμου.

Συνέχιση σε συνθήκες στρατιωτικού αδιέξοδου σημαίνει κλιμάκωση. Ο Πούτιν επιστράτευσε 300.000 επιπλέον στρατιώτες, ο Μπάιντεν και οι νατοϊκοί σύμμαχοι του πέρασαν από την αποστολή αντιαρματικών εκτοξευτήρων στην αποστολή πυραύλων Patriot. Και έπεται συνέχεια χωρίς άμεση προοπτική ότι ο Πούτιν θα μπει στο Κίεβο ή ο Ζελένσκι και το ΝΑΤΟ στην Κριμαία. Καμιά άρχουσα τάξη δεν αντιμετωπίζει τον πόλεμο στην Ουκρανία ως προσωρινό, αντίθετα τον θεωρούν προανάκρουσμα μεγαλύτερων συγκρούσεων και γι' αυτό ανεβάζουν τις πολεμικές προετοιμασίες τους: από τη στροφή της Σουηδίας και της Φινλανδίας από την ουδετερότητα στο ΝΑΤΟ, στον εξοπλισμό της Ταϊβάν για στρατιωτική αναμέτρηση με την Κίνα, μέχρι το πρόγραμμα του Όλαφ Σολτς για αναβάθμιση των ενόπλων δυνάμεων της Γερμανίας με εξοπλισμούς 100 δις ευρώ.

Παράλληλα, κλιμακώνεται ο «ενεργειακός» πόλεμος. Η εκστρατεία για την ενεργειακή «απεξάρτηση» της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη Ρωσία βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη. Από την κατάργηση του αγωγού φυσικού αερίου Nordstream2 έχουμε φτάσει στο μπλοκάρισμα του

ρωσικού πετρελαίου και τους σχεδιασμούς για κυριαρχία στην ευρωπαϊκή αγορά των εισαγωγών υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) από τις ΗΠΑ και το Κατάρ. Αυτό προκαλεί αναταράξεις μέσα στο δυτικό στρατόπεδο. Το υδροποιημένο φυσικό αέριο είναι πολύ ακριβότερο, όχι μόνο από το ρωσικό που έδινε φτηνή ενέργεια στη γερμανική βιομηχανία, αλλά και από το φυσικό αέριο για τις αμερικανικές επιχειρήσεις μέσα στις ΗΠΑ. Η ΕΕ έχει φτάσει στο σημείο να κατηγορεί τον Μπάιντεν για αθέμιτες επιδοτήσεις σε βάρος των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.

Δίπλα σε αυτές τις εντάσεις ήρθε να προστεθεί το Qatargate, αποκαλύπτοντας ένα μικρό μέρος από τις υπόγειες διαδρομές ανάμεσα στη Ντόχα και τις Βρυξέλλες, όχι απλά για τις μίζες του Μουντιάλ και της βίζας, αλλά για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ. Καθόλου τυχαία, η ελληνική εμπλοκή είναι άμεση, όπως έδειξαν οι βαλίτσες της Καϊλή.

Ο ενεργειακός πόλεμος σημαίνει ότι ακόμη και οι εξωραϊσμένες διακηρύξεις της COP για το κλίμα στη Γλασκώβη το 2021 πάνε περίπατο. Η COP στην Αίγυπτο επιβεβαίωσε την επιστροφή των πολυεθνικών του πετρελαίου στο προσκήνιο πανηγυρικά. Οι εξαγγελίες περί «πράσινης μετάβασης» δεν μπορούν να εξασφαλίσουν επάρκεια σε συνθήκες ενεργειακού πολέμου, η προτεραιότητα είναι ξανά στις εξορύξεις ορυκτών καυσίμων και όλοι, πολυεθνικές και κράτη τρέχουν να επωφεληθούν και να κατοχυρώσουν τον έλεγχό τους πάνω στις πηγές.

Η ExxonMobil που είχε χάσει τα πρωτεία σε χρηματιστηριακή αξία από τις εταιρείες των νέων τεχνολογιών επιστρέφει στην κορυφή την ώρα που οι μετοχές των άλλων κατακυλούν μέσα στην κρίση. ⁹ Το Κατάρ είναι ήδη ο μεγαλύτερος εξαγωγέας LNG στον κόσμο και η επέκταση στο κοίτασμα North Field θα ενισχύσει τη θέση του και θα το βοηθήσει να εγγυηθεί μακροπρόθεσμες προμήθειες αερίου στην Ευρώπη την ώρα που ψάχνει εναλλακτικές για τις εισαγω-

γές από τη Ρωσία.¹⁰ Σε αυτές τις εξελίξεις η Total κατέχει εξέχουσα θέση. Ήταν η πολυεθνική με τη μεγαλύτερη επιμονή σε νέες εξορύξεις ακόμη και όταν οι άλλες μιλούσαν για «μετάβαση» στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Τώρα πρωταγωνιστεί στην εξόρυξη για «ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια». Όπως διαβάσαμε στην Εργατική Αλληλεγγύη:

«Σε συμφωνία για ένα τμήμα των θαλάσσιων συνόρων και των ΑΟΖ τους καθώς και για τα δικαιώματα εξορύξεων σε δύο "οικόπεδα" κατέληξαν την περασμένη εβδομάδα Λίβανος και Ισραήλ μετά από διαμεσολάβηση των ΗΠΑ. Στην πραγματικότητα, οι δύο χώρες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση δεν υπέγραψαν μεταξύ τους τίποτα αλλά υπέγραψαν διμερείς συμφωνίες με τις ΗΠΑ που αναλαμβάνουν τον ρόλο του εγγυητή.

Ο απεσταλμένος των ΗΠΑ Χοχστάιν που διαπραγματεύτηκε τη συμφωνία δήλωσε ότι το κονσόρτσιουμ των εταιριών TotalEnergies SE (TTEF.PA) και ENI SpA (ENI.MI) που θα διαχειριστεί τα αποθέματα φυσικού αερίου μπορεί να ξεκινήσει εργασίες μέσα σε διάστημα εβδομάδων.

Η συμφωνία δίνει στο Ισραήλ πλήρη έλεγχο στο κοίτασμα φυσικού αερίου Karish και στον Λίβανο τον πλήρη έλεγχο του κοιτάσματος φυσικού αερίου Qana, λίγο βορειότερα και παρουσιάζεται σαν μια win-win συμφωνία που θα βοηθήσει στην "ειρήνευση" στην περιοχή. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μπάιντεν, ο εκπρόσωπος της ΕΕ, ο πρωθυπουργός της Γαλλίας Μακρόν, συνεχάρησαν την περασμένη εβδομάδα τον Ισραηλινό πρωθυπουργό Λαπίντ και τον πρόεδρο του Λιβάνου Αούν για την επίτευξή της με τον τελευταίο να τονίζει ότι «θα συμβάλει στη σταθερότητα της Μέσης Ανατολής και στην ασφάλεια του Ισραήλ και του Λιβάνου».¹¹

Ο κύριος Χοχστάιν είναι προσωποποίηση της στροφής που έχει γίνει. Είναι ο ίδιος που είχε πρωταγωνιστήσει στην ακύρωση του αγωγού Eastmed με την

τοποθέτηση τότε: «δηλώσεις του Ανώτερου Συμβούλου για την Ενεργειακή Ασφάλεια του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Άμος Χόχσταϊν, πριν διοριστεί στη σημερινή του θέση. Ο Χόχσταϊν υποστηρίζει ότι θα ένιωθε "εξαιρετικά άβολα που οι ΗΠΑ υποστηρίζουν αυτό το έργο" λόγω των περιβαλλοντικών του επιπτώσεων.

Γιατί να κατασκευάσουμε έναν αγωγό ορυκτών καυσίμων μεταξύ του EastMed και της Ευρώπης, όταν ολόκληρη η πολιτική μας είναι να υποστηρίξουμε τη νέα τεχνολογία... και τις νέες επενδύσεις για πιο πράσινη και πιο καθαρή ενέργεια; ήταν το ερώτημα που έθετε τότε ο Χόχσταϊν, προσθέτοντας: 'Μέχρι να κατασκευαστεί αυτός ο αγωγός, θα έχουμε ξοδέψει δισεκατομμύρια χρήματα των φορολογουμένων σε κάτι που είναι ξεπερασμένο –όχι μόνο απαχαιωμένο αλλά και ενάντια στο συλλογικό μας συμφέρον μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης'».¹²

Οι «πράσινες» υποκρισίες πάνε περίπατο και το ίδιο ισχύει για τον Μητσοτάκη. Το μόνο που έχει απομείνει είναι κάποιες καταστραφένες βουνοκορφές που θα γίνονταν «αιολικά πάρκα» και πολλά καμένα δάση, ενώ αντίθετα οι παραχωρήσεις στην Total και στην Εχχοπ για εξορύξεις επιστρέφουν και στο Ιόνιο και στην Κρήτη και στην Κύπρο ανεβάζοντας ξανά τον ανταγωνισμό με την Τουρκία.

Όσο πιο πολύ ο ενεργειακός πόλεμος NATO-Ρωσίας αναβαθμίζει την Ανατολική Μεσόγειο ως εναλλακτική πηγή ενέργειας για την ΕΕ, τόσο πιο πολύ τρέχουν ξανά όλοι οι τοπικοί «εταίροι» να κατοχυρώσουν τα μερίδιά τους. Αλλά σε αυτό το νέο γύρο, η εποπτεία των Μεγάλων Δυνάμεων πάνω τους είναι αυξημένη. Προφανώς αυτό ισχύει για τις ΗΠΑ και το NATO που θέλουν και την Ελλάδα και την Τουρκία ενταγμένες στην πολεμική εκστρατεία της Ουκρανίας. Αλλά επιπλέον μπαίνει πιο ενεργά στην «εποπτεία» και η Γερμανία.

Στις 16 Δεκέμβρη έγινε στις Βρυξέλες ελληνοτουρκικός διάλογος με μεσο-

λάβηση του Βερολίνου. Πραγματοποιήθηκε τριμερής συνάντηση «ανάμεσα στους διπλωματικούς συμβούλους των Κυριάκου Μητσοτάκη, Ταγίπ Ερντογάν και Όλαφ Σολτς, των κ. Άννας-Μαρίας Μπούρα, Ιμπραήμ Καλίν και Γενς Πλέτνερ αντίστοιχα μετά από παρασκήνιο κορυφής. (...) ο Γερμανός κυβερνητικός εκπρόσωπος όταν επιβεβαίωσε την τριμερή των Βρυξελλών ουσιαστικά προανήγγειλε ότι 'θα υπάρξουν και άλλες επαφές'».¹³

Η συνάντηση δεν πήρε μεγάλη δημοσιότητα, καθώς συνεχίστηκε η κυβερνητική προπαγάνδα που μιλάει συνεχώς για προκλητικότητα της Τουρκίας. Αλλά η προοπτική ότι μετά τις εκλογές η επόμενη κυβέρνηση θα έχει να διαχειριστεί και έναν τέτοιο «διάλογο» γίνεται όλο και πιο ορατή. Σίγουρα ο Γιώργος Κατρούγκαλος ετοιμάζεται γι' αυτό. Έγραφε στην χριστουγεννιάτικη Αυγή:

«Είναι αναγκαίο να τερματιστεί η λογική του «πιστού και δεδομένου» συμάχου, που δεν διεκδικεί κυρώσεις από την Ε.Ε. ή πίεση από την κυβέρνηση των ΗΠΑ για να τερματίσει η Τουρκία τις προκλήσεις και να επανέλθει στον διάλογο. Είναι αναγκαίο, επίσης, να αποκατασταθούν άμεσα δίαυλοι επικοινωνίας για αποφυγή τυχόν ατυχήματος. Για τον λόγο αυτό θεωρούμε κατ' αρχήν θετική την επαφή σε επίπεδο διπλωματικών συμβούλων των δύο ηγετών, όπως η πρόσφατη των Βρυξελλών. Είναι προφανές, βεβαίως, ότι παρόμοιες επαφές πρέπει να γίνονται με βάση τη δική μας ατζέντα και όχι τρίτων. Αναμένουμε σχετική ενημέρωση».¹⁴

«Διάλογος» μεν, αλλά κλιμακώνοντας τις πιέσεις για κυρώσεις στην Τουρκία από ΗΠΑ και ΕΕ και προβάλλοντας: «προτάσεις για την επέκταση των χωρικών υδάτων νότια και ανατολικά της Κρήτης, στο Καστελόριζο και αργότερα όπου αλλού στην Ανατολική Μεσόγειο κριθεί αναγκαίο!» «Διάλογος» με επιθετικές διεκδικήσεις και κυρώσεις είναι η συνταγή που οδήγησε στον πόλεμο στην Ουκρανία.

«Προοδευτική κυβέρνηση» όλο και πιο δεξιά

Η δήλωση ετοιμότητας του Κατρούγκαλου να πάρει τη σκυτάλη κλιμακώνοντας τις απειλές για επέκταση των χωρικών υδάτων είναι ενδεικτική της δεξιάς πορείας του ΣΥΡΙΖΑ ακόμα και στην τελική ευθεία προς τις εκλογές.

Τα σκάνδαλα και η ανερχόμενη εργατική οργή έχουν φέρει τη Νέα Δημοκρατία σε απομόνωση. Η καταγγελία του Ανδρουλάκη ότι η Καϊλή λειτουργούσε ως «δούρειος ίππος» της ΝΔ μέσα στο ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ, ήρθε να επιβεβαιώσει ότι ο Μητσοτάκης έχει ξεμείνει από πιθανές μετεκλογικές συνεργασίες για να σχηματίσει ξανά κυβέρνηση. Ακόμη και η φιλική του Καθημερινή το μόνο σενάριο που του δίνει είναι μια συνεργασία με τον Λοβέρδο αν καταφέρει να διασπάσει την επόμενη κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ:

«Μπορεί κανείς να φανταστεί τον Α. Λοβέρδο να μην δίνει ψήφο εμπιστοσύνης στη ΝΔ παρόλο που αυτό θα σήμαινε διάσπαση για το κόμμα του; (...) φυσικά μια τέτοια κυβέρνηση θα είναι εύθραυστη, χωρίς προοπτική τετραετίας».¹⁵

Κι όμως, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ συνεχίζει την προσαρμογή προς τα δεξιά. Κάποτε ο Τσίπρας εμφανιζόταν δίπλα στον Κόρμπιν και τον Μελανσόν, τώρα δεν είπε λέξη όταν η δεξιά ηγεσία του Εργατικού Κόμματος διέγραψε τον Κόρμπιν, ενώ ο Μελανσόν τοποθετεί ο ίδιος τον εαυτό του στα αριστερά του ΣΥΡΙΖΑ. Ο ΣΥΡΙΖΑ τώρα προβάλλει ως μοντέλο προοδευτικής κυβέρνησης τον Σάντσεθ της Ισπανίας επειδή μειώνει τον ΦΠΑ ως μέτρο καταπολέμησης της ακρίβειας. Λες και οι καπιταλιστές θα μειώσουν τις τιμές επειδή το κράτος θα τους χαρίσει τον φόρο. Η ακρίβεια δεν πολεμιέται με επιδοτήσεις που καταλήγουν στις τσέπες των σουπερμάρκετ και των πάροχων ενέργειας αλλά με απεργίες διαρκείας για αυξήσεις στους μισθούς και τις συντάξεις.

Ενδεικτική της αποφασιστικότητας του Αλέξη Τσίπρα να εκπληρώσει τους

Γράφημα 1. Ετήσιες και μέσες ετήσιες μεταβολές (%) ΔTK

Το γράφημα αποτυπώνει την εκτίναξη της ακρίβειας

στόχους που δεν κατάφερε ο Μητσοτάκης ήταν η δήλωση που έκανε ότι δεν επιτεύχθηκε καν «η περιβόητη επενδυτική βαθμίδα που είχε τεθεί ως κεντρικός οικονομικός στόχος του κου Μητσοτάκη και μάλιστα από το πρώτο εξάμηνο του 2020».¹⁶ Η δήλωση έγινε στα πλαίσια της εκδήλωσης για την παρουσίαση του νέου βιβλίου του Ευκλείδη Τσακαλώτου με το οποίο προσπαθεί να εξωραϊσει την πολιτική του τρίτου μνημόνιου. Γράφει:

«Μετά την αρχική προσαρμογή του Αυγούστου, έπρεπε να εξοικονομήσουμε 1% του ΑΕΠ από τις συντάξεις, ένα επιπλέον 1% του ΑΕΠ από την πλευρά των φόρων εισοδήματος και ένα ακόμα 1% από «άλλα μέτρα». Οι λεπτομέρειες αναλύονται πληρέστερα σε άλλα κεφάλαια αυτού του βιβλίου.

Αυτό που είναι λιγότερο γνωστό είναι το τι καταφέραμε να αποφύγουμε. Για παράδειγμα, οι τέσσερις θεσμοί απαίτησαν αύξηση του ΦΠΑ στην ενέργεια, στους λογαριασμούς νερού, ακόμη και στο εμφιαλωμένο νερό από 13% σε 24%. Όλα παρέμειναν στο 13%, ενώ καταφέραμε να αποτρέψουμε την αύξηση του ΦΠΑ στα εισιτήρια του θεάτρου, τα βιβλία και τα περιοδικά (έντυπα) από το 6% στο 13%».¹⁷

Το οικονομικό επιτελείο Τσίπρα-Τσακαλώτου επέβαλε αθροιστικά περικοπές

ίσεις με το 3% του ΑΕΠ σε βάρος συντάξεων και μισθών και καμαρώνει ότι κατάφερε να αποτρέψει την αύξηση του ΦΠΑ στα περιοδικά και στα θέατρα! Άμα προβάλλει τέτοια κατορθώματα προεκλογικά, ο καθένας καταλαβαίνει τι θα κάνει μετά τις εκλογές για «να πιάσουμε την επενδυτική βαθμίδα».

Η αντικαπιταλιστική αριστερά

Είναι κατεπείγον να συγκροτήσουμε τις δυνάμεις της αριστεράς που δεν θα χαράμισουν τους αγώνες των εργατών και της νεολαίας. Χιλιάδες και χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες μπήκαν μπροστά όλα αυτά τα χρόνια για να σταματήσουν τις επιθέσεις της Νέας Δημοκρατίας και να φέρουν τους υπουργούς του Μητσοτάκη στα σημερινά τους αδιέξοδα όπου βυθίζονται στη λάσπη των σκανδάλων.

Η νεολαία με τις μάχες για να μην μπει η αστυνομία στα Πανεπιστήμια, οι «Ήρωες της Υγείας» για να κρατήσουν όρθιο το ΕΣΥ, οι εκπαιδευτικοί, οι καλλιτέχνες, ο επισιτισμός, οι λιμενεργάτες του Πειραιά και οι εργάτες στα πετρέλαια και τα λιπάσματα της Καβάλας έδειξαν το δρόμο ξανά και ξανά. Οι υπουργοί αγκάλιαζαν τους βιαστές αλλά οι γυναίκες έκαναν την 8 Μάρτη πανεργατική απεργία. Οι Μηταράκηδες, οι Πλεύρηδες και οι Βορίδηδες αβαντάρουν τους

φασίστες από τα υπουργεία τους αλλά η λαοθάλασσα που έστειλε τους Μιχαλολιάκους και τους Κασιδιάρηδες στη φυλακή επιμένει αντιφασιστικά.

Το πρώτο καθήκον απέναντι σε όλο αυτόν τον κόσμο είναι ότι δεν αναστέλλουμε τους αγώνες περιμένοντας να σπτηθούν οι κάλπες. Η συγκλονιστική πανεργατική απεργία στις 9 Νοέμβρη δεν ήταν προεκλογική συγκέντρωση, ήταν μήνυμα για απεργιακή κλιμάκωση για να πάρουμε αυξήσεις, προσλήψεις, λεφτά για την Παιδεία και την Υγεία και όχι για Ραφάλ και την αστυνομία. Με ένα τέτοιο κύμα μπορούμε να πάμε στη συτριβή της ΝΔ στις κάλπες.

Και βέβαια με μια τέτοια δυναμική μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις αποπειρες για πισωγύρισμα μετεκλογικά. Συγκροτώντας την οργανωμένη δύναμη της τάξης μας να επιβάλλει τη δικαίωση των διεκδικήσεών της χωρίς αυταπάτες για προοδευτικούς υπουργούς που πάντα βρίσκουν δικαιολογίες για να μεταθέσουν τη δικαίωση στο μέλλον. Όχι θυσίες τώρα για ένα καλύτερο μέλλον αργότερα, αλλά αντίθετα: νίκες εδώ και τώρα για να ανοίξουμε το δρόμο για την ανατροπή αυτού του συστήματος

Οι προσπάθειες για να συγκροτήσουμε τις δυνάμεις μας πάνω σε αυτή την προοπτική είναι ξεκινημένες. Το έδειξε καθαρά η πρώτη εκδήλωση στο Στούντιο στις 19 Δεκέμβρη. Όπως τονίζει η

ανακοίνωση της Πρωτοβουλίας για Ενωτική Κίνηση της Ριζοσπαστικής και Αντι-καπιταλιστικής Αριστεράς:

«Βγαίνουμε από την εκδήλωση στο Studio με την αυτοπεποίθηση ότι μπορούμε να ανταποκριθούμε στις ριζοσπαστικές διαθέσεις του κόσμου της Αριστεράς, μπορούμε να συγκροτούμε την πολιτική δύναμη που στηρίζει τις ανατρεπτικές διεκδικήσεις της εργατικής τάξης, του λαού και της νεολαίας. Η ριζοσπαστική αριστερά πρέπει να παρέμβει στους αγώνες, στις μάχες και στις εκλογές, για να συγκροτηθεί ένα δυνατό κοινωνικό και πολιτικό αριστερό κίνημα αντίστασης, πολιτικό στήριγμα για τον κόσμο που παλεύει και φιλοδοξεί να επιβάλει τα αιτήματά του με τις δικές του δυνάμεις. Μια λαϊκή αντιπολίτευση που θα ανατρέψει την κυβερνητική επιθετικότητα και θα υπερβεί τους συστημικούς συσχετισμούς και ψεύτικα δίπολα ότι τη δικαίωση αυτών των αιτημάτων θα τη φέρει κάποια "προοδευτική κυβέρνηση"».¹⁸

Το ΣΕΚ βρίσκεται στην πρώτη γραμμή αυτής της προσπάθειας και το έχει δείξει ξανά και ξανά με τη στάση του και στο κίνημα και στις πολιτικές πρωτοβουλίες. Είναι μια αντιμετώπιση που στηρίζεται στις επαναστατικές παραδόσεις της Αριστεράς αλλά και στην εκτίμηση για τη βαθιά κρίση που συγκλονίζει τον καπιταλισμό παγκόσμια.

Ίσως η πιο δυνατή υπενθύμιση για

τις διαστάσεις αυτής της κρίσης ήρθε από την Κίνα με τις απεργίες και τις διαδηλώσεις που υποχρέωσαν την κινεζική ηγεσία να αναστείλει την κατασταλτική πολιτική αντιμετώπισης της πανδημίας. Στην κρίση του 2008, η Κίνα ήταν για τους καπιταλιστές όλου του κόσμου μια ατμομηχανή οικονομικής ανάκαμψης και δύναμη για τη συνέχιση της «παγκοσμιοποίησης» που άνοιγε τις αγορές για τις πολυεθνικές παντού. Σήμερα, τα επιτελεία της Δύσης βλέπουν στην Κίνα έναν επικίνδυνο ανταγωνιστή που αγκομαχάει όπως και οι δικές τους οικονομίες μπροστά στον στασιμοληθωρισμό, την πανδημία, τον πόλεμο. Αντίθετα, οι εργάτες και οι εργάτριες παντού βλέπουν το μεγαλύτερο εργοστάσιο του κόσμου, της Foxconn με 200 000 προσωπικό να απεργεί και να νικάει κόντρα στις χειρότερες συνθήκες:

«Παρά την απαγόρευση του hashtag "ταραχές στη Foxconn" στα κινεζικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα δεκάδες βίντεο που πρόλαβαν να κυκλοφορήσουν από τους διαδηλωτές δείχνουν τους εργάτες να διαδηλώνουν μαζικά φωνάζοντας "Υπερασπιστείτε τα δικαιώματά σας", να επιτίθενται σε διευθυντικά στελέχη, να συγκρούονται με αστυνομικούς, να τους πετάνε πυροσβεστήρες και να καταλαμβάνουν οχήματά τους – με τους τελευταίους να απαντάνε με εφόδους χρησιμοποιώντας γκλομπ και δακρυγόνα. Εργαζόμενος καταγράφει σε βίντεο εκατοντάδες αστυνομικούς ντυμένους με άσπρες στολές λόγω covid να επιτίθενται σε εργάτες έξω από κοιτώνες του εργοστασίου.»

Η ταϊβανέζικη πολυεθνική Foxconn, η μεγαλύτερη ιδιωτική επιχείρηση που λειτουργεί στην Κίνα, είναι εξωτερικός προμηθευτής της Apple. Περισσότερο από ένα εκατομμύριο άνθρωποι εργάζονται σε όλη τη χώρα στα περίπου 30 εργοστάσια της Foxconn. Στο συγκεκριμένο βιομηχανικό σύμπλεγμα που ξέσπασαν οι συγκρούσεις εργάζονται πάνω από 200.000 εργάτες που ζουν σε κοιτώνες σε κτίρια ενσωματωμένα μέσα σε αυτό.

Ο Τσακαλώτος και ο Τσίπρας θέλουν «να πιάσουμε την επενδυτική βαθμίδα»

Τον προηγούμενο μήνα η κινεζική κυβέρνηση επέβαλε σε αυτήν την εργατοπολη, περίπου στο μέγεθος της Πάτρας, καθολικό λοκντάουν όταν εμφανίστηκαν κρούσματα covid 19, απαγορεύοντας την έξοδο από αυτήν. Ταυτόχρονα, χιλιάδες εργαζόμενοι βρέθηκαν αποκλεισμένοι, σε συνθήκες που όπως καταγγέλλουν οι ίδιοι, όχι μόνο δεν τους παρέχονταν τα απαραίτητα μέσα προστασίας αλλά δεν είχαν καν πρόσβαση σε φαγητό, με τα ημερήσια γεύματα να καθυστερούν επί ώρες.

Ακολούθησε μαζική φυγή εργαζομένων που κατήγγειλαν ότι μέσα στο εργαστάσιο επικρατούσε χάος. Η Foxconn προκειμένου να το διατηρήσει σε λειτουργία προσέφερε μπόνους σε όσους μένουν και νέες προσλήψεις με πολύ υψηλούς μισθούς για να καλυφθούν τα κενά –τις οποίες όμως δεν φρόντισε καν να τηρήσει, αφήνοντας απλήρωτους τους εργαζόμενους! Ο εργατικός ξεσηκωμός είχε σαν αποτέλεσμα η Foxconn να ζητήσει “συγγνώμη” επικαλούμενη “τεχνικό σφάλμα” στα συστήματα πληρωμών και να ανακοινώσει ότι θα πλη-

ρώσει 1.400 δολάρια ακόμη και τους νεοπροσληθθέντες». ¹⁹

Προχωράμε με την αυτοπεποίθηση ότι πραγματικά η τάξη μας είναι η υπερδύναμη και αξίζει να συγκροτήσουμε τις δυνάμεις της μέχρι τη νίκη. ■

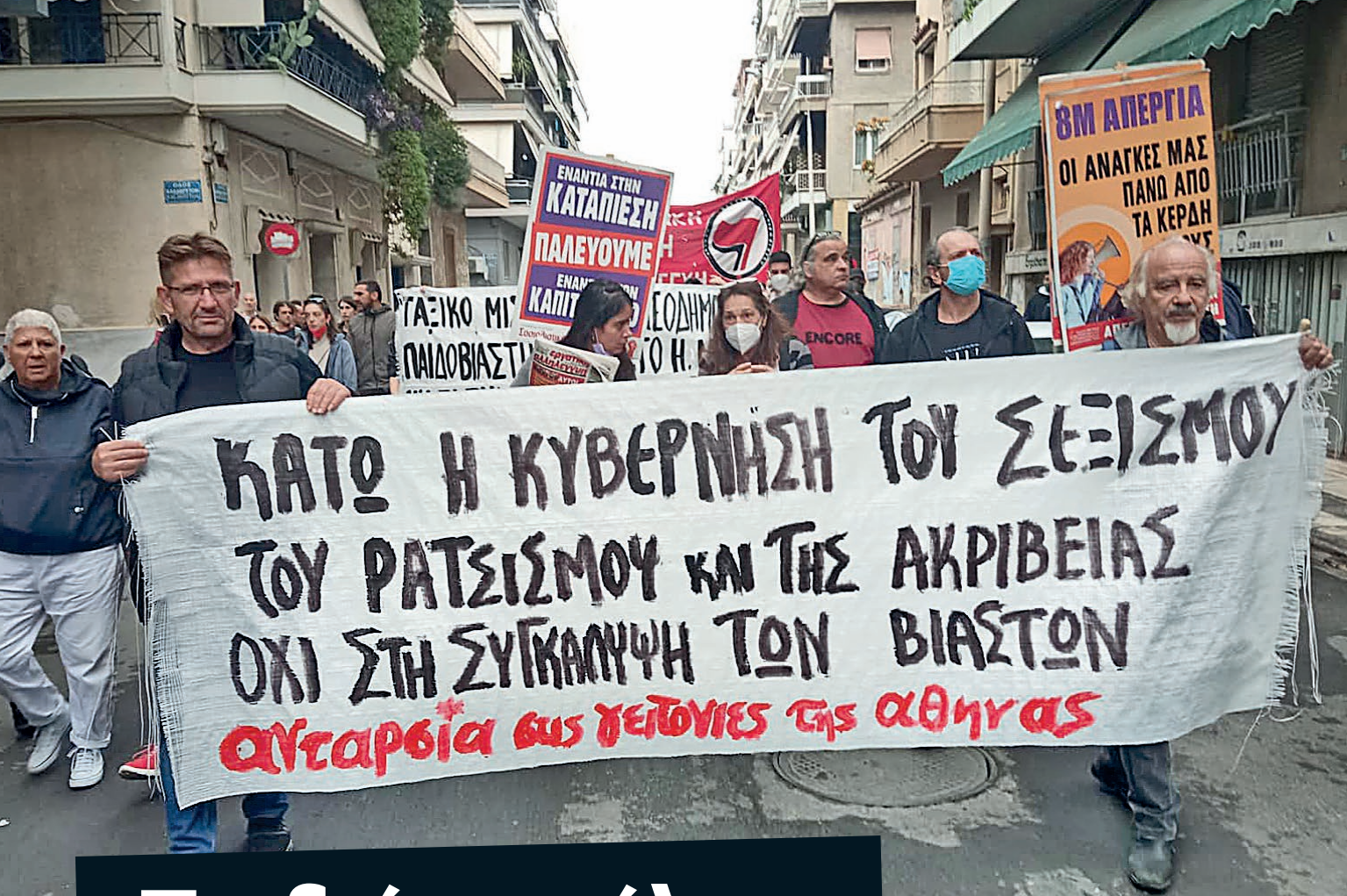
Σημειώσεις

1. Crypto billionaire Sam Bankman Fried. Lunch with the FT, Financial Times 22 May 2022 <https://www.ft.com/content/83bc681a-a0f9-43bb-b627-c6daca4e40a3>
2. Σωτήρης Κοντογιάννης. Κραχ στα κρυπτονομίσματα, Εργατική Αλληλεγγύη No 1547 16/11/2022 <https://ergatikigr/article.php?id=26736&issue=1547>
3. Markets lose more than \$30 tn in worst year since financial crisis. Financial Times 31 December 2022-1 January 2023 <https://www.ft.com/content/87ed8ea6-4913-4452-9135-498040ad338f>
4. Μαρία Στύλλου. Να αποτελειώσουμε την κυβέρνηση, Σοσιαλισμός από τα κάτω, No155 Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2022 <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1391>
5. The housing market's big chill. Financial Times 14 October 2022. <https://www.ft.com/content/b9df3102-a7d2-483d-8216-f507c0460d3d>
6. Irish property, the boom that shows no sign of slowing. Financial Times, 27 December 2022 <https://www.ft.com/content/ad969594-cb0e-483d-a761-b50b161fd428>
7. Χιλιάδες κλειστά διαμερίσματα ενώ τα ενοίκια καλπάζουν. Η Καθημερινή 18 Δεκεμβρίου 2022
8. Τα ραντεβού του 2023 για επενδυτική βαθμίδα. Εφημερίδα των Συντακτών 27 Δεκεμβρίου 2022 https://www.efsyn.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/372444_ta-ranteboy-toy-2023-gia-ependytiki-bathmida

9. Investors have flocked to Big Oil this year while fleeing Elon Musk's electric-car maker, Financial Times <https://www.ft.com/content/0f051e02-da07-4d7f-a2fc-0a62b96cc790>
10. <https://www.reuters.com/business/energy/qataraenergy-be-largest-lng-trader-over-next-5-10-years-minister-2022-10-05/>
11. Γιώργος Πίττας. Λίβανος-Ισραήλ συμφωνία για τις ΑΟΖ, Εργατική Αλληλεγγύη No 1543 19 Οκτώβρη 2022. <https://ergatikigr/article.php?id=26597&issue=1551>
12. Πάνος Γκαργγκάνας. Ο ελληνιστοκρατικός ανταγωνισμός μετά την ακύρωση του αγωγού Eastmed. Σοσιαλισμός από τα κάτω No 151. Μάρτης-Απρίλης 2022. <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1352>
13. Κ.Π.Παπαδόχους, Η νυξίδα μετά το ραντεβού των τριών, Η Καθημερινή 24-25 Δεκεμβρίου 2022
14. Γ. Κατρούγκαλος. Οι προκλήσεις της εξωτερικής πολιτικής το 2023, Η Αυγή 25 Δεκεμβρίου 2022. https://www.avgi.gr/politiki/434186_oi-prokliseis-tis-exoterikis-politikis-2023
15. Αγγελική Σπανού. Οι αδύνατοι κυβερνητικοί συνδυασμοί, Η Καθημερινή 31 Δεκεμβρίου 2022-1 Ιανουαρίου 2023
16. <https://www.thetoc.gr/politiki/article/o-tsiprastin-parousiasi-bibliou-tou-tsakalotou---epithesi-stin-kubernisi-gia-ta-uperkerdi-ton-diulistirion-eikones/>
17. Με την πλάτη στον τοίχο - Η μαρτυρία της ομάδας διαπραγμάτευσης 2015-2019, Η Αυγή 11/12/2022 https://www.avgi.gr/politiki/433103_me-tin-plati-ston-toiho-i-martyria-tis-omadas-diapragmateyisis-2015-2019
18. <https://tinyurl.com/48dp4ejd>
19. Γιώργος Πίττας. Οι εργάτες είναι η υπερδύναμη, Εργατική Αλληλεγγύη No 1549, 15/11/2022. <https://ergatikigr/article.php?id=26802&issue=1549>

19 Δεκέμβρη 2022, Η εκδήλωση της Πρωτοβουλίας για Ενωτική Κίνηση της Ριζοσπαστικής και Αντικαπιταλιστικής Αριστεράς στο STUDIO

15 Οκτώβρη, Διαδήλωση στα Σεπόλια

Παιδιά στο έλεος συστημικής κακοποίησης

Το βάθος της πολιτικής κρίσης της κυβέρνησης της Ν.Δ επιβεβαιώνεται συνεχώς με πολλούς τρόπους. Η κατακραυγή για τα αίσχη που διαδραματίζονταν στην «Κιβωτό του κόσμου» είναι μία ακόμα επιβεβαίωση για τη σήψη της λεγόμενης «καλής» κοινωνίας. Ο καταιγισμός καταγγελιών από παιδιά που έμεναν στη συγκεκριμένη δομή, που περιγράφουν όλων των ειδών την κακοποίηση που έχουν υποστεί (σεξουαλική, σωματική, λεκτική και ψυχολογική βία), έχει προκαλέσει αηδία και αποτροπιασμό. Ένας οργανισμός, που απολάμβανε τη στήριξη των πιο πλούσιων χορηγών και την κάλυψη από το κόμμα του "Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια", αποκαλύπτεται σαν ένα κέντρο δι-

Η Λίλιαν Μπουρίτη και η Μαρία Μπολοβίνα γράφουν για τις συνθήκες που καταδικάζουν γυναίκες και παιδιά στη φτώχεια και τις σεξιστικές επιθέσεις.

αφθοράς των "πολυβραβευμένων" και "αγιοποιημένων" ηγετών του και βάνουσης κακοποίησης των παιδιών που υποτίθεται ότι είχε υπό την προστασία του.

Όσο και να προσπαθούν κυβέρνηση, ΜΜΕ κι άρχουσα τάξη να πείσουν ότι ενδιαφέρονται για το μέλλον αυτών των παιδιών και ότι η υπόθεση της Κιβωτού είναι εξαίρεση, ότι η πραγματικότητα στον τομέα της παιδικής προστασίας είναι εξοργιστικά ζοφερή. Το σκάνδαλο ήρθε να επιβεβαιώσει τι σημαίνει η παράδοση αυτού του ευαίσθητου τομέα στα χέρια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Ακόμα και ο αριθμός των παιδιών που βρίσκονται σε αυτά τα ιδρύματα δεν είναι ακριβής, καθώς υπάρχει άρνηση να εναρμονιστούν αυτοί οι φορείς ακόμα και με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο.

Οι ενέργειες της κυβέρνησης της Ν.Δ, μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου της Κιβωτού, απλά επιβεβαιώνουν ότι δεν θέλει να βάλει τέλος στα εγκλήματα που αποκαλύπτονται. Το νέο διοικητικό συμβούλιο της δομής που ανακοίνωσε το Υπουργείο Εργασίας καταδεικνύει αυτή την πραγματικότητα. Κανένας δεν μπορεί να πιστέψει ότι μια πρόεδρος από τη

γνωστή εφοπλιστική οικογένεια Μαρτί-νου, ένας πρώην εισαγγελέας του Άρειου Πάγου ή μια ψυχολόγος γραμματέας των «Φίλων της Θεοτόκου» θα μπορούσαν να σώσουν τα παιδιά και να εξασφαλίσουν οικονομική διαφάνεια.

Όπως δήλωσε η Ελένη Τσαγανού, εργαζόμενη σε βρεφονηπιακό σταθμό στο δήμο Νίκαιας Ρέντη στην εφημερίδα Εργατική Αλληλεγγύη: «Είναι προκλητικό να αφήνουν την παιδική προστασία και πρόνοια πρώτα στα χέρια του κάθε πάτερ και της Εκκλησίας και τώρα, ακόμα και μετά το σκάνδαλο στα χέρια εφοπλιστών και "αρίστων". Είναι δυνατόν μετά από όλα αυτά να υποστηρίξουν ότι αυτοί οι άνθρωποι θα μεριμνήσουν για τα παιδιά και τις οικογένειές τους; Όλοι αυτοί είναι Α.Ε. Όλες αυτές οι δομές, όπως και οι παιδικοί και βρεφικοί σταθμοί, οι δομές για γυναίκες και ηλικιωμένους, θα έπρεπε να είναι δημόσιες και δωρεάν, με πολύ και μόνιμο προσωπικό».¹

Για να κατανοήσει όμως κανείς τις ρίζες των θεσμών της παιδικής προστασίας χρειάζεται να ανατρέξει σε αυτό το σύστημα που αντιμετωπίζει την ανατροφή των παιδιών σαν εμπόρευμα για την εξασφάλιση του κατάλληλου εργατικού δυναμικού. Που δημιουργεί μόνο του τις συνθήκες για να υπάρχουν ευάλωτα παιδιά με τη φτώχεια, τους ταξικούς αποκλεισμούς από την παιδεία και την υγεία, τις ρατσιστικές και σεξιστικές διακρίσεις και την ενδοοικογενειακή βία. Χειροπιαστό παράδειγμα είναι το τι έγινε στην Ελλάδα μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στην συγκρότηση του πρώτου δικτύου πρόνοιας από την Βασιλική Οικογένεια.

Ο Βασίλης Ιωακείμης, καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας, σε μια εκτενή ιστορική ανασκόπηση αναφορικά με την πρώτη μορφή συγκρότησης δικτύου Πρόνοιας μας λέει χαρακτηριστικά:

«Η πρώτη μορφή συγκρότησης δικτύου Πρόνοιας, έγινε από την Φρειδερίκη το 1946 και αναπόφευκτα περικλείει, όχι μόνον τους πολιτικούς σκοπούς της εκρίζωσης των αριστερών ιδεών, αλλά

και της παλινόρθωσης των ελληνοχριστιανικών ιδεολογημάτων».

Η Φρειδερίκη υπήρξε συνδιαμορφώ-της και κοινωνός αυτών των αντιλήψε-ων, που κατά το δεύτερο μισό της δεκα-ετίας του 1940 «αποψύχθηκαν» και επι-βλήθηκαν ως αντίπαλο δέος στα λαοφι-λή ιδεώδη του αντιστασιακού κινήμα-τος. Αυτά αποτέλεσαν τα βασικά χαρα-κτηριστικά –και κίνητρα– της δημιουρ-γίας ενός πλέγματος προνοιακών υπη-ρεσιών.

Αξίζει εδώ να θυμίσουμε, όχι μόνον τον μετεμφυλιακό αντικομμουνιστικό μένος που ήταν διάχυτο σε επίπεδο θε-σμών, αλλά και τις ιδεολογικές καταβο-λές της ίδιας της Φρειδερίκης.²

Η κληρονομιά της Φρειδερίκης

Η Φρειδερίκη, σε νεαρή ηλικία, έγι-νε μέλος της γερμανικής ναζιστικής νε-ολαίας ενώ σε δημοσιεύματα της επο-χής, όπως της εφημερίδας The New York Times, γίνεται αναφορά στη συμπάθειά της για τις δυνάμεις του Άξονα. Μετέ-πειτα –όπως αναφέρεται στο ίδιο το ημερολόγιό του Μεταξά– η Φρειδερί-κη, ως μέλος με τιμητική θέση της Γενι-κής Διοικήτριας των κοριτσιών της φα-σιστικής Εθνικής Οργάνωσης Νεολαί-ας (ΕΟΝ), το Δεκέμβριο του 1938 μοίρα-ζε σημαίες της οργάνωσης σε παιδιά.

Στην ΕΟΝ σύμφωνα με τον Ιωακείμ-δη, διαμορφώθηκε επίσης ένα συνονθύ-λευμα χριστιανικής διδασκαλίας και αρ-χαιοελληνικής φιλοσοφίας, το οποίο βα-πτίστηκε ως «Γ' Ελληνικός Πολιτισμός» και εν ολίγοις συγκροτούσε ένα ιδεολό-γημα, περί της ανωτερότητας του ελλη-νικού έθνους».³

Με αυτές τις ιδεολογικές καταβολές λοιπόν, το Βασιλικό Εθνικό Ίδρυμα και η Φρειδερίκη η οποία ανέλαβε, φαινο-μενικά, έναν ρόλο εξέχοντος φιλάνθρω-που και χριστιανού (μια εικόνα διόλου μακριά από τις τοιχογραφίες, που πα-ρουσίαζαν τον Αντώνιο της Κιβωτού, ως φέροντα την αγάπη και την προστασία στα παιδιά) δημιουργήθηκαν τα πρώτα

σπίτια του παιδιού και οι Παιδουπόλεις της εποχής. Με σκοπό αφενός την προ-ώθηση ενός φιλανθρωπικού χριστιανι-κού πρόσημου του αστικού κράτους και αφετέρου την «εθνική» και ηθική δια-παιδαγώγηση των παιδιών από τις οικο-γένειες μαχητών του ΔΣΕ και των κατα-δικωμένων κομμουνιστών.

Σε μια κατεύθυνση «αναμόρφωσης του έθνους» με το πρόσημο της παιδι-κής προστασίας διαπράχθηκαν τα πιο ειδεχθή εγκλήματα. Οι Παιδουπόλεις αυτές, προσπάθησαν να εξυγιάνουν τα παιδιά, εμποτίζοντάς τα την ελληνοχρι-στιανική προπαγάνδα, ενώ έχουν κατα-γραφεί πληθώρα βασανιστηρίων, σω-ματικών και ψυχολογικών τα οποία υπέ-στησαν.

Η Βελγίδα συγγραφέας Gonda Van Steen σε μια πλούσια έρευνα για τις σι-ωπηλές ιστορίες 3.200 παιδιών με τίτλο: "Ζητούνται παιδιά από την Ελλάδα: Υιο-θεσίες στην Αμερική του Ψυχρού Πολέ-μου" αποκαλύπτει τα πολιτικά χαρακτη-ριστικά και ιδιαίτερα τον αντικομμουνι-σμό που αποτέλεσαν πυλώνα αυτών των διακρατικών υιοθεσιών».⁴

Σύμφωνα ακόμη με το Αρχείο Ιστορι-κής Μνήμης της ΕΑΜικής Εθνικής Αντί-στασης και του ΔΣΕ:

«Μεταξύ των λόγων που αναφέρο-νταν στην ανάγκη απόσπασης των παι-διών από τις ρίζες τους ήταν η "μόλυνσή τους" από κομμουνιστικά γονίδια. Μέ-σω του υπερωκεανίου Φρειδερίκη και με την εποπτεία του Ελληνοαμερικανού Σ. Σπανός (θαμνίας του παλατιού και πρό-εδρος της ΑΧΕΠΑ τη δεκαετία του '50), περίπου 15.000 "παιδιά-εμπορεύματα", παραδόθηκαν για υιοθεσία από τα «ευα-γή» ιδρύματα, έναντι 4.000 δολαρίων το κεφάλι!

Όσο για τους γονείς τους, όταν μετεμ-φυλιακά τα αναζητούσαν, εισέπρατταν την απάντηση ότι πέθαναν... Όλα αυ-τά έγιναν από φιλέλληνες Αμερικανούς "μπίσησεμαν", σε συνεργασία με τους μηχανισμούς του αστικού ελληνικού κράτους και την «ευλογία» υψηλά ιστα-μένων της Εκκλησίας».⁵

Απεργία των εργαζόμενων στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς, 13/10/2021

Η ιστορία Αργυριάδη που αποτέλεσε και την αφορμή της εκπόνησης της έρευνας Van Steen αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του «παιδομαζώματος» υπό τον μανδύα της παιδικής προστασίας. Η τύχη της Ιωάννας Αργυριάδη και της αδελφής της – οι οποίες υιοθετήθηκαν από ένα ζευγάρι στην Αμερική– σφραγίστηκε από την εκτέλεση του πατέρα τους, στελέχους του ΚΚΕ, Ηλία Αργυριάδη, το 1952 μαζί με τον Νίκο Μπελογιάννη.

Οι δε μεσάζοντες που έβρισκαν τις «καλές» θρησκευόμενες οικογένειες στην Αμερική, με οικονομική επιφάνεια, πλούτισαν σε βάρος του ανθρώπινου πόνου. Ένας από τους διαμεσολαβητές για την τέλεση αυτών υιοθεσιών ήταν η ελληνοαμερικανική φιλανθρωπική οργάνωση ΑΧΕΠΑ.

Η ύπαρξη μεγάλου μέρους των ιδρυμάτων που στεγάζουν παιδιά σήμερα, υπό την σκέπη της Εκκλησίας, δεν είναι καθόλου ασύνδετη με την ιστορική εξέλιξη και το «αξιακό» σύστημα μέσα στο οποίο αναπτύχθηκαν «τα σπίτια των

παιδιών» στην Ελλάδα. Η οποία παραμένει, ίσως, μια από τις μοναδικές χώρες στην Ευρώπη, που διατηρεί την πολιτική των ιδρυμάτων θέτοντας την Εκκλησία και τους ιδιώτες στο επίκεντρο της παιδικής προστασίας. Με το πρόσχημα της φιλανθρωπίας, πολλές φορές χωρίς καταρτισμένο επιστημονικό προσωπικό, προβάλλοντας «χριστιανικές» έννοιες όπως ο εθελοντισμός και η κοινωνική προσφορά. Στην πραγματικότητα θέλουν να χειραγωγούν εθελοντές για να τους εκμπεταλλέουνται και να τους ελέγχουν.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Πρόεδρος Δικτύου Ανάδοχων Γονέων και Εθελοντών:

«Η παιδική προστασία πουλάει και φέρνει ψήφους. Τα ιδρύματα επιδιώκεται να υπάρχουν, διότι φέρνουν αντίκρισμα στις τοπικές κοινωνίες. Τα παιδιά γίνονται αντικείμενο επίδειξης φιλανθρωπίας και δήθεν ενδιαφέροντος για την τόνωση της εικόνας προσώπων της κεντρικής διοίκησης και αυτοδιοίκησης. Αυτοί με τη σειρά τους ως πρόσωπα

επιρροής φροντίζουν να “αναδεικνύουν” το έργο των ιδρυμάτων και έχει διαπιστωθεί το φαινόμενο να χρησιμοποιείται ο θεσμός της υιοθεσίας σε πρόσωπα με οικονομική επιφάνεια και κοινωνική επιρροή που συνεισφέρουν στην επιβίωση των ιδρυμάτων και επηρεάζουν την κοινή γνώμη υπέρ του έργου τους....Τα ιδρύματα δεν αντιμετωπίζουν τους εθελοντές ως δημιουργική δύναμη που θα βοηθήσει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών μέσα από την επαφή τους με τον εξωτερικό κόσμο και τα ερεθίσματα που αυτός παρέχει. Βάζουν όρια και περιορισμούς τόσους, ώστε δεν θα επιτρέψουν στους εθελοντές είτε να διαπιστώσουν τις πραγματικά κακές συνθήκες διαβίωσης των παιδιών, είτε να εκφράσουν τις απόψεις τους για την βελτίωση των πραγμάτων μέσα στο ίδρυμα. Κάθε έκφραση κριτικής “τιμωρείται” με απομάκρυνση και στέρηση του παιδιού από τον μοναδικό άνθρωπο στον οποίο ενδεχομένως έχει επενδύσει συναισθηματικά».

Ένα μεγάλο μέρος των ιδρυμάτων και

εν γένει των δομών παιδικής προστασίας σήμερα ανήκει σε σωματεία και συλλόγους της Εκκλησίας, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και σε Εταιρείες. Οι αντίστοιχες δημόσιες δομές (Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου), συνηθίζεται –όπως τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφερειών– να συνενώνονται με παλιά ιδρύματα που έχουν Προέδρους και Διοικητικά Συμβούλια, απαρτιζόμενα από πολιτευτές κυβερνητικών κομμάτων.⁶

Σε όλες τις περιπτώσεις βλέπουμε να κυριαρχεί η χάραξη πολιτικής της παιδικής προστασίας όχι από ειδικό επιστημονικό προσωπικό, με γνώμονα την προστασία και την εξέλιξη των παιδιών, αλλά με μια λειτουργία εν είδει «παρακράτους».

Απουσία οποιουδήποτε ενιαίου κρατικού φορέα σχεδιασμού, αξιολόγησης και ελέγχου λειτουργίας των εν λόγω δομών. Άλλωστε χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών των «αόρατων» διαδικασιών αποτελεί η συστηματική συγκάλυψη και η απουσία ριζικών αλλαγών, μετά από καταγγελίες που έχουν έρθει στο φως της δημοσιότητας.

Αρκεί να θυμηθούμε τις καταγγελίες σεξουαλικής κακοποίησης στο Πρότυπο Νηπιοτροφείο Καλλιθέας, την υπόθεση βιασμού ανηλίκων στο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας «Παπάφειος» Θεσσαλονίκης, την καταγγελία για σεξουαλική κακοποίηση ανάπηρων ανηλίκων από τον πρόεδρο του Ιδρύματος Αναπήρων Πειραιά ή τον θάνατο του 2χρονου σε δομή του Χαμόγελου του Παιδιού που έπεσε σε ανοιχτό πηγάδι.

Εάν δε κανείς ανατρέξει μόνο στους τελευταίους μήνες αντιλαμβάνεται ότι η άρχουσα τάξη, βυθισμένη στην πολύπλευρη κρίση της, και η κυβέρνηση της Ν.Δ που την υπηρετεί όχι μόνο δεν κάνει απολύτως τίποτα για να προστατέψει τα παιδιά, αλλά αντίθετα σε κάποιες περιπτώσεις είναι η ίδια που τα δολοφονεί.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του 16χρονου Κώστα Φραγκούλη, που δολοφονήθηκε από την αστυνομία για ένα 20αρικο που δεν πλήρωσε στο βεν-

ζινάδικο. Η δεύτερη ρατσιστική δολοφονία νεαρού Ρομά από την αστυνομία, ένα χρόνο μετά τη δολοφονία του Νίκου Σαμπάνη. Όπως έγραφε ένα πανό στις κινητοποιήσεις «Δεν ήταν η βενζίνη δεν ήταν τα λεφτά, οι μπάτσοι τον πυροβόλησαν γιατί ήταν Ρομά».

Είναι αυτή η κυβέρνηση που δολοφονεί συστηματικά προσφυγόπουλα στα νερά του Αιγαίου και στα σύνορα του Έβρου με τις μαζικές επαναπροωθήσεις. Ο ρατσισμός έχει γίνει επίσημη πολιτική εκτοπίζοντας 10.000 πρόσφυγες σε στρατόπεδα γκέτο έξω από τον αστικό ιστό των πόλεων, με τη ρατσιστική εκκένωση της δομής του Ελαιώνα και τις εξώσεις με τον τερματισμό του προγράμματος ΕΣΤΙΑ, της φιλοξενίας σε κατοικίες μέσα στις γειτονιές από 1/1/2023. Για την κυβέρνηση της Ν.Δ είναι ξεκάθαρο ότι οι ζωές των παιδιών Ρομά, προσφύγων και μεταναστών δεν μετράνε.

Φτώχεια και περικοπές

Σχεδόν ταυτόχρονα με τη δολοφονία του Κώστα Φραγκούλη, ένα ακόμα παιδί, ένας 11 χρονος μαθητής στις Σέρρες σκοτώθηκε, ύστερα από έκρηξη στο λέβητα του σχολείου, δείχνοντας με τον πιο δραματικό τρόπο ότι ένοχη –κι εδώ– είναι η κυβέρνηση που δεν δολοφονεί μόνο με σφαίρες, αλλά και με τις περικοπές στις κοινωνικές δαπάνες για τα σχολεία όπως και για τα νοσοκομεία.

Πριν από λίγες μέρες η 5μελής επιτροπή της ΕΙΝΑΠ στο νοσοκομείο Παιδών «Η Αγία Σοφία» κατήγγειλε ότι η κυβέρνηση κάνει τα ογκολογικά τμήματα παιδών ιδιωτικά, που σημαίνει ότι στην Αττική δεν θα υπάρχει δημόσιο και δωρεάν κέντρο για αυτά τα παιδιά.

Τόσο πολύ ενδιαφέρονται για τη ζωή των γεννημένων παιδιών, αυτοί που δεν σταματάνε να χύνουν δάκρυα για το “αγέννητο” παιδί και για το δημογραφικό πρόβλημα και να επιτίθενται στις γυναίκες ότι ο μόνος σημαντικός προορισμός τους είναι η μητρότητα.

Οι ταξικοί αποκλεισμοί παιδιών από τα νοσοκομεία και τα σχολεία συνεχώς

μεγαλώνουν. Όπως γράφει ο Σπύρος Ψύχας από το Δίκτυο για την καταπολέμηση της φτώχειας: “Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα είναι σταθερά η δεύτερη μετά τη Βουλγαρία χώρα με τα μεγαλύτερα ποσοστά πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού όλα τα χρόνια από το 2015 μέχρι και το 2021 (όπως ακριβώς και με την υλική στέρηση). Οι ερευνητές κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και για την παιδική φτώχεια, αφού σχεδόν ένα στα τέσσερα παιδιά ζει σε νοικοκυριό με κίνδυνο φτώχειας και ένα στα τρία σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι η παιδική φτώχεια στην Ελλάδα είναι έντονη, επαναλαμβανόμενη και χειροτερεύει και ότι βρισκόμαστε σε πολύ δυσμενέστερη θέση από τον μέσο όρο στην Ευρώπη, όπου ένα στα πέντε παιδιά ζει στη φτώχεια...”.

Υπογραμμίζει πως: «Φέτος βλέπουμε ότι τα συσσωρευμένα χρέη των νοικοκυριών επιδεινώνονται λόγω της αύξησης των τιμών που οδηγούν τους ανθρώπους στον δρόμο, την ώρα που το Εθνικό Σύστημα Υγείας σκλήρυνε την πρόσβαση για όσους και όσες δεν είναι ασφαλισμένοι, περιορίζοντας τη δυνατότητα χορήγησης συνταγών από ιδιώτες γιατρούς και ορίζοντας ότι αυτό θα γίνεται μόνο μέσω νοσοκομείων. Ενας στους τέσσερις ωφελούμενους αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει ιδιωτικούς πόρους για να εξυπηρετηθεί σε δομές υγειονομικής περίθαλψης.”⁷

Παράλληλα, χαρακτηριστικό για το τι σημαίνει διάλυση των δημόσιων υπηρεσιών είναι ότι στο δήμο της Αθήνας, το μεγαλύτερο δήμο της χώρας, στην υπηρεσία προστασίας του παιδιού υπάρχουν μόνο 2 μόνιμοι υπάλληλοι και 4 συμβασιούχοι! Ενώ στο δήμο Νίκαιας-Ρέντη όπως αναφέρει η Κατερίνα Θωίδου, δημοτική σύμβουλος: “Σύμφωνα με στοιχεία που ζητήσαμε με επιστολή μας από την Υπηρεσία Κοινωνικής Προστασίας, σε σύνολο 110.000 κατοίκων, το “Βοήθεια στο σπίτι” έχει 10 υπαλλήλους που εξυπηρετούν μόλις και μετά βίας

200 ωφελούμενους. Τα Δημοτικά Ιατρεία έχουν μόνο εθελοντές γιατρούς, χωρίς καν βασικές ειδικότητες, όπως Παθολόγος, Γενικός Ιατρός, Παιδίατρος. Η φροντίδα των αστέγων έχει παραχωρηθεί σε ΜΚΟ...Οι ελάχιστοι κοινωνικοί λειτουργοί του δήμου δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις αυξανόμενες ανάγκες παρέμβασης. Μόνο μέσα στο 2022 έχουν λάβει 98 εισαγγελικές παραγγελίες για διερεύνηση συνθηκών σε οικογένειες. Και όμως παρόλη αυτή την ένδεια κοινωνικής προστασίας, το κονδύλι του προϋπολογισμού που αφορούν τις δαπάνες για κοινωνική πολιτική είναι μόνο 1.000 ευρώ!»⁸

Αν πάμε στην υπόθεση της 12χρονης του Κολωνού αίσθηση προκαλούν οι καταγγελίες της δικηγόρου Α. Ταραχοπούλου που δείχνουν ότι το μαρτύριο του παιδιού δεν έχει τέλος:

«Μέχρι σήμερα εδώ και 3 μήνες δεν έχει υπάρξει καμιά ψυχολογική υποστήριξη στο παιδί πέρα από τις καταθέσεις της ΓΑΔΑ που έγιναν παρουσία παιδοψυχολόγου».

Τρεις μήνες λοιπόν χωρίς ψυχολογική υποστήριξη προφανώς λόγω της διάλυσης της Πρόνοιας και των κοινωνικών υπηρεσιών του δήμου Αθήνας και της σταδιακής αντικατάστασή της από

ΜΚΟ. Αλλά όχι μόνο για αυτό. Ο πρόεδρος του Χαμόγελου του Παιδιού δικαιολογήθηκε σε τηλεοπτική εκπομπή ως εξής: «Όσο υπάρχει νομική έρευνα, όσο υπάρχει διαδικασία από την αστυνομία, από την παιδοψυχιατρική εκτίμηση, δεν έχει κανέναν ψυχολόγο, δικαίωμα νομικά και ηθικά να μιλήσει με το παιδί για οτιδήποτε ή να το στηρίξει».

Με λίγα λόγια μηδέν υποστήριξη για να μην «χειραγωγηθεί» το παιδί, από κάποιον άλλον, παρά μόνο από την ίδια την αστυνομία.⁹ Η φτώχεια της οικογένειας, η κακοποίηση από τον παιδοβιαστή κομματάρχη της ΝΔ στον Κολωνό Μίχο δεν αρκούν. Αντί να στηρίζουν αυτό το παιδί το τραυματίζουν όλο και περισσότερο.

Η υπόθεση του Κολωνού όπως και πολλές ακόμα υποθέσεις είναι αποτέλεσμα της ανυπαρξίας κάθε είδους κοινωνικών δομών φροντίδας. Υπάρχουν χιλιάδες παιδιά που μεγαλώνουν μες στη φτώχεια με ευθύνη της άρχουσας τάξης και της κυβέρνησης της Ν.Δ που δεν έχει καμιά πρόθεση να στηρίξει τις οικογένειές τους, με δουλειές, σίτιση, στέγαση. Υπάρχουν επίσης χιλιάδες παιδιά που κακοποιούνται, χωρίς να υπάρχουν στις γειτονιές οι κοινωνικές δομές στελεχωμένες με προσωπικό (κοινωνικούς λει-

τουργούς, ψυχολόγους κλπ), για να μπορούν να παρέμβουν όπου χρειάζεται.

Όπως αναφέρει η Τριανταφυλλία Αθανασίου, πρόεδρος του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας σε συνέντευξή της στην Εφημερίδα των Συντακτών: «Αν θέλουμε να δούμε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προστασίας για το παιδί, πρέπει να αναδείξουμε τις παθογένειες και τις ελλείψεις. Για να εξηγήσω τι εννοώ ως προχωρήσουμε σε ένα υποθετικό σενάριο όπου ο εισαγγελέας διαβιβάζει μια εντολή για έρευνα των συνθηκών διαβίωσης ενός ανήλικου στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία –ποια είναι αυτή; Οι κοινωνικές υπηρεσίες που είχε προβλεφθεί από το 1996 να δημιουργηθούν στην έδρα κάθε Πρωτοδικείου δεν συστάθηκαν ποτέ. Κι αν δεχτούμε ότι είναι η κοινωνική υπηρεσία του δήμου όπου κατοικεί το παιδί, ποιος θα διεξάγει την κοινωνική έρευνα; Οι κοινωνικές υπηρεσίες δεν στελεχώθηκαν ποτέ επαρκώς, ενώ σε κάποιους δήμους δεν υπάρχει ούτε ένας κοινωνικός λειτουργός».¹⁰

Η παραχώρηση της παιδικής προστασίας σε ιδιώτες και Εκκλησία, πέραν των ιδεολογικών προσήμων, χρειάζεται να καταστεί σαφές, πως στο κέντρο της έχει το κέρδος. Είναι χαρακτηριστικές

Μαθητές και μαθήτριες στην απεργιακή 8 Μάρτη

Οι αγώνες των εργαζόμενων στα Νοσοκομεία είναι δύναμη για τις γυναίκες και τα παιδιά

άλλωστε οι αποκαλύψεις για τις χιλιάδες ευρώ, τα ακίνητα και την τεράστια παρουσία που απολάμβανε ο ιδρυτής της Κιβωτού του κόσμου όλα αυτά τα χρόνια. Ως εκ τούτου πριν προχωρήσουμε σε οποιονδήποτε σχεδιασμό αποϊδρυματοποίησης, όλες οι δομές παιδικής προστασίας χρειάζεται να περάσουν στα χέρια του κράτους, υπό εργατικό έλεγχο. Κανένας παπάς και κανένας επιχειρηματίας δεν μπορούν να έχουν λόγο στο σχεδιασμό ή στην υλοποίηση της αποϊδρυματοποίησης και της παιδικής προστασίας εν γένει, παρά μόνο οι εργαζόμενοι και οι εργαζόμενες στους τομείς της Υγείας και Πρόνοιας. Η κρατικοποίηση των δομών παιδικής προστασίας και οι προσλήψεις μόνιμου καταρτισμένου προσωπικού λοιπόν είναι το πρώτο απαραίτητο βήμα πριν προχωρήσουμε σε οποιαδήποτε άλλη συζήτηση.

Το εργατικό κίνημα έχει αρχίσει να δίνει τέτοιες μάχες με τις απεργίες που διεκδικούν χρηματοδότηση και προσλήψεις στις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων αλλά και στα σχολεία και στα νοσοκομεία. Για παράδειγμα η απεργία

στις 20 Οκτώβρη από τα νοσοκομεία που ήταν σταθμός για το εργατικό κίνημα κι αμέσως μετά την Παρασκευή 21 Οκτώβρη η απεργία των εργαζόμενων στο Βοήθεια στο σπίτι. «Σήμερα είναι μια πολύ μεγάλη κινητοποίηση. Θεωρώ ότι οι μισοί και παραπάνω εργαζόμενοι του Βοήθεια στο Σπίτι πανελλαδικά έχουν κατέβει σήμερα στην πορεία», είπε η Κωνσταντίνα Χανιώτη, κοινωνική λειτουργός στο ΒσΣ δήμου Αμαρουσίου. «Επί κόβιντ καλύψαμε τις ανάγκες όλων των κατοίκων. Ουσιαστικά το ΒσΣ είναι πρωτοβάθμια κοινωνική δομή. Η κυβέρνηση έχει την ευθύνη να μην αφήσει ακάλυπτο από βοήθεια τον φτωχό κόσμο που έχει ανάγκες».¹¹

Στη συνέχεια, μετά τη μεγάλη Γενική Απεργία στις 9 Νοέμβρη τη σκυτάλη πήραν οι εκπαιδευτικοί. Ενώ την Τρίτη 20 Δεκέμβρη έγινε κινητοποίηση από τους εργαζόμενους του Παιδών Αγία Σοφία και του Παιδών Αγλαΐα Κυριακού ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του ογκολογικού τμήματος παιδών. Παράλληλα το κίνημα των γυναικών που διεκδικεί παιδικούς σταθμούς και κοινωνικές υπηρεσί-

ες για τις ανάγκες των γυναικών, το αντιρατσιστικό κίνημα που διεκδικεί στέγη και εκπαίδευση για τα παιδιά των ρομά, των μεταναστών και των προσφύγων.

Το νομοσχέδιο που προωθεί η κυβέρνηση, σχετικά με την αποϊδρυματοποίηση, διατείνόμενη ότι πρόκειται για ένα σχέδιο-τομή, που φέρνει στο επίκεντρο την αναδοχή και την οικογένεια, στην πραγματικότητα αποτελεί ένα επικοινωνιακό παιχνίδι. Προσπαθεί να αναδείξει την οικογένεια και την αναδοχή ως την βασική λύση και να συσκοτίσει τις τρομερές ευθύνες αυτού του συστήματος που δημιουργεί την κακοποίηση και τη βία. Η κίνηση αυτή της κυβέρνησης θυμίζει περισσότερο το πώς χρησιμοποιήθηκε η ψυχιατρική μεταρρύθμιση (αποασυλοποίηση), για να κερδοφορήσουν οι ιδιώτες, παρά οποιαδήποτε προώθηση της ασφάλειας και της ευημερίας των παιδιών.

Η επικέντρωση λοιπόν γύρω από τον εγκλεισμό σε ένα ίδρυμα ή την ανεύρεση ανάδοχης οικογένειας δεν είναι η λύση στην πηγή του προβλήματος. Όσο και να προσπαθούν να πείσουν ότι και για την ανατροφή των παιδιών η λύση

είναι ατομική και η ευθύνη βρίσκεται στις οικογένειες (φυσικές ή ανάδοχες), η πραγματικότητα είναι ότι η ίδια η κυβέρνηση και η άρχουσα τάξη, αντί να προστατεύσουν, διαλύουν τις ζωές των παιδιών της εργατικής τάξης. Οι έρευνες είναι αποκαλυπτικές, για τα τελευταία χρόνια της πολυπλευρης κρίσης του καπιταλισμού, σχετικά με το πόσο έχουν αυξηθεί τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, αλλά και οι απόπειρες αυτοκτονίας σε παιδιά κι εφήβους.

Οι αφόρητες πιέσεις που διαχέονται στην εργατική τάξη σήμερα, ο «προβληματικός» χαρακτήρας των οικογενειών υπό αυτές τις πιέσεις, η ανυπαρξία κοινωνικών υπηρεσιών επαρκώς στελεχωμένων με κατεύθυνση την υποστήριξη των ευάλωτων ανθρώπων συνθέτουν την ρίζα του προβλήματος. Χρειάζεται ενίσχυση και αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών, όπως το Βοήθεια στο Σπίτι, να ενισχυθούν τα δημοτικά ιατρεία, να υπάρξουν προγράμματα αντιμετώπισης της φτώχειας και της ενδοοικογενειακής βίας, προγράμματα κοινωνικής κατοικίας.

Αποϊδρυματοποίηση θα σήμαινε τη ριζική αλλαγή αυτού του συστήματος, θα σήμαινε τη στήριξη των οικογενειών με δυσκολίες, θα σήμαινε ότι δεν θα υπήρχε φτώχεια, διακρίσεις και ρατσισμός. Χωρίς ένα ολοκληρωμένο στελεχωμένο δημόσιο κοινωνικοπρονοιακό σύστημα, χωρίς εντοπισμό και στήριξη των οικογενειών πριν φτάσουν οι συνθήκες να είναι κακοποιητικές για ένα παιδί και με την εύκολη απομάκρυνση των παιδιών από τις οικογένειες που ζουν σε ακραία φτώχεια και αποκλεισμό, καμία μεταρρύθμιση στην παιδική προστασία δεν είναι εφικτή.

Οι αγώνες του τελευταίου διαστήματος ανοίγουν το δρόμο για πέρασμα των κοινωνικών δομών πρόνοιας κάτω από δημόσιο και εργατικό έλεγχο και για να ξεφύγουμε από το πλαστό δίλημμα "ίδρυμα-γκέτο versus ανάδοχη οικογένεια."

Το πώς γίνεται αυτό μας το έδειξε το παράδειγμα της Ρώσικης Επανάστασης. Η νίκη της εργατικής επανάστασης τον Οκτώβρη του 1917 στη Ρωσία σήμανε άλματα τόσο για την απελευθέρωση των γυναικών όσο και για την ανατροφή των παιδιών. Η κυβέρνηση των σοβιέτ αναγνώρισε ότι η ανατροφή των παιδιών ήταν συλλογική ευθύνη. Μέσα σε λίγες βδομάδες όλα τα ιδρύματα φροντίδας παιδιών τέθηκαν υπό κυβερνητικό έλεγχο.

Η ίδρυση του Τμήματος Προστασίας της Παιδικής Ηλικίας με επικεφαλής την Άννα Ουλιάνοβα βελτίωσε την παροχή σπιτιών για τα χιλιάδες παιδιά που είχαν μείνει ορφανά από τον πόλεμο. Έγινε ολόκληρη εκστρατεία για να χτιστούν παιδικά σπίτια στα περίχωρα των πόλεων, όπου τα παιδιά θα μπορούσαν να παίζουν και να μαθαίνουν στον καθαρό αέρα, «γιατί η νέα κοινωνία χρειάζεται ένα νέο είδος ανθρώπων».

Ταυτόχρονα μεταμορφώθηκε το εκπαιδευτικό σύστημα, καθιερώνοντας δωρεάν και καθολική πρόσβαση στη σχολική εκπαίδευση για όλα τα παιδιά. Ο αριθμός των σχολείων τουλάχιστον διπλασιάστηκε μέσα στα δύο πρώτα χρόνια της επανάστασης. Η εκπαίδευση μεικτού φύλου εφαρμόστηκε αμέσως ως μέσο καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω φύλου, ενώ για πρώτη φορά δημιουργήθηκαν σχολεία για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και άλλες αναπηρίες. Τα πανεπιστήμια άνοιξαν για όλους ανεξαρτήτως προσόντων.¹²

Ο Τρότσκι περιγράφει πολύ καλά: «Η οικογένεια από ένα κλειστό σύστημα μικροεπιχείρησης χρειάζεται να αντικατασταθεί σύμφωνα με τα πλάνα, από παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, από νηπιαγωγεία, σχολεία, κοινωνικά μαγειρεία, κοινωνικά πλυντήρια, σταθμούς πρώτων βοηθειών, νοσοκομεία, санаторία, αθλητικούς συλλόγους και οργανώσεις, κινηματογράφους, θέατρα κλπ.. Κοινώς πέρασμα όλων των φροντίδων που μέχρι τότε γίνονταν μέσα στην οικογένεια σε θεσμούς και ιδρύματα της σοσιαλιστικής κοινωνίας».¹³

Σημειώσεις

1. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1549, 30/11/2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26789&issue=1549>
2. Ιωακείμίδης, Β. (2012). Η σκοτεινή πλευρά της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα. Μια κριτική αποτίμηση της πρώιμης ιστορίας του επαγγέλματος (1945-1967). Στο Β. Ιωακείμίδης (Επιμ.), Κοινωνική Εργασία για την Κοινωνική Δικαιοσύνη Ριζοσπαστική και Κριτική Θεωρία, Πρακτική, Παραδείγματα (σελ. 23-52). Αθήνα: ΙΩΝ.
3. Φρειδερίκη της Ελλάδας, <https://tinyurl.com/44n6yn5e>
4. Steen, V. (2021). Ζητούνται Παιδιά από την Ελλάδα, Υιοθεσίες στην Αμερική του Ψυχρού Πολέμου. Αθήνα: Ποταμός.
5. Μπογιόπουλος, Ν., Υπήρξε όντως παιδομάζωμα. Το «παιδομάζωμα», η Φρειδερίκη και το δουλεμπόριο της εθνικοφοροσύνης, <https://ethniki-antitaksi-dse.gr/paidomazoma.html>.
6. Γεώργαλου, Ε. (2022, Νοέμβριος). Η αλήθεια για τα Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας με Αφορμή την Επικαιρότητα. Η χρόνια ανεπάρκεια του κρατικού μηχανισμού, η ανύπαρκτη εποπτεία, η στρέβλωση και ο καιροσκοπισμός των ΜΜΕ. <https://tinyurl.com/bdh2s3yu>.
7. Σπύρος Ψύχας, Και η παιδική φτώχεια τραβάει την ανηφόρα. Εφημερίδα των Συντακτών 18 Οκτωβρίου 2022, https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/363550_i-ftoheia-ginetai-monimos-katikoikos-tis-horas-kai-saronei-oles-tis-ilikies
8. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1551, 14/12/2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26843&issue=1551>
9. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1550, 7/12/2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26808&issue=1550>
10. εφ.συν 10-11 Δεκεμβρίου 2022
11. Μαρία Στύλλου, Να αποτελειώσουμε την κυβέρνηση. Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 155, Νοέμβρης- Δεκέμβρης 2022, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1391>
12. Judy Cox, Out of the shadows, female Leninists and Russian Socialism. ISJ 171, http://isj.org.uk/out-of-the-shadows/?fbclid=IwAR2BirAmGrSc1TzAArENGsVPVdcME22bFUZIM_4ER5hJuUxOnQ0s26JYVU
13. Μαρία Στύλλου, Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2019

Κίνα

Η Μεγάλη Πορεία της νέας Υπερδύναμης

Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, το κράτος που δημιουργήθηκε από την επανάσταση του 1949, σε μία μισο-φεουδαρχική και μισο-αποικιακή χώρα, είναι, σήμερα, μία αναδυόμενη υπερδύναμη και ο κύριος ανταγωνιστής της ηγεμονίας των ΗΠΑ. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, το 2021, το ΑΕΠ της Κίνας ήταν 16,86 τρις δολάρια που ισούται με το 73,5% του αντίστοιχου ΑΕΠ των ΗΠΑ, περίπου ίσο με αυτό της ΕΕ και 3 φορές πάνω από αυτό της Ιαπωνίας.

Το βιβλίο του Πάνου Γκαργκάνα: «Κίνα: από μισοαποικία σε υπερδύναμη», που κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του 22 από τις εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, πατάει πάνω «στη θεωρία του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό, του Τρότσκι για

Ο Γιώργος Ράγκος παρουσιάζει ένα βιβλίο που αναλύει τη μετάβαση της Κίνας από μισοαποικία σε κύριο ανταγωνιστή των ΗΠΑ.

τη συνδυασμένη και ανισόμερη ανάπτυξη αλλά και του Τόνι Κλιφ για την επικράτηση του κρατικού καπιταλισμού στη Ρωσία και την Κίνα», για να μας προσανατολίσει να καταλάβουμε αυτή τη διαδρομή, να βρούμε τις αιτίες και τις δυνάμεις μέσα στο ιστορικό πλαίσιο που τη διαμόρφωσαν, το «νήμα» που ενώνει τον Μάο, με τον Ντενγκ Χσιάοπινγκ και τον Σι Τζιπίνγκ σήμερα. Μέσα από αυτή τη διαδρομή θα βρούμε και τις απαντήσεις σε όλα τα ζητήματα της παραμένης συζήτησης για τη Κίνα, μέσα στην ελληνική και παγκόσμια αριστερά, όλες

τις προηγούμενες δεκαετίες. Είναι ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγωνιστή/τρια που θέλει να καταλάβει και να αλλάξει τον κόσμο.

Αν και το καθεστώς της Κίνας, ακόμα και σήμερα, επικαλείται το μαρξισμό ως επίσημη ιδεολογία και χαρακτηρίζει τον κοινωνικό της σχηματισμό ως «σοσιαλισμό με κινεζικά χαρακτηριστικά», η Κίνα δεν έχει καμία σχέση με το σοσιαλισμό. Μπορούμε να παραθέσουμε πολλά στοιχεία. Αρκούν δύο: το πλουσιότερο 10% κατέχει το 70% του συνόλου του πλούτου των νοικοκυριών και πάνω από

300 εκατ. κάτοικοι στις πόλεις και στην ύπαιθρο ζουν κάτω από το «ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης». Είναι μία οικονομία που λειτουργεί με τρόπους παρόμοιους με οποιαδήποτε άλλη μεγάλη παγκόσμια καπιταλιστική δύναμη. Η πρόσφατη εξέγερση στη Φοκσονη είναι το αποτέλεσμα μίας πολιτικής που και δεν δίνει πόρους στην Υγεία και θέλει να κρατήσει ανοικτά τα εργοστάσια. Το ερώτημα είναι αν, στη πορεία αυτού του μετασχηματισμού, η Κίνα πέρασε από τον «σοσιαλισμό» στον «καπιταλισμό» και ποιος είναι ο ρόλος του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας (ΚΚΚ).

Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας

Η ιστορία της σύγχρονης Κίνας είναι άμεσα συνδεδεμένη με το ρόλο και το χαρακτήρα του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας (ΚΚΚ). Ένα ΚΚ, που ιδρύθηκε το 1921 αλλά, όπως θα δούμε παρακάτω, από το 1949 και μέχρι σήμερα, έχει καταφέρει να κρατήσει και τη συνοχή και τη συνέχειά του και να αποτελεί την αδιάλειπτη «πολιτική ηγεσία» αυτού του μετασχηματισμού.

Ο πρώην Πρόεδρος της Κίνας αλλά και ΓΓ του ΚΚΚ, Πρόεδρος του Λαϊκού Κογκρέσου και του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (των ενόπλων δυνάμεων της Κίνας), Ζιανγκ Ζεμίν, το 2000, διατύπωσε τη θεωρία των «τριών αντιπροσωπεύσεων» για το ΚΚΚ. Σύμφωνα με αυτή, «το ΚΚΚ αντιπροσωπεύει τρεις κοινωνικές ομάδες στην κινεζική κοινωνία: τις προηγμένες παραγωγικές δυνάμεις, την προηγμένη κουλτούρα και τα θεμελιώδη συμφέροντα των πλατιών μαζών». Δηλαδή, εκπροσωπεί «ισότητα» και την επιχειρηματική τάξη των ιδιωτικών και κρατικών επιχειρήσεων και τη μεσαία τάξη και τον εργαζόμενο και αγροτικό πληθυσμό. Πράγματι, για το πρόσφατο 20ο Συνέδριο εκλέχτηκαν 2.296 αντιπρόσωποι. Από αυτούς, μόλις, οι 771 είχαν την ιδιότητα «εργάτης».

Αν και στην ουσία, το ΚΚΚ εκπροσωπεί τα συμφέροντα της κρατικής και ιδιωτικής άρχουσας τάξης, παρουσιάζεται ως ένα «εθνικό» Κόμμα που ενσω-

ματώνει και εκπροσωπεί τα συμφέροντα «όλων» των κοινωνικών τάξεων. Θα δούμε ότι αυτή η, θεωρητικά, «διαταξική» εκπροσώπηση του ΚΚΚ δεν είναι καινούρια. Έχει τις ρίζες της στην προσπάθεια του ΚΚΚ να πάρει την εξουσία τη δεκαετία του 40.

Η χαμένη επανάσταση της δεκαετίας του '20

Το ΚΚΚ σχηματίστηκε το 1921 από μόλις 13 αντιπρόσωπους. Τέσσερα χρόνια από τη Ρώσικη Επανάσταση και μέσα σε ένα πρωτόγνωρο κλίμα ριζοσπαστισμού και εξέγερσης που ακολούθησε το «Κίνημα της 4ης Μαΐου». Στόχος ήταν το νεαρό ΚΚΚ να παίξει ενεργό ρόλο μέσα στην κινεζική εργατική τάξη κατά το πρότυπο των Μπολσεβίκων του Λένιν.

Στις 4 Μαΐου του 1919 οι φοιτητές του Πεκίνου συγκεντρώθηκαν μπροστά στην πύλη Τιεν Αν Μεν για να διαμαρτυρηθούν για την αποδοχή από την κυβέρνηση της Συνθήκης των Βερσαλλιών που σήμαινε παράταση της κατοχής της Κίνας από τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Ήταν το έναυσμα για την έναρξη της κινεζικής επανάστασης. Το ΚΚΚ έπαιξε κεντρικό ρόλο και μαζικοποιήθηκε γρήγορα.

Το Κουομιντάνγκ (ΚΜΤ) ήταν το εθνικιστικό κόμμα που διεκδικούσε την ηγεσία στην επανάσταση. Ο «αντιιμπεριαλιστικός» στόχος του ήταν να ενοποιήσει την Κίνα σε ένα ανεξάρτητο κράτος προκειμένου οι κινέζοι καπιταλιστές και οι γαιοκτήμονες να μετατραπούν σε άρχουσα τάξη στη «χώρα τους». Το 1923 στράφηκε στη Ρωσία για βοήθεια. Η Ρωσία του Στάλιν ανταποκρίθηκε γιατί αναζητούσε «διεθνή στηρίγματα». Του έδωσε στρατιωτική υποστήριξη και εκπαίδευση. Και όχι μόνο. Υπό το θεωρητικό πρόσχημα ότι η επανάσταση στη Κίνα είναι «εθνοαπελευθερωτική», και άρα η ηγεσία της επανάστασης «ανήκει» στην «αντιιμπεριαλιστική» αστική τάξη και στον πολιτικό της εκφραστή το ΚΜΤ, το ΚΚΚ παίρνει εντολή να συμμαχήσει με το ΚΜΤ. Η πολιτική και η δράση του ΚΚΚ θα πρέπει να «εναρμονιστούν» με

τους «εθνικούς στόχους» του ΚΜΤ. Παρά τις σφοδρές αντιρρήσεις από μέλη του ΚΚΚ σ' αυτή τη καταστροφική «γραμμή», το κύρος της «σοσιαλιστικής» Ρωσίας την επέβαλε. Έτσι ξεκίνησε η καταστροφή του ΚΚΚ και η ήττα της επανάστασης του 1925-27.

Το 1925 ξεκίνησε ένα μεγάλο και πολύμηνο απεργιακό κύμα στη Σαγκάη, στην Καντόνα, στο Χονγκ Κονγκ και σε άλλες πόλεις. Οι απεργίες ξεσηκώσανε και τους αγρότες. Στα τέλη του 1926 απλώθηκε ένα τεράστιο κύμα αγροτικών εξεγέρσεων. Όσο η επανάσταση προχωρούσε στις πόλεις και στην ύπαιθρο, και παρά τους συμβιβασμούς του ΚΚΚ, τόσο πλάταιναν και οι στόχοι πηγαινοντας πολύ πιο πέρα από μία «εθνοαπελευθερωτική» επανάσταση. Οι εργάτες βάζανε στόχο όχι μόνο τα «ξένα» αφεντικά αλλά και τους κινέζους καπιταλιστές. Αν και το ΚΚΚ υπέταξε αυτή τη δυναμική στους «εθνικούς στόχους» του ΚΜΤ, οι κινέζοι καπιταλιστές και φεουδάρχες δεν μπορούσαν να ρισκάρουν. Ο ξεσηκωμός των εργατών και αγροτών αποτελούσε απειλή για την κυριαρχία τους. Καθώς αυτή η απειλή γινόταν όλο και πιο ορατή, το ΚΜΤ στράφηκε ενάντια στο εργατικό κίνημα και στο ΚΚΚ με αποκορύφωμα τις μαζικές σφαγές του 1927 στη Σαγκάη και στη Βουχάν. Σχεδόν 40.000 μέλη του ΚΚΚ σφαγιαστήκαν και άλλοι τόσσοι βρέθηκαν φυλακισμένοι. Οι λιγοστές εναπομείναντες δυνάμεις του ΚΚΚ, περίπου 2.000 μέλη, βρήκαν καταφύγιο στα βουνά.

Ένα εσωτερικό Δελτίο του ΚΚΚ, τον Νοέμβριο του 1928, έγραφε ότι: «οι συνδικαλιστικές οργανώσεις μας έχουν μειωθεί στο ελάχιστο, οι κομματικοί μας πυρήνες στις πόλεις έχουν διαλυθεί και απομονωθεί. Πουθενά στην Κίνα δεν μπορούμε να βρούμε έστω και ένα στέρεο εργοστασιακό πυρήνα».

Το ΚΚΚ αλλάζει

Από το 1928 και μετά, και με σχεδόν όλες τις δυνάμεις του σε «βάσεις» στα βουνά, το ΚΚΚ δεν ήταν πια ούτε «κομμουνιστικό», ούτε το «κόμμα της εργατι-

κής τάξης». Διατήρησε μόνο τα σύμβολα και την ορολογία. Στη πραγματικότητα, μετασηματίστηκε σε ένα κόμμα με αναφορά στους αγρότες, ως το «επαναστατικό υποκείμενο» που θα πρέπει να «στρατιωτικοποιηθούν» για να διεξάγουν ανταρτοπόλεμο. Όπως έγραψε ο Τρότσκι, στο «Ο Αγροτικός πόλεμος στην Κίνα και το προλεταριάτο» το 1932: «Είναι ένα πράγμα όταν ένα Κομμουνιστικό Κόμμα, που στηρίζεται σταθερά στο άνθος του προλεταριάτου των πόλεων, αγωνίζεται μέσω των εργατών να ηγηθεί ενός αγροτικού πολέμου. Είναι τελείως διαφορετικό πράγμα όταν μερικές χιλιάδες ή και δεκάδες χιλιάδες επαναστάτες, που είναι πραγματικά κομμουνιστές ή ονομάζονται έτσι, αναλαμβάνουν την ηγεσία ενός αγροτικού πολέμου χωρίς να έχουν σοβαρή υποστήριξη από το προλεταριάτο. Αυτή ακριβώς είναι η κατάσταση στην Κίνα».

Παρά τις αντιξοότητες και τις μάχες με το στρατό του ΚΜΤ, το ΚΚΚ μεγάλωσε, μέσα στη κινέζικη ύπαιθρο, στη δεκαετία του '30. Οι αγρότες ζούσαν μέσα σε απελπιστική φτώχεια και παγιδευμένοι ανάμεσα στο γαιοκτήμονα και τον τοκογλύφο. Το ΚΚΚ αντιμετώπισε τους αγρότες σαν «ανθρώπινα όντα», υποσχέθηκε να τερματίσει την εξουσία των γαιοκτημόνων και να τους δώσει γη. Έτσι, κέρδισε την υποστήριξη των αγροτών.

Το 1935, στο τέλος της «Μεγάλης Πορείας», ο Μάο, που έγινε ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του ΚΚΚ, προβάλλει σαν κύριο στόχο πάλης την «εθνική απελευθέρωση» από την εισβολή της Ιαπωνίας, που ξεκίνησε το 1931. Προτείνει στο ΚΜΤ να κάνουν «ενιαίο μέτωπο ενάντια στην Ιαπωνία». Στόχος του ΚΚΚ γίνεται «η ένωση όλων των Κινέζων πατριωτών για να αντισταθούν στην εχθρική επίθεση». Ο πόλεμος ενάντια στην γαπωνέζικη εισβολή μετέτρεψε, μέσα σε λίγα χρόνια, το ΚΚΚ σε μία δύναμη ικανή να διεκδικήσει ακόμα και την εξουσία. Από 30.000 μέλη το 1937 έφτασαν σε 500.000 το 1940 και σε 1.200.000 το 1949. Οι Ιάπωνες έλεγχαν τις πόλεις και το σιδηρόδρο-

μο, το ΚΚΚ όλες τις ενδιάμεσες υπαίθριες ζώνες. Όπου έφτανε το ΚΚΚ επέβαλε και την πληρωμή των ενοικίων «προς όφελος των γαιοκτημόνων» αλλά και την μείωση αυτών «προς όφελος των αγροτών». Για το ΚΚΚ, και τα δύο ήταν «προς όφελος της εθνικής ενότητας».

Η Επανάσταση του 1949...

Μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και την ήττα της Ιαπωνίας, ξεκίνησε ο εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στο ΚΚΚ και το ΚΜΤ για τον έλεγχο της εξουσίας. Ούτε οι ΗΠΑ ούτε η ΕΣΣΔ θέλανε να πάρει την εξουσία το ΚΚΚ. Οι ΗΠΑ γιατί τρέμανε ότι θα μπορούσε να ευθυγραμμιστεί με τη Ρωσία και η Ρωσία γιατί έδινε προτεραιότητα στον έλεγχο των δικών της «σφαιρών επιρροής», όπως είχαν διαμορφωθεί μετά τη Γιάλτα, έναντι της υποστήριξης επαναστάσεων που δεν έλεγχε, και η Κίνα δεν αποτελέσε εξαίρεση. Αυτή η στάση καθόρισε και τις μελλοντικές ιμπεριαλιστικές πιέσεις, και των δύο, πάνω στη Κίνα. Όμως, ο στρατός του ΚΚΚ κέρδιζε συνεχώς νίκες ενάντια στις φθίνουσες και λιποταχτούσες δυνάμεις του ΚΜΤ που αναγκάστηκε να υποχωρήσει στο νησί της Ταϊβάν.

Η κυριαρχία του ΚΚΚ δεν ήταν, μόνο, αποτέλεσμα της επικράτησης στα πεδία των μαχών. Το ΚΚΚ ήταν αυτό που πρόσφερε την ελπίδα ότι η ζωή θα μπορούσε και θα έπρεπε να είναι καλύτερη για όλους. Αυτή η «καλύτερη ζωή», για τους εργάτες σήμαινε δουλειές και καλύτερους μισθούς, για τους αγρότες το τέλος της κυριαρχίας των γαιοκτημόνων και λιγότερους φόρους, για την αστική και μεσαία τάξη, ένα όραμα «εθνικής και οικονομικής ανασυγκρότησης».

Ο Μάο το θεωρητικοποίησε με το «μπλοκ των τεσσάρων τάξεων», όπου «οι τάξεις που πρέπει να ενωθούν στην 'δημοκρατική δικτατορία του λαού' είναι η εργατική τάξη, οι αγρότες, οι μικροαστοί της πόλης και η εθνική αστική τάξη... αυτή η κρατική μορφή θα διαρκέσει για μια ολόκληρη 'ιστορική περίοδο' και στο «Πρόγραμμα για τη Νέα Δημοκρατία» συνεχίζει: «καθήκον του

νεοδημοκρατικού συστήματος είναι να απελευθερώσει την Κίνα από τα δεσμά της ξένης και φεουδαρχικής καταπίεσης, έτσι ώστε, ανάμεσα στα άλλα, να μπορεί να αναπτύσσεται ελεύθερα και η ιδιωτική-καπιταλιστική οικονομία...». Συμβολικά, η καινούργια σημαία της Κίνας είχε 5 αστέρια, ένα μεγάλο για το ΚΚΚ και τέσσερα μικρά για τις τέσσερις κοινωνικές τάξεις του «λαού».

Αν και ποτέ δεν κυβέρνησε ο «λαός» στη Κίνα αλλά το ΚΚΚ, το ΚΚΚ ήταν ο πολιτικός φορέας αυτού του «μπλοκ» που πήρε την εξουσία το 1949. Η «θεωρία των τριών αντιπροσωπεύσεων» είναι η προσαρμογή στις σύγχρονες συνθήκες του «μπλοκ των τεσσάρων τάξεων».

...δεν ήταν σοσιαλιστική

Η επανάσταση του 1949 ήταν μία ήττα για τον ιμπεριαλισμό και η απόδειξη ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν θα μπορούσαν να διαμορφώσουν τον μεταπολεμικό κόσμο όπως ακριβώς θα ήθελαν. Αλλά, σε αντίθεση με τη Ρωσική Επανάσταση του 1917, δεν ήταν, σε καμία περίπτωση, μια σοσιαλιστική επανάσταση όπου η εργατική τάξη καταλαμβάνει την πολιτική εξουσία και διοικεί την κοινωνία.

Όταν ο στρατός του ΚΚΚ μπήκε στο Πεκίνο το 1949, εργάτες παρατάχθηκαν στους δρόμους για να τον καλωσορίσουν. Αλλά δεν έπαιξαν κανέναν ρόλο στην επανάσταση. Οι πόλεις της Κίνας, που ζει και εργάζεται η εργατική τάξη, καταλήφθηκαν από το ΚΚΚ «απ' έξω». Αν και η περίοδος 1945-49 ήταν γεμάτη και με απεργίες, οι εργάτες είχαν εντολή να περιμένουν την «απελευθέρωση» τους όταν ο στρατός του ΚΚΚ μπει στις πόλεις.

Αυτό καθόρισε τη «ταξική φύση» και τις οικονομικές προτεραιότητες του καθεστώτος που δημιούργησε το ΚΚΚ μετά την επανάσταση.

Από το Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός στην Πολιτιστική Επανάσταση

Ο Μάο και υπόλοιποι ηγέτες του ΚΚΚ ήταν πεπεισμένοι ότι: «εάν η Κίνα δεν εκσυγχρονίσει τη βιομηχανία της με ιλιγ-

γιάδη ταχύτητα, θα συντριβόταν από τους ανταγωνιστές της». Εργαλείο για την επίτευξη αυτού του στόχου ήταν ο νέος κρατικός μηχανισμός που κτίστηκε μετά τη νίκη της επανάστασης. Αυτή η διαδικασία δημιούργησε μια γραφειοκρατία, αποκλειστικά από τα ανώτατα κλιμάκια του ΚΚΚ, για τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού, του στρατού και των μέσων παραγωγής. Αυτή η γραφειοκρατία έγινε η βασική κοινωνική δύναμη που θα καθόριζε στο εξής την οικονομική και πολιτική πορεία της χώρας. Αποτελούσε τη νέα άρχουσα τάξη της Κίνας και το ΚΚΚ ήταν η πολιτική της ενσάρκωση.

Το αναπτυξιακό μοντέλο που υιοθέτησε το ΚΚΚ ήταν το μοντέλο του κρατικού καπιταλισμού της Ρωσίας του Στάλιν. Μοντέλο που περιλάμβανε τα βασικά χαρακτηριστικά που ο Μαρξ είχε αναλύσει ως εγγενή στοιχεία του καπιταλισμού: την εκμετάλλευση της εργασίας, την εξαγωγή υπεραξίας και την ορμή για συσσώρευση κεφαλαίου. Αυτό που ο Μαρξ αποκάλεσε «καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής», παρέμειναν ανέπαφες.

Η Κίνα ξεκινούσε να οικοδομήσει έναν

κρατικό καπιταλισμό σε χειρότερη αφετηρία από ότι ξεκινούσε η σταλινική Ρωσία. Στο πρώτο πενταετές πλάνο (1952-57) το 89% των επενδύσεων πήγε στη βαριά βιομηχανία και μόλις το 11% στη βιομηχανία καταναλωτικών αγαθών. Έδωσε ώθηση στην οικονομία και βελτίωσε την, μέχρι τότε απελπιστική, ζωή των εργατών και χωρικών. Το πρόβλημα ήταν η εκρηκτική οικονομική ανάπτυξη του καπιταλισμού, σε Ανατολή και Δύση, τη «χρυσή δεκαετία του '50». Ο παγκόσμιος ανταγωνισμός «έτρεχε» με μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης από τον κινέζικο καπιταλισμό και το χάσμα μεγάλωνε. Αυτό έβαλε τεράστια πίεση πάνω στην άρχουσα τάξη για να αυξήσει ακόμα περισσότερο το ρυθμό ανάπτυξης σε μία φτωχή και σχεδόν «απομονωμένη» χώρα. Η άρχουσα τάξη ήταν διαιρεμένη για το πως μπορούσε να το πετύχει. Κυριάρχησε η άποψη του Μάο ότι αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο μέσα από «φιλόδοξα πλάνα» με μπόλικη «επαναστατική φρασεολογία» και μία εξαντλητική εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης των εργατών και των αγροτών.

Έτσι, το 1958, ξεκινάει το περίφημο «Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός». Με το

βολонταριστικό σύνθημα «η Κίνα να ξεπεράσει τη Βρετανία και να πιάσει τις ΗΠΑ μέσα στα επόμενα 15 χρόνια», ξεκίνησε η βίαιη κολεκτιβοποίηση των αγροκτημάτων (λαϊκές κομμούνες) και μπήκαν ασύλληπτα πλάνα αύξησης της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής, όπως, πχ, «να ανέβει 7 φορές η βιομηχανική παραγωγή μέσα σε 5 χρόνια». Η μαοϊκή προπαγάνδα έβριζε τη «τυφλή πίστη στις αυθεντίες», διοργάνωνε συγκεντρώσεις όπου θαύμαζαν τις «λαμπρές επιτυχίες», καταδίκαζαν τον «συντηρητισμό» και έβαζαν νέους φανταστικούς στόχους στη παραγωγή. Οι αγρότες στις «λαϊκές κομμούνες» δουλεύαν ασταμάτητα από το πρωί ως το βράδυ, οι διευθυντές των εργοστασίων πίεζαν τους εργάτες για 18ώρες και 24ώρες βάρδιες. Αλλά τα αποτελέσματα ήταν καταστροφικά. Το «Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός» έγινε προς «το κενό». Αντί για την οικονομική ανάπτυξη ήρθε η ύφεση. Η ύφεση στη γεωργική παραγωγή ακολουθήθηκε από έναν εκτεταμένο λιμό με έως και 30 εκατομμύρια νεκρούς.

Αυτή η καταστροφή αποδυνάμωσε τον Μάο μέσα στο ΚΚΚ. Αν και οι αντίπαλοί του ήταν το ίδιο προσηλωμένοι στον

Μάης 1989, Πλατεία Τιενανμέν

ίδιο ανταγωνιστικό στόχο «να φτάσουμε τη Δύση με κάθε κόστος», ο βολонταρισμός του Μάο ήταν αντιπαραγωγικός για την επίτευξη αυτού του κοινού στόχου. Ο Μάο αναγκάστηκε, τον Δεκέμβριο του 1958, να παραχωρήσει την θέση του Πρόεδρου της Κίνας στον Liu Shaohai και στο διάστημα που ακολούθησε, αν και διατήρησε την Προεδρία του ΚΚΚ, έχανε όλο και περισσότερο επιρροή σε αντίθεση με την «μεταρρυθμιστική φράξια» των Λιου Σάοκι και Ντενγκ Χσιάοπινγκ.

Η απάντηση των «μεταρρυθμιστών» ήταν η δημιουργία περισσότερων αγροτεμαχίων για ιδιωτική χρήση, περισσότερη ελεύθερη αγορά, περισσότερες επιχειρήσεις με αποκλειστική ευθύνη για τα δικά τους κέρδη ή ζημίες, πριμ παραγωγικότητας, αμοιβή με το κομμάτι. Αυτή η στροφή ενώ ξαναέδωσε κάποια ώθηση στη κινέζικη οικονομία δεν μπορούσε να επιλύσει τα δομικά προβλήματα μίας «κλειστής οικονομίας» που πρέπει να αντιμετωπίσει πολύ πιο αναπτυγμένες οικονομίες. Επιπλέον, με την Σινοσοβιετική ρήξη, του 1961, είχαν να αντιμετωπίσουν και μία εξωτερική στρατιωτική απειλή από τη «σοσιαλιστική» Ρωσία. Η απάντηση ήταν να αναπτύξει η Κίνα πυρηνικό οπλοστάσιο. Αυ-

τό, εκτός των άλλων, αποσπούσε ακόμα περισσότερους πολύτιμους πόρους από την οικονομία.

Η «φράξια των μεταρρυθμιστών» μετέτρεψε τον Μάο σε έναν αρχηγό-βιτρίνα μέσα στο ΚΚΚ, διατηρώντας, όμως, ανέπαφο, για «λόγους ενότητας και συνέχειας», το κύρος του ως τον «ηγέτη της επανάστασης». Αυτό το «κύρος», ο Μάο το έστρεψε εναντίον των «μεταρρυθμιστών» για να μπορέσει να ξαναγίνει κυρίαρχος. Αυτή η σύγκρουση ήταν η «Πολιτιστική Επανάσταση». Μία δεκαετία αιματηρού εμφυλίου πολέμου για την εξουσία στο ΚΚΚ και στην άρχουσα τάξη. Ούτε «επανάσταση μέσα στην επανάσταση» ούτε «ταξική πάλη ενάντια στους καπιταλιστές», όπως δήλωνε ο Μάο και υποστήριζαν οι μαοϊκές οργανώσεις στη Δύση. Ο Μάο «κατέβασε» αυτή τη μάχη στους δρόμους, και μακριά από τα εργοστάσια, γιατί αν την είχε περιορίσει στα όρια του ΚΚΚ και της άρχουσας τάξης θα την είχε χάσει, αν «έβαζε στο παιχνίδι» την εργατική τάξη, αυτή θα τους είχε ανατρέψει όλους είτε «μαοϊκούς» είτε «μεταρρυθμιστές». Γι' αυτό στηρίχτηκε σε μια γενιά νεαρών Κινέζων, κύρια μαθητών και φοιτητών, που οργανώθηκαν στους λεγόμενους

«Ερυθρούς Φρουρούς».

Αλλά, ακόμα και έτσι, σ' αυτές τις συνθήκες, η Πολιτιστική Επανάσταση ξέφυγε από τους «σχεδιασμούς» του Μάο. Το σύνθημα «είναι δίκαιο να ξεγεύσεις» πέρασε τις πύλες των εργοστασίων. Η εργατική τάξη μπροστά, σαν μία ανεξάρτητη δύναμη, με ένα τεράστιο απεργιακό κύμα. Στη Σαγκάη, το Γενάρη του 1967, οι απεργίες απλώθηκαν σε όλους τους χώρους, διεκδικώντας αυξήσεις, λιγότερες ώρες δουλειάς και καλύτερες συνθήκες. Το κίνημα έφτασε να κηρύξει τη «Λαϊκή Κομμούνια της Σαγκάης». Μαζί με την εισβολή της εργατικής τάξης στο προσκήνιο, εμφανίστηκε και η επαναστατική αριστερά που υποστήριζε ότι το πρόβλημα δεν ήταν θέμα προσώπων αλλά μίας «Κόκκινης Καπιταλιστικής Τάξης». Αυτή ήταν η περίπτωση της ομάδας Σενγκ Βου Λιέν που απέκτησε πανεθνική φήμη τον Μάρτιο του 1968 με την δημοσίευση του Μανιφέστου: «Που βαδίζει η Κίνα;», και υπάρχει στο Παράρτημα του βιβλίου. Μπροστά σ' αυτή την «υπαρξιακή» απειλή, οι διαφορές στην άρχουσα τάξη και στο ΚΚΚ «πήγαν στην άκρη». Ο Μάο δήλωσε ότι «η Πολιτιστική Επανάσταση δεν αφορά τους εργάτες» και κάλεσε τους «ερυθρο-

φρουρούς» να μην πηγαίνουν στα εργοστάσια γιατί οι απεργίες ήταν «αντεπαναστατικές» και «οικονομίστικες». Στο τέλος, έβαλε μπροστά το στρατό για τη βίαιη λήξη με τον μαζικό εκτοπισμό 17 εκατομμυρίων φοιτητών στην ύπαιθρο για «επανεκπαίδευση».

Σοσιαλιστική οικονομία της ελεύθερης αγοράς

Αν και ο Μάο διατηρούσε την εξουσία στο ΚΚΚ, οι «μεταρρυθμιστές» παρέμειναν η «σιωπηλή» πλειοψηφία μέχρι τον θάνατό του, το 1976. Αμέσως μετά, και μέσα σε ένα μήνα, οι πιστοί του Μάο, η λεγόμενη «συμμορία των τεσσάρων», εκκαθαρίστηκαν με συνοπτικές διαδικασίες και χωρίς να «ανοίξει μύτη». Η άμεση κυριαρχία του «μεταρρυθμιστή» Ντενγκ Χοιάοπινγκ στο ΚΚΚ, έδειξε μια άρχουσα τάξη αποφασισμένη να αποκηρύξει στη πράξη το «μαοϊσμό» και την «κλειστή οικονομία».

Ήταν καθαρό ότι ο στόχος «να φτάσει η Κίνα την Δύση» μπορεί να γίνει εφικτός μόνο μέσα από την ελάττωση του κρατικού ελέγχου πάνω στην παραγωγή και, πάνω από όλα, με το άνοιγμα στον δυτικό καπιταλισμό, και ειδικά στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία, προκειμένου να «έρθουν επενδύσεις», ξένη τεχνολογία και τελικά να ανοίξουν οι πόρτες στις κινεζικές επενδύσεις στο εξωτερικό. Αυτό το άνοιγμα, όμως, το εγκαινίασε ο Μάο όταν αποκαθιστούσε τις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Το 1971, ο Νίξον συναντιόταν με τον Μάο στο Πεκίνο, όταν την ίδια στιγμή οι Αμερικάνοι ρίχνανε τόνους βομβών στο Βιετνάμ.

Οι μεταρρυθμίσεις του Ντενγκ, και κυρίως από το 1992 με την υιοθέτηση του δόγματος: «σοσιαλιστική οικονομία της ελεύθερης αγοράς», άνοιξαν το δρόμο που βαδίζει ακόμα και σήμερα η Κίνα. Ήταν ένα πραγματικό «Άλμα προς τα Εμπρός». Από το 1978, η ετήσια αύξηση του ΑΕΠ ήταν κατά μέσο όρο 9,5%, ποσοστό που περιγράφεται από την Παγκόσμια Τράπεζα ως «η ταχύτερη διατηρούμενη επέκταση από μια μεγάλη οικο-

νομία στην ιστορία», με την Κίνα να διπλασιάζει το ΑΕΠ της κάθε περίπου οκτώ χρόνια. Το 1978, οι συνολικές εξαγωγές ήταν 10 δις. δολάρια, το 2008 φτάσανε τα 1.430 δις. δολάρια και το 2009 έγινε ο μεγαλύτερος εξαγωγέας αγαθών στον κόσμο. Ο κατάλογος είναι μακρύς.

Ταυτόχρονα, η μετάβαση στην αγορά δημιούργησε αλλαγές στην ταξική δομή της χώρας. Μια πλούσια επιχειρηματική τάξη αναδύθηκε και συγχωνεύτηκε με τα ανώτερα κλιμάκια της κρατικής εξουσίας προσθέτοντας μια ιδιωτική καπιταλιστική διάσταση στην παλιά κρατική καπιταλιστική άρχουσα τάξη. Εκατομμύρια πρώην κρατικοί εργάτες έχουν χάσει τις δουλειές τους στα παλιά βιομηχανικά κέντρα, ενώ εκατομμύρια άλλοι έχουν μεταναστεύσει από την ύπαιθρο για να σχηματίσουν μια νέα εργατική τάξη στα χιλιάδες «πολυεθνικά» και «κινέζικα» εργοστάσια που συγκεντρώνονται στα νοτιοανατολικά.

Η κινέζικη εργατική τάξη

Μέχρι και το 1978, το 80% του πληθυσμού της Κίνας ήταν αγρότες. Το 2020, αυτό είχε συρρικνωθεί στο 40%. Μέσα σε σαράντα χρόνια έλαβε χώρα μια μαζική μετανάστευση εκατοντάδων εκατομμυρίων φθηνού εργατικού δυναμικού στις πόλεις. Δουλεύοντας πολλές ώρες με χαμηλούς μισθούς, σε αυστηρή εργασιακή πειθαρχία και χωρίς ανεξάρτητα συνδικάτα για να τους υπερασπιστούν. Πίσω, λοιπόν, από τις δυτικές μυθολογίες περί της «ανωτερότητας της ελεύθερης αγοράς και του καπιταλισμού» ή αυτές του καθεστώτος περί «ανωτερότητας του σοσιαλισμού με κινέζικα χαρακτηριστικά που μπορεί να αυξάνει τις παραγωγικές δυνάμεις περισσότερο από ότι ο καπιταλισμός», η πηγή της κινέζικης οικονομικής ανάπτυξης βρίσκεται στην ιλιγγιώδη ποσοτική αύξηση της εργατικής τάξης, μέσω της εσωτερικής μετανάστευσης, και στην σκληρή εκμετάλλευση της.

Αυτό δεν είναι κάποιο καινούριο φαινόμενο. Αντίθετα, έχει χαρακτηρίσει επανειλημμένα την εκβιομηχάνιση και

έχει τροφοδοτήσει την καπιταλιστική ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο τα τελευταία διακόσια χρόνια. Ωστόσο, η περίπτωση της Κίνας είναι χαρακτηριστική, όχι μόνο επειδή αυτή η διαδικασία έχει χρονικά συμπυκνωθεί και οι μεταναστευτικοί αριθμοί ανέρχονται σε εκατοντάδες εκατομμύρια, αλλά και επειδή έγινε στη περίοδο της «παγκοσμιοποίησης» που, ως μέρος της οποίας, η Κίνα χαλάρωσε τους ελέγχους ξένων κεφαλαίων και αναζήτησε επενδυτικές ευκαιρίες στο εξωτερικό, όπως η Cosco στο λιμάνι του Πειραιά.

Για την Αριστερά της ανατροπής του καπιταλισμού, ο μοναδικός «σύμμαχος» στην Κίνα είναι η εργατική τάξη. Μία εργατική τάξη που δεν «αντιπροσωπεύεται» από το ΚΚΚ, που έχει προσθέσει εκατοντάδες εκατομμύρια δυνάμεις στο «διεθνές προλεταριάτο», που είναι συγκεντρωμένη σε τεράστια εργοστασιακά συγκροτήματα και δίνει συνέχεια μάχες και απεργεί απέναντι και στα «κόκκινα κρατικά» και στα πολυεθνικά αφεντικά. Μία εργατική τάξη που «πιάνει το κόκκινο νήμα» των εργατικών εξεγέρσεων από τη δεκαετία του 1920 και μέχρι σήμερα.

Γι' αυτό, και ο επίλογος του βιβλίου μας θυμίζει ότι, από την Αθήνα ως τη Σαγκάη, η ελπίδα είναι μία: «Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε!».

Γερμανία 1933: Οι ναζί στην εξουσία

Κλείνουν 90 χρόνια από την ανάληψη της Καγκελαρίας από τον Χίτλερ. Ο Λέανδρος Μπόλαρης εξηγεί πώς φτάσαμε σε εκείνη την ιστορική ήττα.

Μάρτης 1933, Ο Χίτλερ με τον πρόεδρο Χίντεμπουργκ

Πέρι τον Οκτώβρη πρωθυπουργός της Ιταλίας ανέλαβε η Μελόνι, επικεφαλής του κόμματος των «Αδελφών της Ιταλίας», των νοσταλγών του Μουσολίνι. Σχεδόν ταυτόχρονα, οι εκλογές στη Σουηδία ανέδειξαν το φασιστικό κόμμα των «Δημοκρατών» σε ρυθμιστικό παράγοντα για τη στήριξη της νέας δεξιάς κυβέρνησης. Αυτές, και όχι μόνο αυτές, οι εξελίξεις εντείνουν τα ερωτήματα και τη συζήτηση για τη φασιστική απειλή, το μέγεθός της, τις αιτίες που την τροφοδοτούν, τον τρόπο να την αντιπαλέψουμε. Η επέτειος των 90 χρόνων από την άνοδο των ναζί στην εξουσία στη Γερμανία είναι από αυτή

την άποψη επίκαιρη. Όχι γιατί η ιστορία επαναλαμβάνεται αλλά γιατί χρειάζεται να διδαχθούμε από αυτήν.

«Ημερήσια διάταξη»¹

Στις 30 Γενάρη του 1933 ο Πάουλ φον Χίντεμπουργκ, πρώην στρατάρχης στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και πλέον πρόεδρος της Δημοκρατίας, όρκισε την κυβέρνηση «εθνικής συσπείρωσης» με καγκελάριο, δηλαδή πρωθυπουργό, τον Χίτλερ. Μόνο τρεις ναζί συμμετείχαν, αρχικά, στο υπουργικό συμβούλιο. Όμως, η καγκελαρία ήταν το αποφασιστικό στοιχείο.

Όταν ο Χίτλερ ορκιζόταν καγκελά-

ριος ήταν γενικευμένη η αίσθηση ότι η επιρροή του ναζιστικού κόμματος υποχωρούσε και εκλογικά. Στις ομοσπονδιακές εκλογές που έγιναν το Νοέμβρη του 1932 έχασε περίπου 2 εκατομμύρια ψήφους από τις εκλογές του Ιούλη που ήταν και το απόγειο της εκλογικής του επιρροής.

Η απόφαση για το διορισμό του Χίτλερ ήταν επιλογή μιας στενής κλίμακας γύρω από τον πρόεδρο Χίντεμπουργκ. Το Σύνταγμα, και συγκεκριμένα το περιβόητο άρθρο 48, έδινε τη δυνατότητα στον Πρόεδρο να διορίζει κυβέρνηση ανεξάρτητα από την πλειοψηφία στο κοινοβούλιο και να κυβερνάει με δια-

τάγματα. Κι αυτό ακριβώς έκανε από το καλοκαίρι του 1930.

Οι στρατηγοί, οι βιομήχανοι, η ανώτερη κρατική γραφειοκρατία, ήθελαν μια κυβέρνηση που να εξασφαλίσει επιτέλους την «τάξη και ασφάλεια» στο εσωτερικό και τον επανεξοπλισμό του γερμανικού κράτους. Αυτό που είχαν στο μυαλό τους ήταν μια δικτατορία με συνταγματικό μανδύα. Τον Γενάρη του '33 πίστευαν ότι, επειδή το ναζιστικό κόμμα ήταν στα στενά, θα μπορούσαν να «τιθασεύσουν» τον Χίτλερ. Να χρησιμοποιήσουν, δηλαδή, τους ναζί σαν ένα βαρύ ρόπαλο σε βάρος των συνδικάτων, της Αριστεράς και όλων των κατακτήσεων της εργατικής τάξης αλλά να τους έχουν υπό έλεγχο.

Ο στρατηγός Σλάιχερ, που παραιτήθηκε από καγκελάριος για να αναλάβει ο Χίτλερ, είχε πει σε έμπιστους του ότι: «αν ο Χίτλερ θελήσει να επιβάλλει δικτατορία στο Ράιχ, τότε ο στρατός θα επιβάλλει δικτατορία μέσα στη δικτατορία». Ο προηγούμενος καγκελάριος φον Πάπεν είχε δηλώσει σε ένα συνομιλητή που εξέφραζε επιφυλάξεις: «Σε δυο μήνες θα έχουμε στριμώξει τον Χίτλερ τόσο πολύ που θα σκούξει σαν ποντίκι». ² Τελικά, έγινε το αντίθετο. Σε λιγότερο από έξι μήνες, οι ναζί είχαν εδραιωθεί στην εξουσία.

Οι εκλογές για το νέο Reichstag (κοινοβούλιο) ορίστηκαν για τις 5 Μάρτη. Στις 20 Φλεβάρη ο Γκέρινγκ κάλεσε τους μεγάλους βιομηχάνους σε μια μυστική σύσκεψη. Τα ονόματα των συμμετεχόντων είναι αναγνωρίσιμες «φίρμες» ακόμα και σήμερα: Siemens, Krupp, Allianz, Vestag (με κορμό την Thyssen), Opel, IG-Farben (BASF, Bayern) και άλλες. Μετά από ένα λογύδριο μιάμισης ώρας από τον Χίτλερ, ο Γκέρινγκ μπήκε στο «ψητό». Η «βιομηχανία» θα έπρεπε να ενισχύσει αποφασιστικά σε χρήμα το ναζιστικό κόμμα στις εκλογές, γιατί, αν τις έχανε, θα γινόταν εμφύλιος. Και τους διαβεβαίωσε: «Μείνετε ήσυχοι, θα είναι οι τελευταίες εκλογές για δέκα χρόνια, μην πω για έναν αιώνα». Ο Σαχτ, πρώην πρό-

εδρος της Reichbank (κεντρική τράπεζα) από το 1926 μέχρι το 1930, μοίρασε τον λογαριασμό και μετά από τα σχετικά παζάρια, οι βιομήχανοι άνοιξαν τα πορτοφόλια τους. ³

Οι εκλογές έγιναν σε κλίμα τρόμου με τον αριστερό τύπο φιμωμένο, τα στελέχη των αριστερών κομμάτων να οδηγούνται σε φυλακές και στρατόπεδα και την αστυνομία, που είχε «ενισχυθεί» με χιλιάδες ναζί, να έχει την εντολή να χρησιμοποιεί χωρίς αναστολές τα όπλα της.

Δυο βδομάδες μετά, πέρασε από το Ράιχσταγκ, με ένα όργιο βίας, η «Νομιμοποιητική Πράξη» (η επίσημη ονομασία της ήταν «Νόμος Για την Θεραπεία του Λαού και του Έθνους από την Δυστυχία», που ουσιαστικά ανακήρυσσε τον Χίτλερ δικτάτορα. Τα συνδικάτα διαλύθηκαν, η περιουσία τους κατασχέθηκε και δόθηκε στο «Γερμανικό Μέτωπο Εργασίας» (DAF) των ναζί κι οι συνδικαλιστές γέμισαν τις φυλακές και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το πρώτο «επίσημο» τέτοιο στρατόπεδο ιδρύθηκε το Μάρτη και ήταν το διαβόητο Νταχάου.

Η Δημοκρατία της Βαϊμάρης

Η απόφαση για το διορισμό του Χίτλερ στην καγκελαρία δεν ήταν κομμάτι ενός πανούργου σχεδίου που πήγε λάθος. Ήταν προϊόν της πολιτικής κρίσης και των αδιεξόδων της άρχουσας τάξης και όλων των «θεσμών» της.

Από πολλούς, και στην Αριστερά, η Δημοκρατία που εγκαθιδρύθηκε το 1919 στη Γερμανία και πήρε το όνομά της από την πόλη που η εθνοσυνέλευση ενέκρινε το Σύνταγμά της, θεωρείται πρότυπο: το ίδιο το Σύνταγμα ήταν το πιο προοδευτικό στη Δύση εκείνη την εποχή, π.χ. με το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες. Η επέκταση του κράτους πρόνοιας με κορωνίδα ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και επιδομάτων ανεργίας, μια εκπληκτική πολιτιστική άνθηση σε όλους τους τομείς από το θέατρο, μέχρι τον κινηματογράφο και από την αρχιτεκτονική μέχρι το σχέδιο και τη ζωγραφική, ⁴ κάνουν ελκυστικό αυτόν τον χαρακτηρισμό. Σε σύγκριση με το να-

ζιστικό σκοτάδι η Βαϊμάρη μοιάζει με έκρηξη φωτός και χρωμάτων.

Ωστόσο, η εξιδανίκευση είναι λάθος, γιατί η Βαϊμάρη ήταν μια «Ανάπηρη Δημοκρατία», όπως την έχει αποκαλέσει ο Γερμανός ιστορικός και σοσιαλδημοκράτης Χάινριχ Βίνκλερ. ⁵ Και η αναπηρία είχε μια βασική αιτία: το οικοδόμημα της Βαϊμάρης χτίστηκε πάνω στη «συνέχεια του κράτους», ενός αστικού γραφειοκρατικού και милитарιστικού κράτους που έμεινε ανέπαφο το 1918-19.

Τον Νοέμβρη του 1918 η επανάσταση «ταξίδεψε» από τη Μόσχα και τη Πετρούπολη στο Αμβούργο και το Βερολίνο. Οι φαντάροι, οι ναύτες και η εργατική τάξη ανέτρεψαν την κυβέρνηση του Κάιζερ (Αυτοκράτορα) και άρχιζαν να βάζουν τις βάσεις της δικής τους, εργατικής δημοκρατίας, με τη μορφή των συμβουλίων, όπως τα ρωσικά σοβιέτ. Όμως, υπήρχε μια διαφορά με τη Ρωσία. Στη Γερμανία, την πλειοψηφία στα εργατικά συμβούλια τη διατήρησαν οι ρεφορμιστές. Η επαναστατική αριστερά, η οργάνωση Σπάρτακος της Ρ. Λούξεμπουργκ και του Κ. Λήμπνεχτ, ήταν μια μικρή μειοψηφία. Συγκροτήθηκαν σε ανεξάρτητο κόμμα, το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD), μόλις στις αρχές του 1919. Στη Ρωσία το επαναστατικό κόμμα, οι μπολσεβίκοι, είχαν πίσω τους τουλάχιστον μια δεκαετία ανεξάρτητης παρέμβασης στους εργατικούς αγώνες. Το 1917 κατόρθωσαν να γίνουν πλειοψηφία στα σοβιέτ και να οδηγήσουν την επανάσταση στο νικηφόρο Κόκκινο Οκτώβρη.

Αντίθετα, στη Γερμανία, η Σοσιαλδημοκρατία, (SPD), είχε πάρει αρχικά τη μεγάλη πλειοψηφία στις εκλογές των εργατικών συμβουλίων, τα έπεισε ότι η μόνη σωστή στρατηγική ήταν η ενσωμάτωσή τους στο νέο δημοκρατικό καθεστώς πράγμα που επέφερε τελικά την κατάργησή τους. Το που οδηγούσε αυτή η επιλογή φάνηκε πολύ γρήγορα. Τον Γενάρη του 1919, με τους σοσιαλδημοκράτες στην κυβέρνηση, τα ακροδεξιά, μοναρχικά Freikorps, οι εθελοντικοί

σηματισμοί των αξιωματικών και άλλων «επίλεκτων», έπνιξαν στο αίμα αυτό που ονομάστηκε «εξέγερση του Σπάρτακου» και δολοφόνησαν την Ρ. Λούξεμπουργκ και τον Κ. Λήμπνεχτ.

Το Μάρτη του 1920 μια ομάδα στρατηγών έκανε πραξικόπημα. Όταν η κυβέρνηση έδωσε εντολή στον αρχηγό του στρατού να τους αντιμετωπίσει, η απάντηση ήταν: «Η Reichswehr [ο στρατός] δεν πυροβολεί τη Reichswehr». Το πραξικόπημα κατέρρευσε μετά από μια συγκλονιστική γενική απεργία και την ένοπλη αντίσταση των εργατών. Στη συνέχεια, τα δικαστήρια έβαλαν ουσιαστικά στο αρχείο όλες τις διώξεις ενάντια στους πραξικοπηματίες και τους συνεργούς τους. Ούτε μια καταδικαστική απόφαση εκδόθηκε.⁶ Η «συνέχεια του κράτους» έγινε το θερμοκήπιο για να μεγαλώσουν οι δυνάμεις της αντεπαναστάσης, που ήθελαν τη ρεβάνς ενάντια στους «προδότες του Νοέμβρη» (την Αριστερά), και στους κόλπους των οποίων διαμορφώθηκε η μαγιά των ναζί.

Έτσι αποδείχτηκε πόσο δίκιο είχε η Ρόζα Λούξεμπουργκ, όταν είκοσι χρόνια πριν υποστήριζε ότι όποιος επιλέγει τη στρατηγική της μεταρρύθμισης απέναντι στη στρατηγική της κοινωνικής επανάσταση «δεν επιλέγει έναν πιο ήρεμο, πιο ασφαλή και βραδύ δρόμο προς τον ίδιο σκοπό, αλλά έναν άλλο σκοπό –και συγκεκριμένα, όχι τη δημιουργία ενός νέου κοινωνικού καθεστώτος, αλλά απλούστατα επουσιώδεις μεταβολές στο παλιό».⁷

Όλα τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι η Βαϊμάρη ήταν μια απλή συνέχεια του παλιού καθεστώτος. Η κυρίαρχη τάξη είχε χάσει έναν παγκόσμιο πόλεμο. Για να αποφύγει την επανάσταση, αναγκάστηκε να κάνει παραχωρήσεις, πολιτικές και υλικές. Ο βρετανός μαρξιστής ιστορικός Ντόνι Γκλουκστάιν τις χαρακτηρίζει εύστοχα ως: «τα λύτρα της ταξικής πάλης».⁸

Η αστική τάξη ανέχτηκε τέτοιες παραχωρήσεις, με σφιγμένα δόντια, γιατί μετά το 1924 η γερμανική οικονομία μπή-

κε σε τροχιά ανάκαμψης και στο πολιτικό επίπεδο η επαναστατική «απειλή» απομακρύνθηκε. Το KPD είχε γίνει ένα μαζικό κόμμα, αλλά παρέμενε μειοψηφικό –στις εκλογές του 1928 η εκλογική του δύναμη ήταν το 1/3 της σοσιαλδημοκρατίας.

Όλα αυτά τινάχτηκαν στον αέρα με την έλευση της οικονομικής κρίσης. Τον Οκτώβρη του 1929 το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης κατέρρευσε. Και σύντομα, τα αμερικάνικα δάνεια που κρατούσαν όρθια τη γερμανική οικονομία⁹ στέρεψαν. Το 1931 ο αριθμός των ανέργων είχε φτάσει στα πέντε εκατομμύρια. Οι συμβιβασμοί γίνονταν όλο και πιο ανυπόφοροι για την κυρίαρχη τάξη. Το αποτέλεσμα των εκλογών του 1928 είχε οδηγήσει στη συγκρότηση μιας κυβέρνησης «Μεγάλου Συνασπισμού»¹⁰ με κορμό το SPD και καγκελάριο τον σοσιαλδημοκράτη Χέρμαν Μίλερ. Το Μάρτη του 1930, η κυβέρνησή του οδηγήθηκε σε παραίτηση με αφορμή μια σύγκρουση για το ύψος των περικοπών στα επιδόματα ανεργίας και πρόνοιας.

Ο πρόεδρος Χίντεμπουργκ διόρισε καγκελάριο έναν συντηρητικό πολιτικό, τον Μπρίνγκ. Ήταν ο «καγκελάριος της πείνας», του πετσοκόμματος των δημόσιων δαπανών, των μισθών και των επιδομάτων που κυβερνούσε με προεδρικά διατάγματα, μιας και το Ράιχσταγκ, το κοινοβούλιο, είχε παραλύσει και δεν μπορούσε να σχηματίσει σταθερή κυβέρνηση πλειοψηφίας.

Η άνοδος των ναζί

Το ναζιστικό κόμμα (NSDAP) ιδρύθηκε το 1919 κι αρχικά ήταν μια περιθωριακή ομάδα στο ρεύμα της «εθνολαϊκής δεξιάς». Το 1923 ο Χίτλερ είχε προσπαθήσει να κάνει ένα πραξικόπημα στο Μόναχο που κατέληξε σε φιάσκο. Τα επόμενα χρόνια το κόμμα έμοιαζε να περνάει στην αφάνεια και τις εσωτερικές φαγωμάρες. Στις εκλογές του 1928 πήρε μόλις το 2,6% των ψήφων (περίπου 800 χιλιάδες). Δυο χρόνια μετά, όμως, η επιρροή εκτινάχτηκε στα ύψη. Στις εκλογές που έγιναν το Σεπτέμβρη

του 1930 οι ναζί έγιναν το δεύτερο κόμμα, με 18,3% και 6,4 εκατομμύρια ψήφους.

Το ναζιστικό κόμμα είχε μια στρατηγική με δύο όψεις. Παρουσιαζόταν ως ένα «νόμιμο πολιτικό κόμμα» που συμμετείχε στις εκλογές και κέρδιζε ψήφους και υποστηρικτές από τα άλλα δεξιά κόμματα τα οποία είχαν αρχίσει να αποσυντίθενται από τις πιέσεις της κρίσης. Ο Χίτλερ έκανε ακόμα και προσωρινές συμμαχίες με «εθνικά» κόμματα και οργανώσεις μ' αυτό το σκοπό. Όμως, ταυτόχρονα, το ναζιστικό κόμμα έχτιζε ένα αντιδραστικό κίνημα στο «πεζοδρόμιο» με τη βία του να στρέφεται ενάντια στην Αριστερά και τα συνδικάτα. Τα «τάγματα εφόδου», τα SA, είχαν 60 χιλιάδες μέλη το 1929 και στις αρχές του 1933 είχαν φτάσει τις 400 χιλιάδες. Έστηναν τις βάσεις τους σε «κόκκινες» γειτονιές, νοικιάζοντας, με μπόλικο χρήμα ταβέρνες για να τις κάνουν σημεία εξόρμησης για βίαιες επιθέσεις και δολοφονίες. Λειτουργούσαν με την προστασία και την ανοχή της αστυνομίας, των δικαστηρίων που τους αθώωναν ή τους έριχναν στα μαλακά.

Ο Τρότσκι είχε αναλύσει με οξυδέρκεια τα χαρακτηριστικά αυτού του κινήματος της «αντεπαναστατικής απελπισίας». Έγραφε το 1931 ότι η βάση του αποτελείται από τις: «μάζες της λυσοσμένης μικροαστικής τάξης, τις συμμορίες του ξεπεσμένου και εξαχρειωμένου λούμπεν-προλεταριάτου, όλες αυτές τις αναρίθμητες ανθρώπινες υπάρξεις που το ίδιο το χρηματιστικό κεφάλαιο σπρώχνει στην απελπισία και τη λύσσα». Σε ένα άλλο κείμενό του επεσήμαινε: «Όσο οι ναζί δρούσαν σαν κόμμα κι όχι σαν κρατική εξουσία, δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν την εργατική τάξη. Από το άλλο μέρος, η μεγαλοαστική τάξη, ακόμα κι εκείνη που υποστήριζε με το χρήμα της τον Χίτλερ, δεν θεωρούσε αυτό το κόμμα σαν δικό της. Η εθνική 'αναγέννηση' στηρίχτηκε ολοκληρωτικά στις ενδιάμεσες τάξεις, το πιο καθυστερημένο τμήμα του λαού, τη βαριά σαβούρα της ιστορίας».¹¹

1932, Συγκέντρωση της «Αντιφασιστικής Δράσης» του KPD με σύνθημα «Ζήτω το Κόκκινο Ενιαίο Μέτωπο»

Αυτή η εκτίμηση για την κοινωνική βάση των ναζί έχει επιβεβαιωθεί λεπτομερώς από την ιστορική έρευνα. Είναι μύθος ότι στις γραμμές τους συνέρρευσαν ποτάμια απογοητευμένων σοσιαλδημοκρατών και κομμουνιστών εργατών ή ανέργων.

Οι ναζί ήταν ένα αντιδραστικό κίνημα των μικροαστών. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι το 1933 στην εξουσία ανέβηκαν οι μικροαστοί. Οι ναζί στην εξουσία ήταν «η ανελέητη δικτατορία του μονοπωλιακού κεφαλαίου», όπως έγραφε ο Τρότσκι.

Το βάθος της κρίσης, των διλημάτων και των πιέσεων που ασκούσαν στον γερμανικό καπιταλισμό της δεκαετίας του '30, ήταν τόσο μεγάλο, ώστε καμιά μερίδα της άρχουσας τάξης και του πολιτικού της προσωπικού δεν μπορούσε να τα χειριστεί. Αυτό το έργο το ανέλα-

βε ένα κόμμα «που δεν ήταν δικό της» με την έννοια ότι το ηγετικό του προσωπικό δεν ήταν «άνθρωποι» της. Η συντριβή κάθε συλλογικής οργάνωσης της εργατικής τάξης, ο επανεξοπλισμός του γερμανικού κράτους για να διεκδικήσει τελικά το δικό του «ζωτικό χώρο» στην Ευρώπη και στον κόσμο, ο ρόλος του κράτους για να στηρίξει αυτή την προσπάθεια ήταν το «πρόγραμμα» και οι ανάγκες του γερμανικού ιμπεριαλισμού.

Στη σχέση του ναζιστικού καθεστώτος με την κυρίαρχη τάξη το πάνω χέρι το είχαν οι ναζί. Ο Τύσεν, από τους λιγότερους μεγάλους βιομήχανους που υποστήριξαν τους ναζί πριν το 1933, οδηγήθηκε στη φυλακή το 1943.¹² Το καθεστώς των ναζί πήγε πολύ πιο μακριά από οποιαδήποτε δικτατορία, οποιοδήποτε «κράτος έκτακτης ανάγκης» στην ιστορία του καπιταλισμού. Όχι μό-

νο οι κρατικοί μηχανισμοί αλλά και κάθε συλλογική οργάνωση και έκφραση στην κοινωνία εντάχθηκε στη διαδικασία αυτού που οι ίδιοι οι ναζί ονόμασαν Gleichschaltung (ευθυγράμμιση, συντονισμός).

Στην ιστορία του καπιταλισμού υπάρχουν πολλά ρατσιστικά καθεστώτα. Όμως κανένα δεν έφτασε να βάλει σκοπό της ύπαρξής του τη βιολογική εξόντωση εκατομμυρίων ανθρώπων μόνο και μόνο επειδή ήταν Εβραίοι. Οι καπιταλιστές δεν χρειάζονταν το Ολοκαύτωμα. Όμως, χρειάζονταν τους ναζί. Γι' αυτό ανέχτηκαν το Ολοκαύτωμα και μεγάλες κέρδισαν από αυτό το φρικτό έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Υπήρχε άλλος δρόμος;

Είναι πολύ συνηθισμένο, η επικράτηση και η εδραίωση των ναζί στην εξουσία να παρουσιάζεται ως μια αναπόφευ-

κτη κατάληξη. Οι μικροαστικές μάζες, τα λεγόμενα «μεσαία στρώματα», στράφηκαν δεξιά μέσα από τις πιέσεις της κρίσης και έτσι η εργατική τάξη, αδυνατισμένη από την ανεργία, δεν μπορούσε να αντιτάξει αντίσταση. Αυτή είναι μια λάθος ανάλυση και στα δυο σκέλη της.

Δεν υπήρχε τίποτα το αναπόφευκτο στη στροφή των μικροαστικών μαζών προς τα δεξιά. Το 1918-19 και ξανά το 1923 οι ίδιες μάζες είχαν στραφεί μαζικά προς τα αριστερά. Η εργατική τάξη είχε μπει σε κίνηση και τους πρόσφερε επαναστατική ελπίδα. Το γεγονός ότι δώδεκα χρόνια μετά δεν επαναλήφθηκε το ίδιο σενάριο και οι μικροαστοί υπέκυψαν στην αντεπαναστατική απελπισία, δεν οφειλόταν σε κάποιους αντικειμενικούς «αρνητικούς συσχετισμούς» αλλά στην πολιτική των ηγεσιών της εργατικής τάξης, των κομμάτων τα οποία ακολουθούσε.

Η Σοσιαλδημοκρατία ήταν το κόμμα που επηρέαζε τη μεγάλη πλειοψηφία της οργανωμένης εργατικής τάξης. Στήριξε όλη της την πολιτική για την αποτροπή του φασιστικού κινδύνου στην αυταπάτη ότι οι «θεσμοί» θα προστατέψουν τη Δημοκρατία. Το κόμμα ακολουθούσε πολιτική «ανοχής» στις κυβερνήσεις, που σκόρπιζαν δυστυχία σε μαζική κλίμακα. Τον Απρίλη του 1932 έφτασε να στηρίξει την υποψηφιότητα του Χίντεμπουργκ για την προεδρία. Ήταν, όπως υποστήριζε η σοσιαλδημοκρατική ηγεσία, το «μικρότερο κακό» σε σχέση με τον Χίτλερ. Τον Ιούλη της ίδιας χρονιάς έκατσε με σταυρωμένα χέρια όταν η κεντρική κυβέρνηση απέλυσε την κυβέρνηση της Πρωσίας, στην οποία κυριαρχούσε το SPD. Ο «βιασμός της Πρωσίας» όπως ονομάστηκε αυτό το πραξικόπημα ήταν ένα κρίσιμο βήμα για την συνέχεια. Ο Τρότσκι παρατηρούσε καυστικά ότι: «η ικανότητα προσαρμογής της Σοσιαλδημοκρατίας έφτασε στο σημείο

όπου αρχίζει η αυτοαναίρεσή της».¹³

Το KPD ήταν ένα μαζικό κόμμα που συγκέντρωνε την εμπιστοσύνη εκατοπτάδων χιλιάδων εργατών, οι οποίοι ήθελαν να ανατρέψουν με επανάσταση τον καπιταλισμό και να συντρίψουν τους ναζί. Οι κομμουνιστές έδωσαν

ηρωικές μάχες ενάντια στους ναζί στους δρόμους και τις γειτονιές. Όμως, συνολικά, το κόμμα αρνήθηκε να δώσει τις πολιτικές μάχες που θα κέρδιζαν την πλειοψηφία των σοσιαλδημοκρατών εργατών στη δράση ενάντια στους ναζί, σπάζοντας τον ζουρλομανδύα της παθητικότητας.

Η ηγεσία του κόμματος επέμεινε μέχρι το τέλος στη σχεταριστική πολιτική της «Τρίτης Περιόδου», που είχε επιβάλει η σταλινική Κομιντέρν. Σύμφωνα με αυτή την πολιτική, η σοσιαλδημοκρατία ήταν δίδυμος αδελφός του φασισμού, «σοσιαλφασισμός», και μάλιστα η αριστερή πτέρυγα της σοσιαλδημοκρατίας ήταν ακόμα πιο επικίνδυνα «σοσιαλφασιστική». Επίσης, όλες οι κυβερνήσεις που χρησιμοποιούσαν την καταστολή

ήταν φασιστικές. Ήταν μια πολιτική, που βόλευε την εξωτερική και εσωτερική πολιτική της σταλινικής γραφειοκρατίας στην Ρωσία από όπου και προερχόταν, αλλά ήταν εντελώς καταστροφική για τη Γερμανία.

Ο Τρότσκι υποστήριζε ότι η εργατική τάξη είχε πελώριες δυνατότητες για αντίσταση και αντεπίθεση παρά τις εκλογικές επιτυχίες των ναζί, γιατί: «στη ζυγαριά του επαναστατικού αγώνα χίλιοι εργάτες που δουλεύουν σε ένα μεγάλο εργοστάσιο αξίζουν εκατό φορές περισσότερο απ' όσο αξίζουν χίλιοι χαμηλόβαθμοι αξιωματούχοι, γραφιάδες, οι σύζυγοι και οι πεθερές τους. Το μεγαλύτερο μέρος της φασιστικής μάζας αποτελείται από ανθρώπινη σκόνη».¹⁴

Για να κινηθεί αυτή η δύναμη χρειαζόταν, καταρχήν, οι επαναστάτες να βρίσκονται στα συνδικάτα και τα εργοστάσια και να εφαρμόζουν δημιουργικά την πολιτική του «ενιαίου μετώπου». Να παίρνουν, δηλαδή, πρωτοβουλίες για κοινή δράση με τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες στα εργοστάσια και το δρόμο, για να αποκρουστεί η φασιστική απειλή

και να ανοίξει ο δρόμος για την αντεπίθεση του εργατικού κινήματος. Ο Τρότσκι θύμιζε την εμπειρία των μπολσεβίκων το 1917, για να πει ότι τέτοιες πρωτοβουλίες θα έπρεπε να περιλαμβάνουν και προσωρινές συμφωνίες για κοινή δράση με τις ρεφορμιστικές ηγεσίες. Επέμενε ότι προσωρινές συμφωνίες δράσης έπρεπε να γίνουν και με τις πιο δεξιές τέτοιες ηγεσίες, όπως έγραφε χαρακτηριστικά: «ακόμα και με το διάβολο και τη γιαγιά του».

Είναι αλήθεια ότι κατά καιρούς το KPD πρότεινε «κόκκινο ενιαίο μέτωπο» με τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες για δράση ενάντια στους φασίστες. Αλλά μόνο «από τα κάτω» και μόνο αν συνοδευόταν με τη συνολική καταγγελία του καπιταλισμού και της ηγεσίας του SPD,

δηλαδή έστελνε ουσιαστικά «τελεσίγραφο» να αναγνωρίσουν εκ των προτέρων τη δικιά του ηγεσία.

Μια πολιτική που θα συσπείρωνε εργατικές οργανώσεις και κόμματα σε πρακτικά μέτρα άμυνας και προστασίας από τη βία των ναζι, θα είχε τρεις συνέπειες. Η πρώτη θα ήταν το μέτρημα στη πράξη κι όχι στα χαρτιά των πραγματικών συσχετισμών δύναμης στο δρόμο. Οι 400.000 «φαιοχιτώνες» των SA θα βρισκόνταν αντιμέτωποι με εκατομμύρια οργανωμένους εργάτες που και την εμπειρία και τη δύναμη είχαν να τους δώσουν αξέχαστα μαθήματα. Η δεύτερη συνέπεια θα ήταν η άρχουσα τάξη να σκεφτεί ξανά πριν κάνει το τελικό βήμα να παραδώσει την εξουσία στους ναζι, αφού θα γνώριζε ότι δεν θα είχε να αντιμετωπίσει απλά κάποιες διαμαρτυρίες στο κοινοβούλιο και τις εφημερίδες, αλλά πραγματικές μάχες.

Επίσης, μια τέτοια πολιτική θα απελευθέρωνε τη δυναμική του εργατικού κινήματος. Θα κέντριζε τα εκατομμύρια των οργανωμένων εργατών να μπουν στη δράση όχι μόνο ενάντια στους ναζι, αλλά και ενάντια στις απολύσεις και τη φτώχεια. Αυτή ήταν η ουσία της πολιτικής του ενιαίου μετώπου που πρότεινε ο Τρότσκι. Έδινε τη δυνατότητα στους επαναστάτες να τραβήξουν στον κοινό αγώνα τους εργάτες που ακολουθούσαν τις ρεφορμιστικές ηγεσίες και να τους κερδίσουν στην προοπτική της επανάστασης.

Και ήταν μια ρεαλιστική δυνατότητα. Δεν υπήρχαν σινικά τείχη ανάμεσα στους σοσιαλδημοκράτες και τους κομμουνιστές εργάτες. Το 1927 μεγάλες οργανώσεις του SPD συμμετείχαν σε μια κοινή καμπάνια με τους κομμουνιστές για να δημευτούν χωρίς αποζημίωση οι περιουσίες των βασιλικών οικογενειών στα κρατίδια της Γερμανίας. Ακόμα και τον Νοέμβριο του 1928 η πλειοψηφία των βουλευτών του SPD αναγκάστηκε να καταψηφίσει μαζί με το KPD την κατασκευή του νέου «θωρηκτού τσέπης» Deutschland που επέβαλε η κυβέρνηση του «Μεγάλου Συνασπισμού».

Αυτές οι δυνατότητες υπήρχαν και στα επόμενα χρόνια. Η πολιτική της «ανοχής» της σοσιαλδημοκρατικής ηγεσίας στην κυβέρνηση του Μπρίνγκ ξεσήκωνε την κομματική βάση. Το Μάρτη 1931 εννιά βουλευτές του SPD έκαναν την πρωτοφανή κίνηση να σπάσουν την κομματική πειθαρχία και να ψηφίσουν μαζί με το KPD ενάντια στην κατασκευή ενός άλλου «θωρηκτού τσέπης». Όλοι είχαν την υποστήριξη των κομματικών οργανώσεων της περιφέρειάς τους.¹⁵

Εκατοντάδες χιλιάδες σοσιαλδημοκράτες εργάτες είχαν ενταχθεί στα τμήματα της πολιτοφυλακής Reichsbanner και των επίλεκτων της «σχηματισμών προστασίας», των Schupo. Μάταια περίμεναν, τον Ιούλη του 1932 την εντολή από την κομματική ηγεσία να εφαρμόσουν τα σχέδια για γενική κινητοποίηση για υπεράσπιση της συνταγματικής κυβέρνησης της Πρωσίας. Όμως η στάση της ηγεσίας του KPD ύψωνε τείχη αντί να τους δείχνει το δρόμο. Μετά το «βιασμό της Πρωσίας» η ηγεσία του διακήρυξε ότι το «κύριο χτύπημα πρέπει να στραφεί στην σοσιαλδημοκρατία» και απαγόρευσε στις τοπικές οργανώσεις να συμμετέχουν σε κοινές δράσεις με σοσιαλδημοκρατικές.

Η άνοδος των ναζι στην εξουσία ήταν μια μεγάλη καταστροφή. Το ισχυρότερο εργατικό κίνημα στον κόσμο συντριβήκε, ουσιαστικά χωρίς αντίσταση. Όμως, αυτό δεν ήταν το τέλος. Ένα χρόνο μετά, το Φλεβάρη του 1934, οι φασίστες στη Γαλλία αποπειράθηκαν να εισβάλλουν στο κοινοβούλιο. Η ενωμένη απάντηση της εργατικής τάξης, με την γενική απεργία και τις διαδηλώσεις στις 12 Φλεβάρη του 1934, δεν έδωσε μόνο ένα συντριπτικό χτύπημα στους φασίστες. Άνοιξε το δρόμο για την άνθηση του εργατικού κινήματος και της Αριστεράς που έφτασε στο αποκορύφωμά της με τις καταλήψεις των εργοστασίων τον Μάη-Ιούνη του 1936. Η πάλη ενάντια στο φασισμό γεννούσε επαναστάσεις και εξεγέρσεις ενάντια στον καπιταλισμό. ■

Σημειώσεις

1. Ο τίτλος του βιβλίου του Eric Vuillard, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πόλις το 2020. Αφειρησία του είναι η σύσχεψη της ηγεσίας των ναζι με τα μεγάλα ονόματα του γερμανικού καπιταλισμού στις 20 Φλεβάρη του 1933. Για την παρουσίαση του βιβλίου βλ. Μ. Κουρουνδής, «Ημερήσια διάταξη», Σοσιαλισμός από τα Κάτω vol139 (Μάρτης-Απρίλης 2020), <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1234>
2. Richard J. Evans, Η Έλευση του Γ' Ράιχ, Αλεξάνδρεια 2013
3. Peter Hayes, Industry and Ideology – IG Farben in the Nazi Era, Cambridge 2001, σ.σ. 86-87.
4. Δυο άρθρα σε παλιότερα τεύχη αυτού του περιοδικού παρουσιάζουν πτυχές αυτής της άνθησης: Δ. Στεφανάκης, «100 χρόνια Bauhaus», vol135 (Ιούλης-Αύγουστος 2019), <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1176> Αλ. Μαρτίνη, «Τζορτζ Γκρος-Η Επανάσταση Εικονογραφημένη», vol131 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2018) <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1094>.
5. Στο βιβλίο του Βαϊμάρη: Η Ανάπνηρ Δημοκρατία 1919-1933, Πόλις, 2011. Για μια εκτενή κριτική παρουσίαση βλ. Α. Μπόλαρης, «Τα μαθήματα της Βαϊμάρης», Σοσιαλισμός από τα Κάτω, vol90 (Γενάρης-Φλεβάρης 2012) <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=233>
6. Για το «πραξικόπημα του Καπ», όπως ονομάστηκε από τον καγκελάριο που διόρισαν οι πραξικοπηματίες στρατηγού, και τον ξεσπασμό που ακολούθησε βλ. Chris Harman, Η Χαμένη Επανάσταση Γερμανία 1918-1923, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο. Στοιχεία για την αθώωση των πραξικοπηματιών, βλ. Franz Neumann, Βεζώβη Η δομή και η πρακτική του Εθνικοσοσιαλισμού (1933-1944), Νησί-δες 2018. Η πρώτη έκδοση του βιβλίου είχε γίνει στα αγγλικά το 1942.
7. Ρόζα Λούξεμπουργκ, Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση, εκδόσεις Κοροντζή, Αθήνα 1984, σ. 105.
8. Donny Gluckstein, Nazis, Capitalism and the Working Class, Bookmarks 1999, σ. 42.
9. Και επέτρεπαν στο γερμανικό κράτος να τηρεί την πολιτική της «εκπλήρωσης» της Συνθήκης των Βερσαλλιών, δηλαδή να πληρώνει έγκαιρα τις πολεμικές επανορθώσεις που είχαν ρυθμιστεί ευνοϊκά γι' αυτό από το 1924.
10. Στην κυβέρνηση συμμετείχαν τρία «κεντροδεξιά» κόμματα: το Γερμανικό Λαϊκό Κόμμα (DVP), το Γερμανικό Δημοκρατικό Κόμμα (DDP) και το Κέντρο (Zentrum).
11. Α. Τρότσκι, Η Πάλη Ενάντια στο Φασισμό στην Γερμανία, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2000, σ.σ. 93, 264.
12. Adam Tooze, The Wages of Destruction –The Making and Breaking of the Nazi Economy, Penguin 2007, σ.σ. 236-39.
13. Α. Τρότσκι, ο.π., σ. 83.
14. Α. Τρότσκι, ο.π., σ. 76.
15. Heinrich August Winkler, «Choosing the Lesser Evil: The German Social Democrats and the Fall of the Weimar Republic», Journal of Contemporary History Vol. 25, No. 2/3 (May - Jun. 1990), pp. 205-227, <https://www.jstor.org/stable/260730>

Στις 25 Μάη του 2020 η Νταρνέλα Φρέιζερ, μια 17χρονη αφροαμερικάνικη μαθήτρια στη Μινεάπολη των ΗΠΑ, πήγαινε στο μπακάλικο με τον 9χρονο ξάδερφό της. Στη γωνία της 38ης οδού και λεωφόρου Σικάγο βλέπει τέσσερις μπάτσους να έχουν στριμώξει έναν μαύρο άντρα και να τον έχουν ρίξει στο οδόστρωμα. Ο ένας από αυτούς τον πατάει στο λαιμό. Η Φρέιζερ βγάζει το κινητό της και βιντεοσκοπεί το γεγονός. Στα 10 λεπτά του βίντεο, φαίνεται ο 46χρονος Τζωρτζ Φλόιντ να ξεψυχάει κάτω από το γόνατο του αστυνομικού Ντέρικ Σόβιν, ενώ τον εκλιπαρεί να πάρει μια ανάσα. «I can't breathe» (δεν αναπνέω) επαναλάμβανε ξανά και ξανά. Δεν είχε κάνει τίποτα. Ένας φιλικατζής τον είχε κατηγορήσει ότι το χαρτονόμισμα των 20 δολαρίων που του έδωσε ήταν πλαστό. Ο Φλόιντ θα άφηνε την τελευταία του πνοή κάτω από το γόνατο του Σόβιν. Όποιος είδε το βίντεο κι άκουσε το «Μαμα»... την τελευταία κουβέντα του Φλόιντ, δεν θα την ξεχάσει ποτέ του.

Ούτε αυτό που ακολούθησε θα το ξεχάσει κανείς. Η Νταρνέλα ανέβασε το

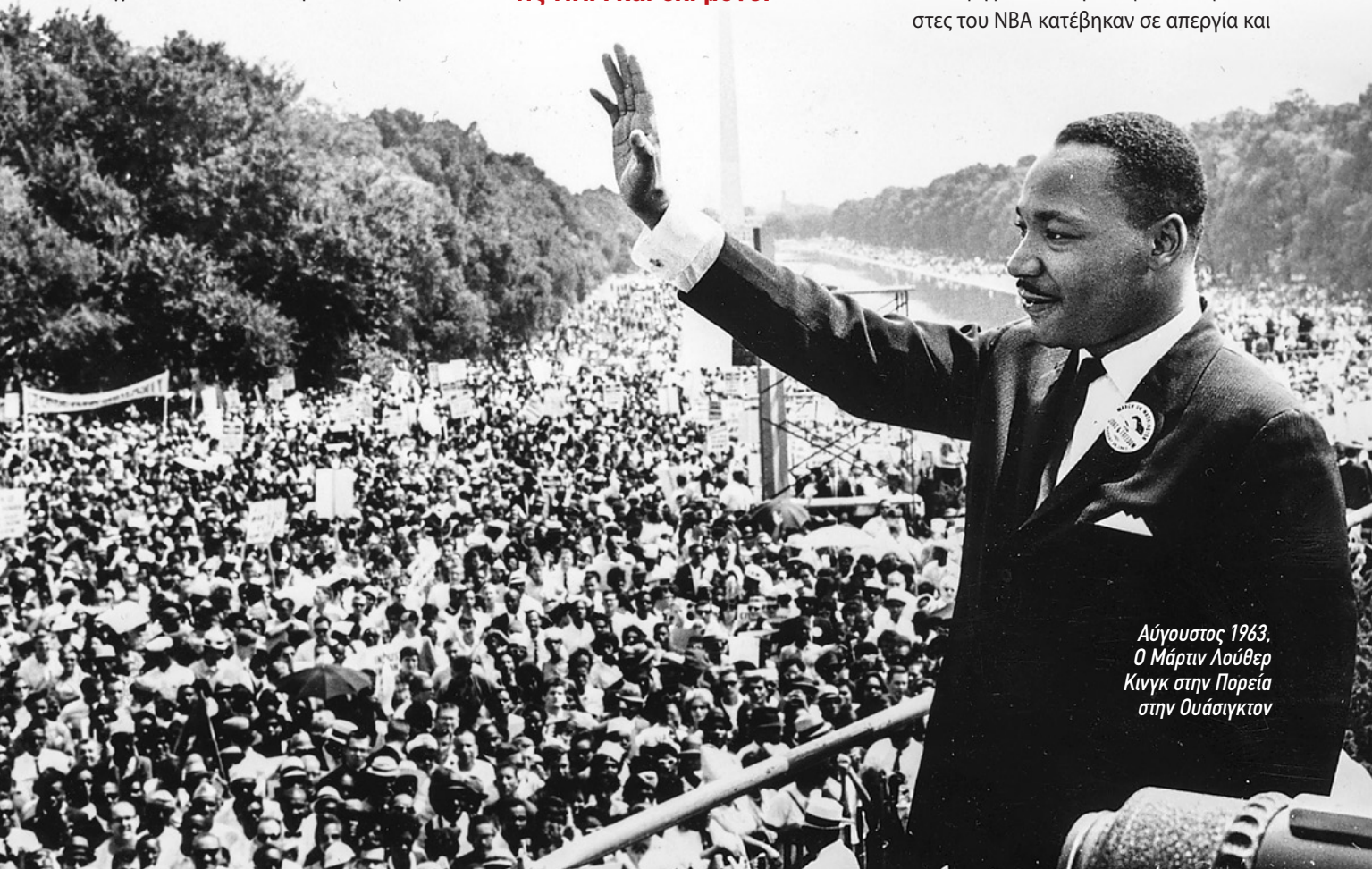
βίντεο στα σόσιαλ μίντια, το είδαν εκατομμύρια και η οργή ξεχύθηκε στους δρόμους. Η εξέγερση που ξέσπασε μετά τη δολοφονία του Φλόιντ διέσχισε κάθε μικρή και μεγάλη πόλη των ΗΠΑ και πέρασε τα αμερικάνικα σύνορα. Μό-

νο στις 13 Ιούνη έγιναν διαδηλώσεις σε 2.000 πόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε πολλές πόλεις έφτασε να διαδηλώνει πάνω από το ένα πέμπτο του πληθυσμού. Στο Σιάτλ οι διαδηλωτές για μέρες κατέλαβαν μια ολόκληρη γειτονιά και τη μετέτρεψαν σε κέντρο αγώνα. Στις 19 Ιούνη –ημέρα εορτασμού των αφροαμερικάνων για το τέλος της δουλείας– οι λιμενεργάτες κατέβηκαν σε αντιρατσιστική απεργία σε 29 λιμάνια της Δυτικής Ακτής. «Από την αρχή της αντιρατσιστικής εξέγερσης οι εργάτες μπήκαν στο κέντρο. Οι εργάτες στα ταχυδρομεία, οι νοσοκόμες, οι αεροσυνοδοί, οι εκπαιδευτικοί, οι εργάτες στα λιμάνια» έλεγε ο Ι. Δελατόλας από το Unite

Against Racism της Νέας Υόρκης σε εκδήλωση της ΚΕΕΡΦΑ τις μέρες της εξέγερσης. Ακόμα και οι –πλειοψηφικά Μαύροι– μπασκετμπολίστες του NBA κατέβηκαν σε απεργία και

Black Lives Matter

Ο Στέλιος Μιχαηλίδης γράφει για τις ρίζες και την ιστορία του κινήματος που σημαδεύει τις ΗΠΑ και όχι μόνο.

Αύγουστος 1963.
Ο Μάρτιν Λούθερ
Κινγκ στην Πορεία
στην Ουάσιγκτον

στις διαδηλώσεις συμμετέχοντας στην αντιρατσιστική εξέγερση. Υπολογίζεται ότι μόνο στις ΗΠΑ μέσα στο 2020 περισσότεροι από 26 εκατομμύρια άνθρωποι συμμετείχαν στις διαδηλώσεις.¹

Το Black Lives Matter κίνημα απλώθηκε σε δεκάδες χώρες σε όλο τον κόσμο. Στη Βρετανία οι διαδηλωτές γκρέμισαν τα αγάλματα προσωπικοτήτων που συνδέονταν με την αποικιοκρατία και το δουλεμπόριο. Στην Αθήνα δύο τεράστιες διαδηλώσεις πλημμύρισαν το κέντρο της πόλης στις 3/6 και στις 26/6. «*Το μπλοκ της ΚΕΕΡΦΑ δεν σταμάτησε να πάλλεται από τα συνθήματα "No justice No peace", "Freedom-Liberte" και "Solidarite avec les immigres" με τους μετανάστες από το Καμερούν να δίνουν τον τόνο. Εκατοντάδες νέες και νέοι είχαν φτιάξει τις δικές τους πικέτες με τα συνθήματα "Black lives matter", "Justice for George Floyd" και "I can't breathe"*» έγραφε το ρεπορτάζ της Εργατικής Αλληλεγγύης για τη διαδήλωση της 3ης Ιούνη. Στις 26 του μήνα, ένα ποτάμι οργισμένων μεταναστών από το Μπαγκλαντές, το Πακιστάν και χώρες της Αφρικής, πήρε τα πανό και τις πικέτες με το σύνθημα Black Lives Matter – Refugees Lives Matter που είχε φτιάξει η ΚΕΕΡΦΑ και μαζί με τους ντόπιους συντρόφους/ισσες διαδήλωσαν μέχρι τη Βουλή. Εκείνες τις μέρες ο Χρυσοχοϊδης είχε αμολήσει τους άντρες της ΕΛ.ΑΣ σε ρατσιστικές επιχειρήσεις στο κέντρο της Αθήνας, που ήρθαν να εντείνουν την ήδη έντονη αστυνομική αυθαιρεσία και τα κατασταλτικά μέτρα που επιβάλλονταν με το πρόσχημα της πανδημίας. Τα στρατόπεδα των προσφύγων είχαν μετατραπεί σε άθλιες φυλακές επίσης με την ίδια δικαιολογία. Η εξέγερση στις ΗΠΑ είχε εμπνεύσει κάθε έναν και κάθε μια που αγανακτούσε απέναντι στο ρατσισμό και την αστυνομική βαρβαρότητα του δικού του κράτους.

Ο Φλόιντ δεν ήταν ο πρώτος Μαύρος που έχανε τη ζωή του από την αστυνομία. Η συγκάλυψη γινόταν εύκολα. Οι αρχές σκαρφίζονταν ένα βολικό παρα-

μύθι για τον παραβατικό κι επικίνδυνο Μαύρο που συνήθως έβγαζε λάδι την αστυνομία. Η Νταρνέλα Φρέιζερ έλεγε λίγο αργότερα ότι έβγαλε το κινητό κι άρχισε να βιντεοσκοπεί «γιατί κανείς δεν θα με πίστευε». Τους πρώτους 8 μήνες εκείνης της χρονιάς τουλάχιστον 164 Μαύροι είχαν σκοτωθεί από αστυνομικά πυρά. Ακόμα και σήμερα ο αριθμός των Μαύρων που σκοτώνονται από την αστυνομία των ΗΠΑ είναι ο τριπλάσιος αναλογικά με τον πληθυσμό τους σε σχέση με τους λευκούς. Μεγαλύτερο, συγκριτικά με τον λευκό πληθυσμό, είναι και το αντίστοιχο ποσοστό των λατινοαμερικάνων θυμάτων.²

Επίσης μεγαλύτερο είναι το ποσοστό Μαύρων και λατινοαμερικάνων που βρίσκεται στη φυλακή ή έχει περάσει από εκεί, για μικροπαραβάσεις.

«Ο ρατσισμός αποκλείει μεγάλο κομμάτι τους από την πρόσβαση σε μια ζωή με αξιοπρέπεια και μετά ο ίδιος ρατσισμός έρχεται να τιμωρήσει τη "μαύρη εγκληματικότητα" γεμίζοντας τις φυλακές κατά πλειοψηφία με μαύρους και δίνοντας το πράσινο φως στην αστυνομία να ανοίγει πυρ κατά βούληση όταν έχει απέναντί της κάποιον ή κάποια με πιο σκούρο δέρμα. Οι ΗΠΑ στέλνουν στη φυλακή μεγαλύτερο ποσοστό του μαύρου πληθυσμού ακόμη και από ό,τι έκανε αναλογικά το νοτιοαφρικανικό apartheid. Οι Αφροαμερικανοί είναι 13% του πληθυσμού αλλά σχεδόν 45% όλων περιμένουν την εκτέλεση της θανατικής τους ποινής» σημειώνει ο βρετανός πανεπιστημιακός Άλεξ Καλλίνικος.³

Η αστυνομική βία και η καταστολή είναι το κερασάκι στην τούρτα. Ο Μάικλ Μπράουν, ηγετικό στέλεχος του BLM κινήματος στο Λος Άντζελες τόνιζε στην εκδήλωση της ΚΕΕΡΦΑ τότε ότι: «*Η σπίθα μπήκε με την αστυνομική βαρβαρότητα αλλά έχει πολλά περισσότερα από πίσω. Ψηλά νοίκια που δεν μπορούμε να πληρώσουμε, έλλειψη υγειονομικής περίθαλψης, κακοπληρωμένες δουλειές και ανεργία και φυσικά μεγαλύτερα ποσοστά θνησιμότητας από κόβιντ*».

Η πανδημία προστέθηκε ως ένας ακόμα παράγοντας που ανέδειξε τον ρατσισμό. «*Η κατάσταση στις ΗΠΑ συνοψίζεται σε μια φωτογραφία που δείχνει μια νοσοκόμα να κρατάει μια πικέτα με το σύνθημα "πολεμήσαμε τον κορονοϊό – θα πολεμήσουμε και την αστυνομία". Μέσα σε 8 εβδομάδες πανδημίας είδαμε περισσότερους Αμερικάνους νεκρούς απ' ότι στον πόλεμο του Βιετνάμ*» συμπλήρωνε ο Ιάνης Δελατόλας: «*Στη Νέα Υόρκη χτυπήθηκαν κυρίως το Κουίνς και το Μπρονξ, εργατογειτονιές που ζουν κατά κύριο λόγο μαύροι και λατινοαμερικάνοι. Ο ρατσισμός και οι ανισότητες αναδείχτηκαν από την κρίση της πανδημίας και με τη δολοφονία του Φλόιντ, φούντωσε ένα κίνημα μαζικό και δυναμικό όπου συμμετείχαν μαύροι, λευκοί και λατινοαμερικάνοι μαζί*».⁴

Το I Can't Breathe που φώναζε ο Φλόιντ κάτω από το γόνατο του Σόβιν εξέφρασε τη φτωχή εργατική τάξη τόσο μέσα όσο κι έξω από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πολλοί χαρακτήρισαν την εξέγερση μετά τη δολοφονία του Φλόιντ ως το μεγαλύτερο αντιρατσιστικό ξέσπασμα στις ΗΠΑ από τη δεκαετία του '60. Από τα χρόνια του Κινήματος για Πολιτικά Δικαιώματα στο Νότο και των εξεγέρσεων στα γκέτο των αστικών κέντρων του Βορρά. Από τα χρόνια του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, του Μάλκολμ Χ και των Μαύρων Πανθήρων. Πέρα από τις συγκρίσεις, είναι γεγονός ότι η BLM εξέγερση έχει βαθιές ιστορικές ρίζες. Αξίζει να δούμε αυτή τη διαδρομή.

Η μάχη ενάντια στον φυλετικό ρατσισμό στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι τόσο παλιά όσο το ίδιο το κράτος των ΗΠΑ. Πάει πίσω, πριν τα χρόνια του Εμφυλίου Πολέμου (1861-1865), με το κίνημα των Abolitionists για την κατάργηση της δουλείας. Το αγροτικό κίνημα των Λαϊκιστών (Populist movement) την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα, όπου μίλαγε για τα κοινά συμφέροντα και την ενότητα μαύρων και λευκών φτωχών αγροτών στον αμερικάνικο Νότο. Τους Wobblies, τους επαναστάτες συνδικα-

λιστές των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου (IWW), τις πρώτες δύο δεκαετίες του 20ου αιώνα, που κόντρα στο ρατσισμό των παραδοσιακών συνδικαλιστικών ηγεσιών, πάλεψαν για ένα συνδικάτο «που θα τους ενώσει όλους». Τους αμερικάνους σοσιαλιστές στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, λευκούς και μαύρους, που εμπνεόμενοι από τη Ρώσικη Επανάσταση αναζήτησαν ταυτόχρονα με τις οδούς για το χτίσιμο επαναστατικού κόμματος και αυτές για τη Μαύρη Απελευθέρωση. Παράλληλα συνυπήρχαν οι προσπάθειες αφροαμερικάνων διανοούμενων όπως ο Φρέντερικ Ντάγκλας, ο Γ.Ε.Μ ντι Μπουά, ο Μάρκος Γκάρβει, ηγετών που ιδεολογικά εκτείνονταν από θέσεις για την “πρόοδο” των “ελευθέρων” πλέον πρώην σκλάβων και των παιδιών τους, μέχρι τον Μαύρο Εθνικισμό και αντιλήψεις για το χτίσιμο ενός αυτοδιοικούμενου Μαύρου Καπιταλισμού. Ή οργανώσεις όπως η Εθνική Ένωση για την Πρόοδο των Έγχρωμων Ανθρώπων (NAACP) με σημαντική δράση ενάντια στις ρατσιστικές δολοφονίες, τα λιντσαρίσματα και τις διακρίσεις. Μια ποικιλομορφία αντιρατσιστικών αγώνων κι αντιλήψεων.

Όλες είχαν να αντιμετωπίσουν τη λύσσα των γαιοκτημόνων του Νότου προκειμένου να μην καταργηθεί το δουλοκτητικό καθεστώς –έπίσημα ή ανεπίσημα μετά την ήττα του Εμφυλίου. Και μαζί, την υποκρισία των βιομήχανων του Βορρά, των νικητών του Εμφυλίου, που αφενός αντιλαμβάνονταν ότι η εξέλιξη του καπιταλισμού σήμαινε το πέρασμα στη μισθωτή εργασία (και) των μαύρων, αφετέρου τη διατήρησή τους σαν δεύτερης κατηγορίας πολίτες για την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση συνολικά της εργατικής τάξης.

Η ιστορία του κινήματος μοιάζει με ένα διαρκές μπρα ντε φερ αντιρατσιστικών κατακτήσεων και ρατσιστικών αναχωμάτων. Από τη μια η επίσημη κατάργησή της δουλείας το 1865, το δικαίωμα ψήφου στους Μαύρους το 1870, ο νόμος περί ίσων πολιτικών δικαιωμάτων

το 1875. Κι από την άλλη τα ρατσιστικά πογκρόμ, η συνεργασία αρχών και Κου Κλουξ Κλαν (που φτιάχτηκε σαν αντίδραση στις κατακτήσεις), μέχρι το νομικό τερίπι του “ίσοι αλλά χωριστά” και των νόμων Τζιμ Κρόου, που επέβαλαν για δεκαετίες το ρατσιστικό διαχωρισμό μαύρων και λευκών σε κάθε πτυχή της ζωής στις νότιες Πολιτείες.

Μέχρι τα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο αβίωτος βίος των μαύρων συμπυκνώνεται στην απάντηση μιας μικρής αφροαμερικάνας μαθήτριας σε μια σχολική έκθεση με θέμα «Πώς θα τιμωρούσε τον Χίτλερ για τα εγκλήματα του»: «Θα τον έβαζα μέσα στο δέρμα ενός μαύρου και θα τον ανάγκαζα να ζήσει στις ΗΠΑ».⁵

Ζωντανή πραγματικότητα

«Η εξέγερση των Μαύρων που εκδηλώθηκε σε Βορρά και Νότο τις δεκαετίες του 1950 και του 1960 αιφνιδίασε τον κόσμο. Ίσως όμως δεν θα ‘πρεπε’ ισχυρίζεται ο Χάουαρντ Ζιν.⁶ «Οι Μαύροι των Ηνωμένων Πολιτειών είχαν αναμνήσεις από τη δουλεία και στη συνέχεια από τις φυλετικές διαχωρίσεις, τα λιντσαρίσματα και τις ταπεινώσεις. Και δεν ήταν απλώς αναμνήσεις, αλλά μια ζωντανή πραγματικότητα –μέρος της καθημερινότητάς τους για πολλές γενιές [...] Και σε όσους έχουν τέτοιες μνήμες, η εξέγερση παραδοκεί πάντα λίγα εκατοστά κάτω από την επιφάνεια».

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έπαιξε ρόλο γι’ αυτό που ακολούθησε. Οι ανάγκες της πολεμικής βιομηχανίας άνοιξαν μαζικά θέσεις εργασίας για τον μαύρο πληθυσμό. Από το 1940 μέχρι το 1946 ο αριθμός των μαύρων στα εργοστάσια αυξήθηκε κατά 136%. Με ανάλογη μαζικότητα οργανώθηκαν στα συνδικάτα. Εκατό χιλιάδες Μαύροι εργάτες οργανώθηκαν στο συνδικάτο της αεροπορικής βιομηχανίας. Χιλιάδες και στο συνδικάτο των εργατών στη ναυπηγική βιομηχανία. Στη Βαλτιμόρη για παράδειγμα το ποσοστό των οργανωμένων Μαύρων εργατών στο συνδικάτο της ναυπηγοεπισκευαστικής αυξήθηκε από 5%

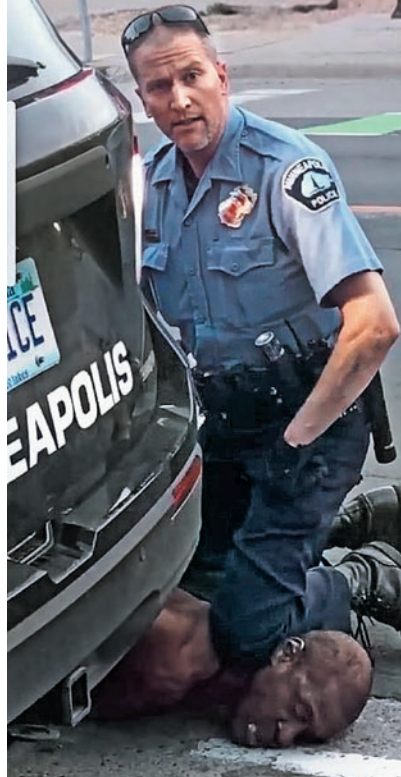
το 1941 σε 20% το 1943.⁷ Κι εκτός από τη δουλειά στα εργοστάσια, μεγάλο μέρος του μαύρου πληθυσμού συμμετείχε στον πόλεμο. Πάνω από τρία εκατομμύρια Μαύροι στρατολογήθηκαν από τους οποίους 500 χιλιάδες στάλθηκαν στο μέτωπο. Πολέμησαν για τη δημοκρατία ενάντια στους ρατσιστές ναζί, αλλά γυρνώντας πίσω έβρισκαν πάλι τις γειτονιές τους φυλετικά διαχωρισμένες, είχαν ξανά να αντιμετωπίσουν την Κου Κλουξ Κλαν, τους ρατσιστές μπάτσους, τα λιντσαρίσματα. Και ήταν διατεθειμένοι να πολεμήσουν ξανά μέσα στην ίδια τους τη χώρα. Μόνο το 1945 τουλάχιστον 12 μαύροι λιντσαρίστηκαν σε πολιτείες του Νότου. Τον Αύγουστο του 1949, ένας ρατσιστικός όχλος επιτέθηκε στην προγραμματισμένη συναυλία του Πολ Ρόμπσον στο Πίκσκιλ της Νέας Υόρκης και τα έκανε γυαλιά-καρφιά. Ο Ρόμπσον ήταν Μαύρος, διάσημος τραγουδιστής και ηθοποιός και δηλωμένος κομμουνιστής. Η συναυλία αρχικά αναβλήθηκε και πραγματοποιήθηκε μερικές μέρες αργότερα χάρη στην περιφρούρηση των εργατικών συνδικάτων της περιοχής. Σε ένα άλλο παράδειγμα με χειρότερη έκβαση, ένα χρόνο μετά, ο 22χρονος Χίλαρντ Μπρουκς θα δολοφονούταν από μπάτσους μέσα σε ένα λεωφορείο του Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα, αρνούμενος να κατέβει επειδή παραβίασε τον φυλετικό διαχωρισμό.

Υπήρξαν κάποια γεγονότα στη δεκαετία του ‘50 που ήταν καθοριστικά.

Τον Αύγουστο του 1955, ο Έμετ Τιλ, ένας 14χρονος Αφροαμερικανός από το Σικάγο λιντσαρίστηκε από ρατσιστές λευκούς ενώ έκανε διακοπές στο Μισισιπί. Το πτώμα του βρέθηκε τρεις μέρες μετά τη δολοφονία του στις όχθες του ποταμού. Η παραμόρφωσή του από τα χτυπήματα ήταν τρομακτική. Στην κηδεία η μάνα του Έμετ Τιλ απαίτησε το φέρετρο να είναι ανοιχτό και να δουν όλοι τι είχε συμβεί στο γιό της. Οι δολοφόνοι του Τιλ δικάστηκαν μέσα σε 67 λεπτά από ένα ολόλευκο δικαστήριο κι αφέθηκαν ατιμώρητοι.

Οι νοσηλεύτριες παλέψαμε τον κόβιντ, τώρα θα παλέψουμε την αστυνομία.

25 Μάη 2020, Ο Τζορτζ Φλόιντ δολοφονείται από τον μπάτσο Σόβιν.

Η δημοσιότητα που πήρε η δολοφονία του Έμετ Τιλ καθόρισε το ξέσπασμα του Κινήματος για τα Πολιτικά Δικαιώματα την ίδια χρονιά.⁸ Γενέθλια πράξη αυτού του Κινήματος θεωρείται η 1η Δεκέμβρη του 1955 με την άρνηση της Ρόζα Παρκς να παραχωρήσει τη θέση της σε έναν λευκό επιβάτη σε λεωφορείο του Μοντγκόμερι. Η Ρόζα Παρκς συνελλήφθη για την άρνησή της. Ήταν εργάτρια, οργανωμένη στο NAACP από το 1943 και γραμματέας του τοπικού του παραρτήματος. Και ήταν εξοργισμένη. Τέσσερις μέρες πριν είχε συμμετάσχει σε μια μαζική εκδήλωση για τις δολοφονίες του Έμετ Τιλ και των Μαύρων ακτιβιστών Τζορτζ Λι και Λαμάρ Σμιθ.

Το ίδιο το βράδυ που συνελήφθη η Παρκς κυκλοφόρησε μια προκήρυξη από την τοπική οργάνωση Πολιτικό Συμβούλιο Γυνακών (Women's Political Council): «Άλλη μια γυναίκα συνελήφθη και μπήκε στη φυλακή επειδή αρνήθηκε να σηκωθεί από τη θέση της στο λεωφορείο για να καθίσει ένας λευκός... Ζητάμε, λοιπόν, από κάθε νέγρο να μείνει μακριά από τα λεωφορεία τη Δευτέρα σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τη σύλληψη και τη δίκη».

Το μποϋκοτάζ διήρκεσε 382 ημέρες! Ηγέτης του αναδείχθηκε ένας νεαρός ιερέας με το όνομα Μάρτιν Λούθερ Κινγκ. Και ήταν πραγματική μάχη. Οργανώθηκαν εναλλακτικά δίκτυα μεταφορών όπου λευκοί και μαύροι προσέφεραν τα αυτοκίνητά τους για να μη σπάσει το μποϋκοτάζ. Οι ταξιτζήδες έβαλαν ταρίφα ίση με το εισιτήριο του λεωφορείου. Στις εκκλησίες μάζευαν παπούτσια για αυτούς που τα έλιωναν από το περπάτημα. Κατά τη διάρκεια του εξεργήσαν βόμβες στο σπίτι του Μ.Λ Κινγκ και άλλων ακτιβιστών καθώς και σε εκκλησίες Βαπτιστών που στήριζαν την καμπάνια. Αλλά η οικονομική ζημιά για την εταιρεία μεταφορών ήταν δυσβάσταχτη. Τον Δεκέμβρη του 1956 το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε αντισυνταγματικό το νόμο που επέβαλε διαχωρισμό βάση του χρώματος για τους επιβάτες των λεωφορείων, σε μια σειρά από πολιτείες του αμερικάνικου Νότου.

Υπό την ηγεσία του Κινγκ το κίνημα στο Νότο οργανώθηκε αρχικά γύρω από τις εκκλησίες των Μαύρων. Μια εξήγηση γι' αυτό έχει να κάνει με τα εξής: Καθότι ο φυλετικός διαχωρισμός στο Νότο ήταν γενικευμένος, οι εκκλη-

σίες ήταν τα μέρη που οι Μαύροι συναντιώνταν τις Κυριακές που δεν εργάζονταν, συζητούσαν τις εμπειρίες του καθημερινού ρατσισμού, αγανακτούσαν συλλογικά. Οι Μαύροι ιερείς και κήρυκες δεν ήταν εξαίρεση. Μίλαγαν γι' αυτά. Οι Μαύροι χριστιανικοί ναοί του Νότου αναδείχτηκαν έτσι σε χώρους συλλογικής οργάνωσης, σε μια περίοδο που η Αριστερά είχε τσακιστεί από το μεταπολεμικό αντικομμουνιστικό πογκρόμ του κράτους που έμεινε στην ιστορία ως το κυνήγι του Μακαρθισμού.

Η μεθοδολογία που προέτασαν ήταν αυτή της μη βίας και της παθητικής αντίστασης. Με την ώθηση που έδωσε η νίκη του μποϋκοτάζ των λεωφορείων, το κίνημα συνέχισε και τα επόμενα χρόνια με μεθόδους μη βίαιης ανυπακοής.

Τον Απρίλη του 1963 ο Κινγκ κι οι σύτροφοί του έβαλαν στο στόχαστρο της πάλης τους την πόλη Μπέρμιγχαμ της Αλαμπάμα. Μια μεγάλη πόλη, η πιο εκβιομηχανισμένη, τότε, στο Νότο κι η πιο διαχωρισμένη φυλετικά στη χώρα. Οι κινητοποιήσεις συνάντησαν την πιο σκληρή βία και οι εικόνες έκαναν το γύρο του κόσμου.

Η πορεία του ίδιου του Μ. Λ. Κινγκ και συνολικότερα του κινήματος όσο έμπαινε μέσα στη δεκατία του '60, ήταν μια πορεία ριζοσπαστικοποίησης προς τα αριστερά. Ξεκίνησε από ηρωικές –αλλά μετριοπαθείς– μη βίαιες διεκδικήσεις και μια στρατηγική η οποία: «στηριζόταν στην προσπάθεια να πιεστούν οι “μετριοπαθείς λευκοί” στα κέντρα της εξουσίας... γύρω από τον πρόεδρο Κένεντι».⁹ Αλλά που έφτασε με τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ λίγο πριν τη δολοφονία του το 1968 να στρέφεται στις εργατικές απεργίες και την αντικαπιταλιστική ρητορική.

Η ηγεσία του Κένεντι επεδίωκε να τροφοδοτήσει τις αυταπάτες για το Δημοκρατικό Κόμμα και να ενσωματώσει το κίνημα. Ο Κένεντι είχε εκλεγεί το 1960 έχοντας το 70% των Μαύρων ψηφοφόρων. Ο Κένεντι έδινε υποσχέσεις για μια νέα αντιρατσιστική νομοθεσία, αλλά με

“τάξη” κι αργά βήματα για να μη δυσανεστηθούν οι Ντιξικρατς, οι ρατσιστές ηγέτες των Δημοκρατικών του Νότου. Κι ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ έγραφε από τη φυλακή του Μπέριμιγχαμ: «Γνωρίζουμε από την πικρή εμπειρία μας, ότι την ελευθερία δεν την προσφέρει ποτέ από μόνος του ο καταπιεστής, την απαιτεί ο καταπιεσμένος... Χρόνια τώρα ακούω τη λέξη “Περίμενε”. Την έχει ακούσει ξανά και ξανά κάθε μαύρος. Αυτό το ‘περίμενε’ σήμαινε σχεδόν πάντα ‘ποτέ’».

Ο Κένεντι λίγο πριν τη δολοφονία του το 1963, αναγκάστηκε να φέρει τον Νόμο για τα Πολιτικά Δικαιώματα που καθιστούσε παράνομες τις διακρίσεις λόγω χρώματος, φύλου, θρησκείας και καταγωγής και καταργούσε τους νόμους Τζιμ Κρόου. Τις μέρες που συζητιώταν το νέο νομοσχέδιο προγραμματίστηκε το μεγάλο συλλαλητήριο στην Ουάσιγκτον όπου εκφωνήθηκε ο διάσημος λόγος του Κινγκ “Έχω ένα όνειρο”. Λίγες μέρες πριν μια βόμβα σε μια εκκλησία μαύρων στο Μπέριμιγχαμ δολοφόνησε τέσσερα μικρά κορίτσια. Η οργή ήταν τεράστια. Η τεράστια ανταπόκριση των Μαύρων στο συλλαλητήριο τρομοκράτησε τον Λευκό Οίκο. Η περιγραφή του άλλου μεγάλου Μαύρου ηγέτη, του Μάλκολμ Χ είναι ενδεικτική του κλίματος: «[Οι Μαύροι] Συζητούσαν για τον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιούσαν την πορεία στην Ουάσιγκτον. Έλεγαν ότι θα πήγαιναν στη Γερουσία, στον Λευκό Οίκο, και στο Κογκρέσο και θα ακινητοποιούσαν τους αξιωματούχους, παρεμποδίζοντας τη λειτουργία της κυβέρνησης». Ο Κένεντι έπεισε τους ηγέτες του κινήματος να μην πολιορκήσουν το Κογκρέσο και να πραγματοποιηθεί ένα ειρηνικό συλλαλητήριο που θα φαινόταν ως συγκέντρωση “στήριξης” της νέας νομοθεσίας.¹⁰

Ωστόσο οι προσπάθειες ενσωμάτωσης δεν σταμάτησαν τη ριζοσπαστικοποίηση του Μαύρου κινήματος. Οι μεγαλύτερες εκρήξεις ήταν μπροστά και πλέον θα λάμβαναν χώρα στις βιομηχανικές μεγαλουπόλεις του Βορρά και στα

μεγάλα αστικά κέντρα. Την τετραετία 1964-1968 ξέσπασαν εξεγέρσεις σε όλες τις μεγάλες πόλεις των ΗΠΑ. Όπως εξηγεί ο Χάουαρντ Ζιν: «δεν ήταν εύκολο να πειστούν οι Μαύροι να συμμετάσχουν στο συνασπισμό των Δημοκρατικών, όταν συνέχιζαν να εκρήγνυνται βόμβες σε εκκλησίες κι όταν οι νέοι νόμοι για τα “πολιτικά δικαιώματα” δεν άλλαζαν ριζικά τις συνθήκες διαβίωσής τους».

Η φτώχεια ήταν ο ένας παράγοντας. Ο ρατσισμός των μπάτσων ήταν ο δεύτερος. Εκατομμύρια ζούσαν υπό τη διαρκή αστυνομική παρενόχληση και τις συχνές δολοφονίες από τις σφαίρες των ένστολων. Στο Χάρλεμ η εξέγερση ξέσπασε τον Ιούλη του 1964 μετά τη δολοφονία του 15χρονου Τζέιμς Πάουελ από τον υπαστυνόμο Τόμας Γκίλιγκαν. Σχεδόν ταυτόχρονα ξέσπασε η εξέγερση στο Ρότσεστερ της Ν.Υόρκης μετά τη βίαιη προσπάθεια σύλληψης ενός Μαύρου. 800 μέλη της Εθνοφρουράς εστάλησαν να συνδράμουν τους μπάτσους στην καταστολή της εξέγερσης.

Ριζοσπαστικοποίηση

Η αντιμετώπισή του Μάλκολμ Χ ήταν στον αντίποδα της μη βίαιης αντίστασης του Μ.Λ Κινγκ. Η ραγδαία ριζοσπαστικοποίηση ολόκληρων κομματιών του Μαύρου κινήματος έφερε χιλιάδες κοντά στις ιδέες του. Ο Μάλκολμ Χ αναδείχτηκε ως ριζοσπάστης ηγέτης του Μαύρου κινήματος όντας αρχικά μέλος της μαύρης σεπαρατιστικής οργάνωσης Έθνος του Ισλάμ. Ο Μάλκολμ Χ, ασκούσε δριμεία κριτική απέναντι στην τακτική της μη βίας, υποστηρίζοντας το δικαίωμα στην αυτοάμυνα. «Κάθε φορά που κάποιος υποδουλώνεται ή του στερείται η ελευθερία με οποιονδήποτε τρόπο, τότε αυτός ο άνθρωπος έχει δικαίωμα να καταφύγει σε οποιαδήποτε μέθοδο είναι απαραίτητη ώστε να επανακτήσει την ελευθερία του» έλεγε χαρακτηριστικά. Κι ο ίδιος στράφηκε στ’ αριστερά φτάνοντας στη ρήξη με το Έθνος του Ισλάμ. Η σχέση που ανέπτυξε με αντιιμπεριαλιστικά κι αντιαποικιακά κινήματα άλλαξαν τις ιδέες του Μάλκολμ. Από

τη θέση ότι όλοι οι λευκοί είναι “διάβολοι”, έφτασε να υποστηρίζει ότι: «η εξέγερση των Μαύρων δεν είναι μια φυλετική διαμάχη μεταξύ μαύρων και λευκών. Είναι κομμάτι της παγκόσμιας εξέγερσης που ζούμε σήμερα, της εξέγερσης των καταπιεσμένων ενάντια στους καταπιεστές τους». Η απειλή της μετατροπής ενός μεταρρυθμιστικού κινήματος πολιτικών δικαιωμάτων σε ριζοσπαστικό απελευθερωτικό κίνημα, που έβλεπε τον εαυτό του κομμάτι μιας παγκόσμιας εξέγερσης, στέρησε τον ύπνο από αρκετά στελέχη της αμερικάνικης κυβέρνησης.

Η αριστερή στροφή του Μάλκολμ Χ έφερε την οριστική αποχώρηση από το Έθνος του Ισλάμ. Τον τελευταίο χρόνο της ζωής του ο Μάλκολμ αφιερώθηκε στο να πείθει για την επαναστατική πρακτική και την ανάγκη για έναν καλύτερο κόσμο. Ανέπτυξε σχέσεις με την επαναστατική αριστερά συμμετέχοντας σε εκδηλώσεις του τροτσικιστικού Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος των ΗΠΑ. Γοητευμένος από τις εξεγέρσεις στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, δήλωνε πεισμένος ότι αυτές θα καταλήξουν στο σοσιαλισμό. Έφτασε να δηλώνει σοσιαλιστής «από τη στιγμή που ο σοσιαλισμός θα σήμαινε καλύτερες μέρες για τον μαύρο πληθυσμό».¹¹

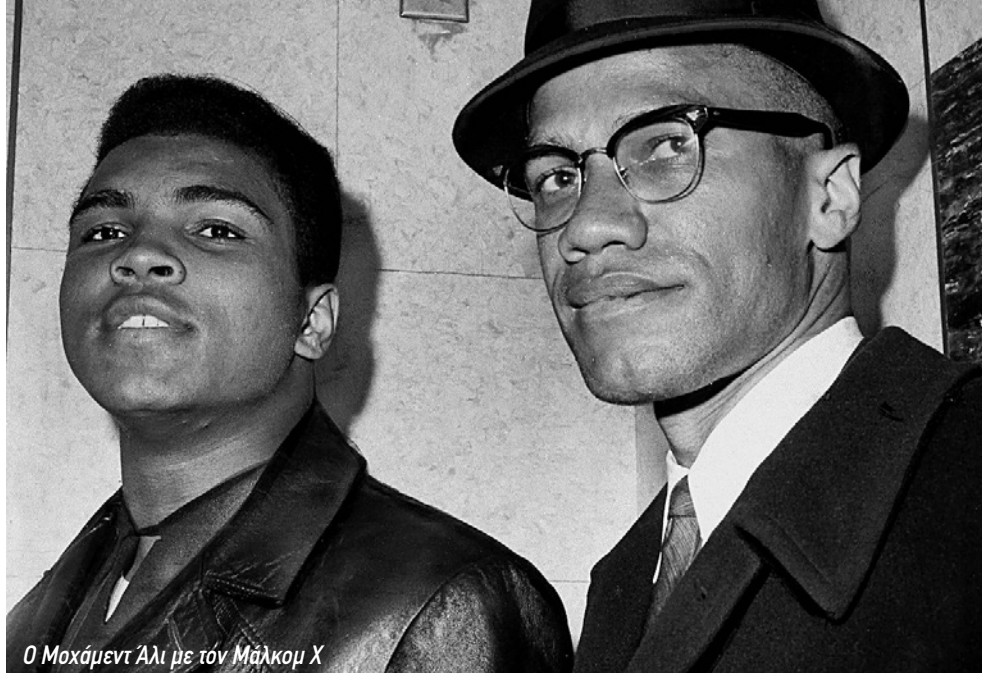
Το 1965, χρονιά που δολοφονήθηκε ο Μάλκολμ Χ, η μεγαλύτερη εξέγερση μέχρι τότε θα γινόταν στο γκέτο του Γουάτς του Λος Άντζελες. 14.000 εθνοφρουροί άφησαν πίσω τους 34 νεκρούς στην επιχείρηση καταστολής της εξέγερσης. Ακολούθησε το Σικάγο την επόμενη χρονιά και το “Μακρύ καυτό καλοκαίρι” του 1967 όπου ξέσπασαν 159 εξεγέρσεις σε πόλεις και γειτονίες. Όταν δολοφονήθηκε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ στις 4 Απριλίου 1968, τουλάχιστον 125 πόλεις πήραν φωτιά. Χιλιάδες μαύροι, αλλά και λευκοί αντιρατσιστές, θα έβγαιναν στο δρόμο για αρκετές ημέρες.

Η φτώχεια και η αστυνομική βία ήταν δύο βασικοί παράγοντες για τη ριζοσπαστικοποίηση και το ξέσπασμα, αλλά υπήρχαν δύο ακόμα. Ο ένας ήταν ο

πόλεμος στο Βιετνάμ και το τεράστιο αντιπολεμικό κίνημα που πυροδότησε. «Παίρνουμε νεαρούς Μαύρους που έχουν πληγωθεί από την κοινωνία μας, και τους στέλνουμε οχτώ χιλιάδες μίλια μακριά, στη Νοτιοανατολική Ασία, για να εγγυηθούν ελευθερίες που δεν τις έχουν στη νοτιοδυτική Τζόρτζια ή στο ανατολικό Χάρλεμ» θα έλεγε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ που είχε φτάσει να υποστηρίζει τον αγώνα ενάντια στο «τριπλό κακό, του πολέμου, του ρατσισμού και της οικονομικής ανισότητας». Ο διάσημος πυγμάχος Μοχάμεντ Άλι θα αρνιόταν την επιστράτευση του ξεκαθαρίζοντας ότι «κανένας Βιετκογκ δεν με αποκάλεσε ποτέ αράπη». Ο Μαύρος ηγέτης Στόουκλι Κάρμαικλ/Κουάμε Τουρέ χαρακτήριζε την επιστράτευση ως τη διαδικασία που «λευκοί στέλνουν μαύρους να κάνουν πόλεμο σε κίτρινους για να υπερασπίσουν τη γη που έκλεψαν από τους ερυθρούς». Χιλιάδες γύρναγαν αηδιασμένοι από τον πόλεμο του Βιετνάμ κι έμπαιναν στη μάχη μέσα στις αμερικάνικες πόλεις. Οι Μαύροι των γκέτο εξεγείρονταν ενάντια στον ρατσισμό και τον πόλεμο και το ίδιο έκαναν μαζικά και οι –κυρίως λευκοί– φοιτητές/ριες που καταλάμβαναν τα πανεπιστήμιά τους.

Ο άλλος σημαντικός παράγοντας ήταν η γέννηση μιας Νέας Αριστεράς – κύρια στη νεολαία– που δεν κουβάλαγε την ήττα του Μακαρθικής περιόδου. Πλέον το κέντρο της αντίστασης δεν ήταν γύρω από πολιτικοθησκευτικές οργανώσεις, χριστιανικές ή ισλαμικές. Οι νέες συλλογικότητες, παρά τα ιδεολογικά μπερδέματα, τοποθετούσαν τον εαυτό τους στην επαναστατική αριστερά, εμπνέονταν από την επανάσταση στην Κίνα, τις αντιαποικιακές εξεγέρσεις, την αντίσταση των Βιετκογκ κι αποτελούσαν μέρος του παγκόσμιου εξεγερτικού κλίματος του Μάη '68.

Καρπός αυτής της διαδικασίας ήταν η ίδρυση το 1966, του Κόμματος των Μαύρων Πανθήρων, στο Όκλαντ της Καλιφόρνια, με πρωτοβουλία δύο Μαύρων φοιτητών, των Χιούι Νιούτον και

Μπόμπι Σιλ. Αρχικά, μια μικρή ομάδα που εκμεταλλεύομενη διατάξεις της αμερικάνικης νομοθεσίας, σχημάτιζε ένοπλες περιπολίες περιφρουρώντας τις Μαύρες γειτονιές από τις αστυνομικές παρενοχλήσεις. Γρήγορα όμως η δράση τους έγινε πολύ ευρύτερη. Τα γραφεία τους προσέφεραν πρωινό και ιατρικές εξετάσεις σε χιλιάδες φτωχά παιδιά των γκέτο, γίνονταν μαθήματα πρώτων βοηθειών, σεμινάρια αυτοάμυνας, μαθήματα οικονομίας και πολιτικής, έδιναν ρούχα σε απόρους, καθώς και προγράμματα επανένταξης για εξαρτημένους.

Συνέταξαν ένα πρόγραμμα 10 σημείων γύρω από το οποίο στρατολογούσαν:

*«Θέλουμε ελευθερία. Θέλουμε τη δύναμη να καθορίζουμε τη μοίρα των μαύρων της κοινότητας μας... Θέλουμε γη, ψωμί, στέγαση, εκπαίδευση, ένδυση, δικαιοσύνη και ειρήνη».*¹²

Η απήχηση των Μαύρων Πανθήρων ήταν τεράστια. Η εφημερίδα τους, ο Μαύρος Πάνθηρας έφτασε να πουλάει περισσότερα από 250 χιλιάδες φύλλα. Οι ίδιοι ξεπέρασαν τα 10 χιλιάδες μέλη, στην πλειοψηφία τους γυναίκες, ενώ συγκέντρωσαν σχεδόν την καθολική υποστήριξη των γκέτο. Ταυτόχρονα προσπάθησαν να χτίσουν συμμαχία με αντίστοιχες ριζοσπαστικές οργανώσεις που είχαν ιδρυθεί από τις άλλες μειονότητες. Τους πορτορικάνους Young Lords, τους

μεξικάνους Brown Berets τους αυτόχθονες του Αμερικάνικου Κινήματος Ινδιάνων, τους αμερικανοκινέζους της Κόκκινης Φρουράς, ακόμα και με τους λευκούς Νέους Πατριώτες του Νότου και τη μαζική φοιτητική οργάνωση της Νέας Αριστεράς, Φοιτητές για μια Δημοκρατική Κοινωνία (SDS). Κι όλα αυτά από μια οργάνωση που ξεκαθάρισε ότι: «Θα πολεμήσουμε τον ρατσισμό, όχι με ρατσισμό, αλλά με αλληλεγγύη. Δεν θα πολεμήσουμε τον καπιταλισμό με έναν μαύρο καπιταλισμό, αλλά με το σοσιαλισμό» όπως δήλωνε ο Φρεντ Χάμπτον, ηγέτης του παραρτήματος του Σικάγο.

Τα εργοστάσια δεν έμειναν ανεπηρέαστα. Το 1968 στο Ντιτρόιτ ιδρύθηκε το Dodge Revolutionary Union Movement, μια οργάνωση Μαύρων εργατών στην αυτοκινητοβιομηχανία της Ντοτζ που αναφερόταν στην επαναστατική αριστερά. Στις απεργίες που οργάνωσε το DRUM συμμετείχαν χιλιάδες εργάτες με ανάλογο κόστος στην παραγωγή. Το παράδειγμά τους ακολούθησαν και εργάτες της Φορντ (FRUM), στην Κράισλερ (CRU) και αλλού, φτάνοντας στην ίδρυση του Συνδέσμου Μαύρων Επαναστατών Εργατών.

Με τα πανεπιστήμια να φλέγονται από τον αντιπολεμικό πυρετό και τα γκέτο να εξεγείρονται και να δηλώνουν μαζικά στο πλευρό μιας Μαύρης επαναστατικής οργάνωσης, ο επικεφαλής του

FBI Τζ. Έντγκαρ Χούβερ έφτασε να δηλώνει ότι: «η κυριότερη απειλή για την εθνική ασφάλεια της χώρας είναι οι εξτρεμιστές της λεγόμενης Νέας Αριστεράς και ιδίως το κόμμα των Μαύρων Πανθήρων». Με τις ευλογίες του προέδρου Νίξον, το κράτος ετοιμάζε την αντιμετώπιση του. Αυτό ήταν το πρόγραμμα COINTELPRO, το σχεδιασμένο χτύπημα των επαναστατικών οργανώσεων που περιελάμβανε μια σειρά μεθόδων. Τη διάβρωσή τους με πράκτορες του FBI, τις τεχνητές κρίσεις μέσα από ψεύτικες φράξεις και κείμενα διαφωνιών, τις προβοκάτσιες και τις σκευωρίες, ακόμα και τις δολοφονίες.

Δεκάδες Μαύροι Πάνθηρες δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ από την αστυνομία. Πολλοί άλλοι κλείστηκαν (και κάποιοι παραμένουν ακόμα) στις φυλακές, αρκετοί πήραν το δρόμο της εξορίας. Μεταξύ των εκτελεσμένων ο χαρισματικός πρόεδρος του παραρτήματος του Ιλινόις Φρεντ Χάμπτον, μεταξύ των φυλακισθέντων ο πρόεδρος και ιδρυτής των Μαύρων Πανθήρων Χιούι Νιούτον, μεταξύ των εξορισθέντων ο διάσημος συγγραφέας και ηγετικό στέλεχος Έλντριντζ Κλίβερ. Τα χτυπήματα έφεραν τη σταδιακή αποδυνάμωση των Μαύρων Πανθήρων μέχρι τη διάλυσή τους στις αρχές της δεκαετίας '80.

Αντίστοιχες ολέθριες επιθέσεις δέχτηκαν και οι άλλες επαναστατικές οργανώσεις. Αλλά δεν ήταν μόνο η κρατική καταστολή που οδήγησε στην κάμψη της δεκαετίας του '80. Ήταν και η ιδεολογική σύγχυση που έκανε πιο αποτελεσματικές αυτές τις επιθέσεις. Οι οργανώσεις της Νέας Αριστεράς ποτέ δεν εξελίχθηκαν σε ένα πανεθνικό επαναστατικό κόμμα με κέντρο την αμερικάνικη εργατική τάξη και στόχο την ανατροπή του αμερικάνικου καπιταλισμού με εργατική επανάσταση. Η αίγλη του ανταρτοπολέμου στις χώρες του Τρίτου Κόσμου συνδυάστηκε με το θεωρητικό σχήμα ότι η επίθεση του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού στο Βόρειο Βιετνάμ είναι αντίστοιχη με τις επιθέσεις απέναντι

στις μη λευκές μειονότητες εντός των αμερικάνικων συνόρων. Άρα και η απόφαση έπρεπε να ακολουθήσει την ίδια συνταγή με τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα. Υποκείμενο της επαναστατικής πάλης θεωρήθηκε η καταπιεσμένη νεολαία των γκέτο αντί για τη μεικτή φυλετικά εργατική τάξη. Η αντίληψη ότι η λευκοί εργάτες είναι προνομιούχοι και φύσει ρατσιστές κράτησε τις «λευκές» οργανώσεις χωριστά και τις περιόρισε σε υποστηρικτικές δυναμικές ενέργειες. Ακόμα και το DRUM που έβαλε την εργατική τάξη στο κέντρο και μετέφερε τον αγώνα από το γκέτο στη γραμμή παραγωγής, παρέμεινε μια οργάνωση με αναφορά αποκλειστικά στην Μαύρη εργατική τάξη.

Αυταπάτες

Μετά τη χαμένη ευκαιρία του ξεσηκωμού των δεκαετιών '60 κι '70 επέστρεψαν οι αυταπάτες για το Δημοκρατικό Κόμμα. Κέρδισε έδαφος η προσπάθεια για εκλογή Μαύρων σε θέσεις του κρατικού μηχανισμού (black faces in high places). Ο άλλοτε συνοδοιπόρος του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, Τζέσε Τζάκσον κατέβηκε για το χρίσμα του υποψήφιου προέδρου δύο φορές τη δεκαετία του '80. Το 1989 έχασε για λίγο την πρωτιά από τον Δουκάκης παίρνοντας σχεδόν 7 εκατομμύρια ψήφους. Αλλά από τον Κινγκ που έφτασε να υποστηρίζει ότι: «κάποια στιγμή πρέπει να αναρωτηθούμε γιατί υπάρχουν σαράντα εκατομμύρια φτωχοί στην Αμερική. Τότε θα αρχίσουμε να αμφισβητούμε την καπιταλιστική οικονομία», πλέον ο Τζάκσον μίλαγε για «τα μακροπρόθεσμα κοινά συμφέροντα των αμερικάνικων επιχειρήσεων και του αμερικάνικου λαού». Πολλές πόλεις που συγκλονίστηκαν από τις εξεγέρσεις της δεκαετίας του '60, απέκτησαν Μαύρους δημάρχους. Αλλά ελάχιστα άλλαξαν στις φτωχογειονίες τους. Σε πολλές περιπτώσεις εξαπέλυσαν οι ίδιοι επιθέσεις. Το '77 στην Ατλάντα η απεργία των Μαύρων εργατών καθαριότητας θα τσακίζονταν από τον Μαύρο δήμαρχο Μείναρντ Τζάκσον. Το

'85 ο επίσης Μαύρος δήμαρχος της Φιλαδέλφεια Γουίλσον Γκουντ θα διέταζε τον βομβαρδισμό (!) των γραφείων της Μαύρης ριζοσπαστικής οργάνωσης MOVE, αφήνοντας 11 νεκρούς, από τους οποίους 6 παιδιά.

Η οργή θα συνέχιζε να υπάρχει. Θα έκανε ξανά την εμφάνισή της τον Απρίλη του 1992, όταν η αθώωση των μπάτσων που βιντεοσκοπήθηκαν να σκοπούν τον αφροαμερικάνο Ρόντι Κινγκ έβαλε τη σπίθα για να πάρουν φωτιά οι δρόμοι του Λος Άντζελες. Την εξέγερση κατέστειλε ο στρατός αφήνοντας πίσω 63 νεκρούς. Ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Λούις Ροντρίγκεζ θα ισχυριζόταν τότε ότι η εξέγερση του Λος Άντζελες ήταν η πρώτη μεγάλη κοινωνική απάντηση στον νεοφιλελεύθερες επιθέσεις που είχαν επιβληθεί από τον Ρίγκαν τη δεκαετία του '80.

Τη δεκαετία του 2000 μια νέα ριζοσπαστικοποίηση ξαναβγήκε στους δρόμους των ΗΠΑ εμπνέοντας ξανά ένα παγκόσμιο κίνημα. Οι διαδηλώσεις στο Σιάτλ το 1999 ενάντια στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, το αντιπολεμικό κίνημα τα αμέσως επόμενα χρόνια ενάντια στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις του Μπους σε Ιράκ κι Αφγανιστάν, το κίνημα Occupy Wall Street στην αρχή της προηγούμενης δεκαετίας, έβγαλαν ξανά εκατομμύρια στους δρόμους. Μεγάλα κομμάτια ξαναέβγαλαν στο ίδιο κάδρο το σύστημα, τον πόλεμο και το ρατσισμό.

Οι ΗΠΑ το 2009 απέκτησαν τον πρώτο αφροαμερικάνο πρόεδρο. Μέχρι το 2017 που κυβέρνησε ο Ομπάμα, τα ονόματα του Τράβιον Μάρτιν, του Μάικλ Μπράουν, του Έρικ Γκάρνερ και πολλών ακόμα, θα ακούγονταν από χιλιάδες στόματα ζητώντας δικαιοσύνη. Το κοινό στοιχείο ήταν ότι είχαν δολοφονηθεί από την αστυνομία επειδή ήταν μαύροι. Το Black Lives Matter σαν σύνθημα θα γεννιόταν εκείνη την περίοδο. Ούτε οι συνθήκες διαβίωσης βελτιώθηκαν. Η κορύφωση του "black faces in high places" με την ανάδειξη ενός μαύρου προέδρου, είχε αποτύχει να καλυ-

τερεύσει τη ζωή των Αφροαμερικάνων στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η διάφευση των προσδοκιών από τον Ομπάμα θα μπορούσε να γυρίσει αυτόν τον κόσμο στο σπίτι του. Αντίθετα, φούντωσε την οργή στα χρόνια του Τραμπ. Από την πρώτη ημέρα, της ορκωμοσίας του, οι ΗΠΑ συγκλονίστηκαν από τεράστιες διαδηλώσεις που έβαζαν στο στόχαστρο τον σεξισμό, βασικό χαρακτηριστικό του Ρεπουμπλικάνου μεγιστάνα. Περισσότερος κόσμος στράφηκε στα αριστερά. Ένα τεράστιο κομμάτι της νεολαίας έκανε ξανά “της μόδας” τον σοσιαλισμό, όρο που στις ΗΠΑ ήταν για χρόνια στο περιθώριο. Οι Δημοκρατικοί Σοσιαλιστές της Αμερικής (DSA), ένα μέχρι τότε μικρό κόμμα της ρεφορμιστικής αριστεράς, έγιναν μαζική οργάνωση. Ο ηγέτης του Μπέρνι Σάντερς υποστηρίχτηκε από εκατομμύρια στην κούρσα για το χρίσμα των Δημοκρατικών. Νέες γυναίκες στελέχη τους όπως οι Αλέσια Οκάσιο Κορτέζ και η Ρασίντα Τλάιμπ εκλέχτηκαν βουλευτίνες, το ίδιο και η Ιλχάν Ομάρ, μια αριστερή μουσουλμάνα με μαντίλα. Περισσότεροι εργάτες/ριες στράφηκαν στο συνδικαλισμό ξεκινώντας προσπάθειες για ίδρυση συνδικάτων ακόμα και σε κολοσσούς όπως η Άμαζον. Η BLM εξέγερση μετά τη δολοφονία του Φλόιντ ανέδειξε το προχώρημα των ιδεών συνολικά. Ήταν η πιο μεικτή φυλετικά από οποιαδήποτε άλ-

λη στο παρελθόν. Το 54% των διαδηλωτών στη Νέα Υόρκη, την Ουάσιγκτον και το Λος Άντζελες ήταν λευκοί.¹³ Αναδείχτηκαν συνθήματα όπως το να “κοπεί η χρηματοδότηση της αστυνομίας”. Έφτασε να γκρεμίσει τον Τραμπ και να συνεχίζει κι επί προεδρίας Μπάιντεν ενάντια στις νέες επιθέσεις, όπως για το δικαίωμα των γυναικών στην έκτρωση.

Η Black Lives Matter έκρηξη είναι ένα κορυφαίο ξέσπασμα μια νέας ριζοσπαστικοποίησης σε βαθμό που οι συγκρίσεις αναγκαστικά να γυρνάνε στην καυτή δεκαετία του ‘60. Παραμένει επιτακτική η ανάγκη για μια επαναστατική αριστερά μέσα στις ΗΠΑ που, πατώντας στις εμπειρίες του παρελθόντος θα προχωρήσει ακόμα περισσότερο τις δυνατότητες που ανοίγονται. Όπως το θέτει η βρετανίδα ακτιβίστρια του BLM κινήματος Νάντια Σαϊντ: «Πρέπει να αναγνωρίσουμε τι έχει αλλάξει, να πάρουμε τα διδάγματα των προηγούμενων αγώνων και να αδράξουμε τις νέες ευκαιρίες... Είναι κρίσιμο να βασίσουμε τη στρατηγική μας στην κινητοποίηση της δύναμης της εργατικής τάξης, αν θέλουμε να διασφαλίσουμε ότι η BLM δεν θα είναι απλώς μια στιγμή, αλλά η αρχή ενός κινήματος που θα επιφέρει θεμελιώδεις αλλαγές».

Το σίγουρο είναι ότι το κίνημα Black Lives Matter συνεχίζει να εμπνέει εκατομμύρια. Από τον κόσμο στις αμερικανικές μεγαλουπόλεις μέχρι τους σιγγά-

νικούς καταυλισμούς στη χώρα μας που μετά τις δολοφονίες Σαμπάνη και Φρακούλη διαδηλώνουν «Οι ζωές των Ρομά μετράνε».

Σημειώσεις

1. “More than a moment: what did Black Lives Matter achieve?” Nadia Sayed, περιοδικό International Socialism #175 isj.org.uk/what-did-blm-achieve/
2. www.washingtonpost.com/graphics/investigations/police-shootings-database/
3. Άλεξ Καλλίνικος: ΗΠΑ - Μια εξέγερση με βαθιές ρίζες E.A # 1424 ergatik.gr/article.php?id=22384&issue=1424
4. Εκδήλωση KEEPΦΑ στις 27/6/20: «Από τις ΗΠΑ ως την Αθήνα, να ηρωώσουμε το ρατσισμό» www.youtube.com/watch?v=wa0TgqGIZ&t=2s
5. Περιοδικό American Socialist vol11 Νοέμβριος 1955 www.marxists.org/history/etol/newspaper/amersocialist/v02n11-nov-1955-American%20Socialist.pdf
6. Χάουαρντ Ζίν “Ιστορία του Λαού των Ηνωμένων Πολιτειών” εκδ.Αιώρα
7. “Black Liberation and Socialism” Ahmed Sawki εκδ. Haymarket, σελ.156
8. ergatik.gr/article.php?id=23977&issue=1466
9. Λ.Μπόλαρνς “50 χρόνια από τη δολοφονία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ” Εργ. Αλληλεγγύη #1317 ergatik.gr/article.php?id=18133&issue=1386
10. Χάουαρντ Ζίν “Ιστορία του Λαού των Ηνωμένων Πολιτειών” σελ.509
11. Σ.Μιχαηλίδης “50 χρόνια από τη δολοφονία του Μάλκολμ Χ” Εργ.Αλληλεγγύη #1166 ergatik.gr/article.php?id=11494&issue=1166
12. Black Panthers Party, 10 point program www.marxists.org/history/usa/workers/black-panthers/1966/10/15.htm
13. “More than a moment: what did Black Lives Matter achieve?” Nadia Sayed, περιοδικό International Socialism #175 isj.org.uk/what-did-blm-achieve/

Βιβλιοκριτική

Ουτοπία

Τόμας Μορ

256 σελίδες, 11 €

Εκδόσεις Οξύ

«Τι είδους δικαιοσύνη είναι αυτή όταν αριστοκράτες, τραπεζίτες και τοκογλύφοι ή οποιοσδήποτε άλλος που δεν εργάζεται καθόλου ... μπορεί να ζει μέσα στην πολυτέλεια και τα μεγαλεία, ενώ στο μεταξύ οι εργάτες, οι αμαξάδες, οι σιδεράδες, οι μαραγκοί και οι αγρότες που εργάζονται διαρκώς τόσο σκληρά, που ακόμα και τα άγρια θηρία δεν θα άντεχαν, δεν μπορούν να ζήσουν;»

Η «Ουτοπία» του Τόμας Μορ, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από το «Οξύ» στα ελληνικά, είναι από κάθε άποψη ένα εκπληκτικό βιβλίο.

Το πρώτο πράγμα που εκπλήσσει είναι η ημερομηνία της πρώτης του έκδοσης: 1516. Ο Μαρξ θα χρειαζόταν τρεις ακόμα αιώνες για να γεννηθεί. Οι πρώτοι σοσιαλιστές, που κληρονόμησαν τον χαρακτηρισμό «ουτοπιστές» από το έργο του Τόμας Μορ, δύομιση αιώνες –ο Σαιν Σιμόν γεννήθηκε το 1760, ο Όουεν το 1771 και ο Φουριέ το 1772.

Το δεύτερο πράγμα που εκπλήσσει είναι ο ίδιος ο συγγραφέας του: ο Τόμας Μορ ήταν από το 1504 μέλος του αγγλικού κοινοβουλίου. Το 1514 έγινε σύμβουλος του Ερρίκου Ή –του διαβόητου βασιλιά της Αγγλίας που έστειλε τις δυο από τις έξι συζύγους του στο δήμο για μπορέσει να παντρευτεί τις επόμενες. Από το 1529 ως το 1523 ο Μορ ήταν στην ουσία ο επικεφαλής της κυβέρνησης (Lord Chancellor) του Ερρίκου.

Ταυτόχρονα ο Μορ ήταν πιστός καθολικός και ταγμένος εχθρός της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης, την οποία θεωρούσε αίρεση. Έξι προτεστάντες κήκον στην πυρά ως αιρετικοί την τετραετία του βρισκόταν στην εξουσία. Αλλά αυτή η προσκόλλησή του στον Πάπα και το καθολικισμό έμελλε να του στοιχίσει, στο τέλος, την ίδια του τη ζωή.

Το 1531 ο Ερρίκος αυτοανακηρύχθηκε αρχηγός της Αγγλικής Εκκλησίας. Ο Μορ, σε αντίθεση με το μεγαλύτερο μέρος του κλήρου και της καλής κοινωνίας, αρνήθηκε να αποδεχτεί αυτή την υφαρπαγή. Για την άρνησή του αυτή δικάστηκε για «προδοσία» και αποκεφαλίστηκε. Το 1935 η Καθολική Εκκλησία τον ανακήρυξε μάρτυρα. Το 2000 άγιο.

Δικαιοσύνη

Η «Ουτοπία» παρουσιάζει μια φανταστική κοινωνία σε κάποιο άγνωστο νησί της Νότιας Αμερικής. Οι περιγραφές υποτίθεται ότι προέρχονται από τις διηγήσεις του Ραφαήλ Υθλόδαιου, ενός (επίσης φανταστικού) περιηγητή ο οποίος, αφού ακολούθησε τον Αμέρικο Βεσπούτι «στα τρία από τα τέσσερα ταξίδια του», αποφάσισε να μείνει και να εξερευνησει τον Νέο Κόσμο. Ταξιδεύοντας προς το νότο και αφού πέρασε τον Ισημερινό μια «περιοχή που είναι γυμνή και άθλια, άγρια και ακαλλιέρρητη» έφτασε τελικά στην Ουτοπία. Δυστυχώς, γράφει ο Μορ, «ο Υθλόδαιος... δεν σκέφτηκε ποτέ να μας πει σε ποιο μέρος του Νέου Κόσμου βρίσκεται η Ουτοπία. Ευχαρίστως θα έδινε ακόμη και ένα μεγάλο χρηματικό ποσό για να διορθώσω αυτή την παράλειψη...».

Αλλά πριν αφήσει τον Υθλόδαιο να αφηγηθεί τα όσα εκπληκτικά είδε στην Ουτοπία ο Μορ τον βάζει πρώτα να «τσακωθεί» με έναν Άγγλο νομικό που «με κάποια αφορμή άρχισε να επαινεί την αυστηρή εκτέλεση της δικαιοσύνης που εφαρμοζόταν εκείνη την εποχή στους κλέφτες. Τους εκτελούσαν οπουδήποτε, είπε, είκοσι τη φορά σε μια αγχόνη. Και μετά δήλωσε πως δεν μπορούσε να καταλάβει πώς τόσο πολλοί κλέφτες ξεφύτρωναν παντού, ενώ τόσο λίγοι ξέφευγαν από την αγχόνη». «Δεν υπάρχει λόγος να απορείτε», του απαντάει ο Υθλόδαιος. «Αυτός ο τρόπος τιμωρίας των κλεφτών ξεπερνάει τα όρια της δικαιοσύνης... Η ποινή καθαυτή είναι πολύ σκληρή και δεν λειτουργεί αποτελεσματικά ως αποτρεπτικός παράγοντας... Ούτως η άλλως, καμιά ποινή, όσο αυστηρή κι αν είναι, δεν μπορεί να αποτρέψει κάποιους να κλέψουν αν δεν μπορούν να εξασφαλίσουν το φαγητό τους με άλλο τρόπο... Θα ήταν πολύ καλύτερο να δίνονται τα μέσα σε κάθε άνθρωπο να βγάζει το ψωμί του μόνος του αντί να οδηγείται στην απαίσινα αναγκαιότητα να κλέβει και μετά να πεθαίνει επειδή έκλεψε».

Στη συνέχεια ο Υθλόδαιος επιτίθεται στους «αριστοκράτες, τους γαιοκτήμονες και τους ηγούμενους» που «ζώντας άνετη και τρυφηλή ζωή χωρίς να κάνουν κανένα καλό στην κοινωνία, πλέον δεν τους ικανοποιεί τίποτα. Πρέπει να κάνουν κακό». Και το «κακό» είναι η εκδίωξη των αγροτών από τα σπίτια τους και τα χωριά τους και η μετατροπή των άλλοτε καλλιεργούμενων εκτάσεων σε βοσκοτόπους για την εκτροφή προβάτων –που αποδίδουν πολύ περισσότερα κέρδη

στους ιδιοκτήτες της γης από ότι οι αγροτικές καλλιέργειες:

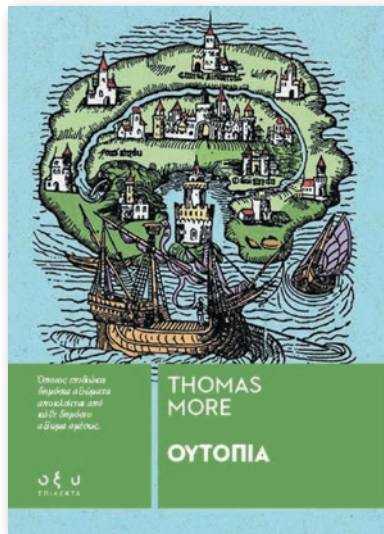
«Φεύγουν, λοιπόν, (οι αγρότες) από το μόνο σπίτι που γνωρίζουν και δεν μπορούν να βρουν ένα μέρος για να πάνε». Δουλειά δεν μπορούν να βρουν αφού «δεν υπάρχει γη για να καλλιεργηθεί... Και τι άλλο, ρωτώ, μπορούν να κάνουν αυτοί οι άνθρωποι από το να κλέψουν ή να ζητιανέψουν; Και ένας άνθρωπος με θάρρος πιο εύκολα πειθεται να κλέψει παρά να ζητιανέψει». Ο Μορ εκφράζει, μέσα από τις διηγήσεις του φανταστικού Υθλόδαιου, ανοιχτά το μίσος του για τους πλούσιους γαιοκτήμονες που οδηγούν, με την απληστία τους, τους φτωχούς στην απόγνωση: «Με την περιφραξη τόσων λιβαδιών η ασθένεια των προβάτων σκότωσε το μεγαλύτερο μέρος τους –σαν να τιμώρησε ο Θεός την απληστία στέλνοντας στα πρόβατα μια ασθένεια που κανονικά θα έπρεπε να έπεφτε στους ιδιοκτήτες τους».

Ου τόπος, ευ τόπος

Στην «Ουτοπία» δεν υπάρχουν ούτε περιφράξεις, ούτε γαιοκτήμονες, ούτε πλούσιοι. Η ατομική ιδιοκτησία είναι άγνωστη λέξη. Όλοι όσοι είναι ικανοί να δουλέψουν –άντρες και γυναίκες– δουλεύουν. Η κυριότερη ασχολία όλων είναι η καλλιέργεια της γης. Εκτός από την γεωργία όλοι διδάσκονται και ένα άλλο επάγγελμα «όπως η επεξεργασία του μαλλιού ή του λιναριού, το χτίσιμο, η σιδηρουργία και η τέχνη του μαραγκού».

Οι αξιωματούχοι που απαλλάσσονται από την υποχρέωση της αγροτικής εργασίας είναι ελάχιστοι:

«Η κύρια ασχολία των χοιροστασιάρχων (των φυλάρχων που εκλέγονται από τα νοικοκυριά) είναι να ... εξασφαλίσουν ότι όλοι θα εργάζονται σκληρά... Αλλά κανείς δεν πρέπει να εξαντλείται από την κούραση δουλεύοντας από νωρίς το πρωί μέχρι αργά το βράδυ σαν υποζύγιο. Αυτή η εξαθλίωση, πραγματικά χειρότερη και από την δουλεία, είναι ο κοινός κλήρος των εργατών σχεδόν παντού, εκτός από την Ουτοπία. Από

τις είκοσι τέσσερις ώρες ... οι Ουτοπιανοί δουλεύουν μόνο τις έξι... Οι ώρες που δουλεύουν είναι άφθονες για να τους εξασφαλίσουν όχι μόνο αρκετά, αλλά πολύ περισσότερα από τα αναγκαία... Εύκολα θα το κατανοήσετε αυτό αν σκεφτείτε πόσο μεγάλο μέρος του πληθυσμού ζει σε άλλες χώρες χωρίς να δουλεύει καθόλου... Υπάρχει μια μεγάλη ομάδα τεμπέληδων ιερών... Προσθέστε σε αυτούς όλους τους πλούσιους, ιδιαίτερα τους κτηματίες, που συνήθως αποκαλούνται κύριοι και ευγενείς. Ας συμπεριλάβουμε και τους ακολούθους τους, αυτόν τον βόθρο από τους άχρηστους ξιφομάχους...».

Τα προϊόντα της εργασίας συγκεντρώνονται στο κέντρο της πόλης, όπου υπάρχει μια μεγάλη αγορά:

«Εδώ η κεφαλή του κάθε νοικοκυριού αναζητεί τι χρειάζεται αυτός και η οικογένειά του και το παίρνει χωρίς να πληρώσει κάτι ή να δώσει κάποιο αντάλλαγμα. Γιατί θα πρέπει να του αρνηθούν κάτι; Γιατί να ζητήσει κάποιος περισσότερα όταν γνωρίζει ότι δεν θα υπάρξει ποτέ έλλειψη; Ο φόβος της έλλειψης, χωρίς αμφιβολία, κάνει κάθε ζωντανό πλάσμα άπληστο και αδηφάγο, εκτός από τον άνθρωπο που αναπτύσσει αυτά τα χαρακτηριστικά από αλαζονεία... Αλλά αυτά τα πάθη δεν έχουν θέση στην Ουτοπία». Το χρήμα είναι άγνωστο είδος στην Ουτοπία.

Ουμανισμός

Η εποχή του Τόμας Μορ και του Ερρίκου Ή ήταν περίοδος μεγάλων αναταραχών για την Ευρώπη. Η κινητήρια δύναμη αυτών των αναταραχών ήταν η άνοδος του εμπορίου και της βιοτεχνίας και μαζί με αυτές και μιας νέας τάξης πλούσιων, των αστών, που έθετε σε αμφισβήτηση τις παραδοσιακές σχέσεις της φεουδαρχίας. Το κέντρο της ανάπτυξης αυτού του νέου τρόπου παραγωγής και οργάνωσης της κοινωνίας στα τέλη του 15ου και της αρχές του 16ου αιώνα ήταν οι πόλεις του Ιταλικού βορά, η Φλωρεντία, η Γένοβα και η Βενετία.

Η Ιταλία ήταν όμως, ταυτόχρονα και η έδρα της Καθολικής Εκκλησίας. Αυτό δεν ήταν τυχαίο. Ούτε οφειλόταν απλά και μόνο στην παράδοση. Η Καθολική Εκκλησία είχε γίνει υποχείριο της Γαλλίας τον 14ο αιώνα –από το 1309 ως το 1376 η παπική έδρα είχε μεταφερθεί από τη Ρώμη στο Αβινιόν της Γαλλίας. Η «Βαβυλώνια Αιχμαλωσία» (όπως ονομάζεται η περίοδος αυτή) έκλεισε με την απόφαση του Γρηγόριου ΙΔ να επιστρέψει στο Βατικανό –αλλά οι περιπέτειες συνεχίστηκαν για δυο ακόμα δεκαετίες στις οποίες υπήρχαν ταυτόχρονα δυο πάπες, ένας υποστηριζόμενος από την Ιταλία και ένας από την Γαλλία. Στο τέλος επικράτησε η Ιταλία όχι όμως χάρη στην παράδοση αλλά χάρη στην οικονομική της δύναμη –που την χρώσταγε στην ίδια την ανάπτυξη του καπιταλισμού.

Η ίδια η Καθολική Εκκλησία έπεσε, με την επιστροφή της στη Ρώμη, κυριολεκτικά με τα μούτρα στο «ιερό εμπόριο». Τα «συγχωροχάρτια» και η «πώληση των εκκλησιαστικών αξιωμάτων» απογειώθηκαν. Αυτή η παρακμή δημιούργησε δυο διαμετρικά αντίθετα ιδεολογικά ρεύματα: την Προτεσταντική Μεταρρύθμιση από τη μια και τον Ουμανισμό από την άλλη. Το κέντρο του Προτεσταντισμού ήταν οι φτωχές, καθυστερημένες και «βάρβαρες» χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Το κέντρο του Ουμα-

νισμού ήταν η πλούσια, αναπτυγμένη και εκλεπτυσμένη Ιταλία. Οι Προτεστάντες έβλεπαν σαν λύση την διακοπή των σχέσεων υποταγής και «αφαιμάξης» της Κεντρικής Ευρώπης από τον Πάπα. Οι Ουμανιστές τη διάσωση της ίδιας της Καθολικής Εκκλησίας, μέσα από την πάταξη της διαφθοράς και την επικράτηση των νέων ιδανικών που έφερε ο αστικός τρόπος ζωής –αυτό εξηγεί και το μίσος τους απέναντι στις «καθυστερημένες» ιδέες του προτεσταντισμού.

Οι Ουμανιστές στράφηκαν για απαντήσεις στην Αρχαία Ελλάδα. «Μελέτησε περισσότερο τα ελληνικά», γράφει ο Μορ για τον Υθλόδαιο, τον φανταστικό του αφηγητή, «επειδή ενδιαφέρεται πρωτίστως για τη φιλοσοφία και γνωρίζει ότι σε αυτόν τον τομέα οι Ρωμαίοι δεν μας άφησαν τίποτα το αξιοσημείωτο...». Το όνομα του Πλάτωνα αναφέρεται πολλές φορές μέσα στο βιβλίο. «Ο φίλος σου ο Πλάτωνας», βάζει ο Μορ τον εαυτό του να λέει στον Υθλόδαιο, «πιστεύει ότι οι δημοκρατίες θα είναι ευτυχισμένες όταν οι φιλόσοφοι θα γίνουν βασιλιάδες και οι βασιλιάδες φιλόσοφοι».

Η «Ουτοπία» είναι επηρεασμένη εμφανώς από την Πολιτεία του Πλάτωνα. Η ατομική ιδιοκτησία δεν είναι μόνο στην Ουτοπία άγνωστη. Είναι και στην «Καλλίπολη», την ιδανική κοινωνία του Πλάτωνα. Αλλά υπάρχουν και μεγάλες διαφορές. Ο Πλάτωνας, για παράδειγμα, θεωρεί τη δημοκρατία ασταθές πολίτευμα γιατί οι άνθρωποι γίνονται εύκολα υποχείρια δημαγωγών –που οδηγούν τελικά στην αναρχία. Στην Ουτοπία οι Χοιροστασιάρχες και οι Τρανοβόροι (οι ηγέτες) είναι εκλεγμένοι.

Αυτό που ξεχωρίζει, όμως, πάνω απ' όλα τον Τόμας Μορ είναι η συμπάθεια και η εκτίμηση που δείχνει απέναντι στους φτωχούς. Η Ουτοπία γράφτηκε σε μια εποχή πολύ διαφορετική από τη δική μας, σε μια εποχή όπου οι εργάτες δεν ήταν «τάξη» και όπου το αγνό όραμα της απε-

λευθέρωσης ήταν συνδεδεμένο με τα συμφέροντα της ανερχόμενης αστικής τάξης. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες ο Τόμας Μορ στρέφει το βλέμμα του στους φτωχούς, όχι απλά και μόνο με συμπόνια αλλά με εμπιστοσύνη. Αυτό και μόνο κάνει την «Ουτοπία» ένα διπλά και τριπλά εκπληκτικό βιβλίο.

Σωτήρης Κοντογιάννης

Δυναμική αντίσταση (Υποκειμενικότητα, Πολιτική Βία και Αντιδικτατορικός Αγώνας 1967-1974)

Πολυμέρης Βόγλης

270 σελίδες, 20€

Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Το Νοέμβριο του 2023 κλείνει μισός αιώνας από την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Το ποιες ήταν οι βαθιές ιδεολογικές και πολιτικές διεργασίες μέσα στην εργατική τάξη και τη νεολαία που οδήγησαν σ' αυτή την κορύφωση της αντιδικτατορικής αντίστασης και γιατί η εξέγερση δεν αποτέλεσε μόνο την αρχή του τέλους της χούντας αλλά έδειξε και την προοπτική για τη συνολική αλλαγή της κοινωνίας παραμένει μια ανοιχτή και επιτακτικά αναγκαία συζήτηση για την Αριστερά. Αυτά τα ερωτήματα παραμένουν ανοιχτά και για την ιστορική έρευνα, που την υποκαθιστούν τα επετειακά αφιερώματα μιας μελοδραματικής ηρωοποίησης της εξέγερσης, εξαφανίζοντας έτσι το κοινωνικό και πολιτικό υπόβαθρό της. Σ' αυτή την κατεύθυνση της επιστημονικής έρευνας του αντιδικτατορικού αγώνα – ενός μέρους του τουλάχιστον– κινείται το πρόσφατα εκδομένο βιβλίο του ιστορικού Πολυμέρη Βόγλη. Ας το δούμε.

Ο ιστορικός μας πηγαίνει κυριολεκτικά την επομένη του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου του 1967. Στις απαρχές της αντίστασης ενάντια στη χούντα, στη δημιουργία και τις δρά-

σεις των παράνομων αντιδικτατορικών οργανώσεων. Ο πρώτος στόχος της έρευνάς του είναι να αναδειχθεί, μέσα και από τις μαρτυρίες αγωνιστών και αγωνιστριών αυτών των οργανώσεων, ο πρωτοβουλιακός χαρακτήρας της δημιουργίας τους. Να αναδειχθεί ότι ήταν η βούληση και η αυτενέργεια των «υποκειμένων» που δημιούργησαν αυτούς τους πυρήνες αντίστασης απέναντι στη βαρβαρότητα της δικτατορίας, σε αντικειμενικές συνθήκες αποκορύφωσης της κρατικής βίας και υψηλού ρίσκου της ζωής τους –τη σύλληψη, τον άγριο βασανισμό, τη φυλάκιση τους, που περιγράφονται εκτεταμένα στο βιβλίο.

Σε ένα επίσης εκτεταμένο τμήμα του βιβλίου ο συγγραφέας δείχνει γιατί οι αγώνες του προδικτατορικού παρελθόντος και το διεθνές πλαίσιο της δεκαετίας του '60 λειτούργησαν ως όροι συγκρότησης όχι μόνο του ατομικού αλλά του «συλλογικού υποκειμένου» της αντιδικτατορικής αντίστασης. «Από τις αρχές του 1960 και μετά ήρθε στο προσκήνιο μια νέα γενιά, εντός και εκτός των πανεπιστημίων, η οποία δεν είχε εσωτερικεύσει το φόβο (απέναντι στη βία του κράτους) και την απογοήτευση (από την ήττα της Αριστεράς τη δεκαετία του 1940) αλλά διεκδίκησε δυναμικά και δημόσια τη διεύρυνση της δημοκρατίας, των ελευθεριών και των δικαιωμάτων. Η κρατική καταστολή δεν άμβλυσε αλλά όξυνε τη συγκρουσιακή διάθεση αυτής της νέας γενιάς που είχε βγει στο προσκήνιο με τις κινητοποιήσεις για το 1-1-4 και το 15%».

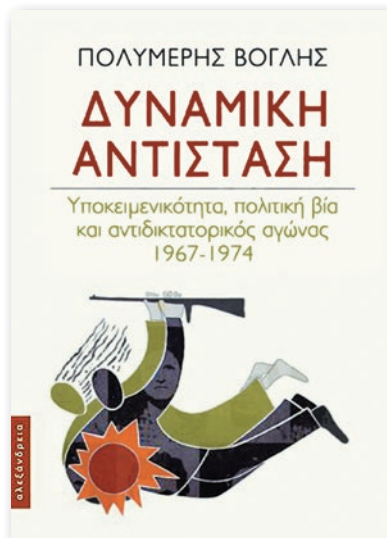
Ήταν μόνο η «συγκρουσιαικότητα» το χαρακτηριστικό αυτών των αγώνων; Ήταν πολύ περισσότερο. Η εξέγερση το καλοκαίρι του 1965, τα λεγόμενα Ιουλιανά, ήταν η απόδειξη όχι μόνο της διάθεσης ενός ολόκληρου κόσμου να συγκρουστεί με τον κρατικό αυταρχισμό αλλά και να καθορίσει την πολιτική προοπτική. Η απόδειξη όχι μόνο της ριζοσπαστικοποίησης αλλά και της πολιτικοποίησής του. Για 70 μέρες ο κόσμος είχε καταλάβει

τους δρόμους σε όλες τις πόλεις, ενάντια στο μετεμφυλιακό κράτος της δεξιάς, στο βασιλιά και το στρατό, βάζοντας απέναντι στη βαθειά πολιτική κρίση της κυρίαρχης τάξης τη δική του πρόταση για τις εξελίξεις. Γενική απεργία, κλιμάκωση της σύγκρουσης με τα Ανάκτορα, καμιά οπισθοχώρηση. Αυτά, όμως, ήταν ταυτόχρονα τεράστιες πολιτικές και ιδεολογικές μάχες μέσα στην Αριστερά. Μάχες και αναζητήσεις για το ποια πρέπει να είναι η Αριστερά που μπορεί να καθοδηγήσει το κίνημα, μάχες που ήδη είχαν ξεκινήσει και που κορυφώθηκαν με τα Ιουλιανά ενάντια στον “πυροβεστικό” ρόλο της ΕΔΑ.

Αυτή η γενιά και στην Ελλάδα όπως παντού, διαμορφώθηκε αλλά και διαμόρφωσε τη “μακρά δεκαετία του ’60”. Τη δεκαετία που σήμανε παγκόσμια τη διεκδίκηση ενός άλλου κόσμου και που οι επαναστατικές ιδέες ξαναμπήκαν ορμητικά στο προσκήνιο. Που δημιούργησε μια “Νέα Αριστερά” από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και τις αρχές της δεκαετίας του 1960, με επιρροές από το κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα των Μαύρων, το κίνημα για την ελευθερία του λόγου στα πανεπιστήμια, την εκστρατεία για πυρηνικό αφοπλισμό, τους αντιαποικιακούς αγώνες, την επανάσταση στην Κούβα, την “Πολιτιστική Επανάσταση” στην Κίνα. Μια Αριστερά που πρωτοστάτησε στη δριμεία κριτική για την ενσωμάτωση των Κομμουνιστικών Κομμάτων στο πολιτικό σύστημα και το συμβιβασμό τους με τον καπιταλισμό. Που πρωτοστάτησε στην παγκόσμια εξέγερση του ’68.

Η διάσπαση του ΚΚΕ το 1968, η δημιουργία οργανώσεων της Επαναστατικής Αριστεράς, οι πολιτικές και ιδεολογικές τους αναφορές, η ίδια η συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους, στο εσωτερικό και το εξωτερικό, γίνεται η αντίσταση κατά του στρατιωτικού καθεστώτος είναι άμεσα συνδεδεμένα και με αυτό το διεθνές πλαίσιο.

Όλα τα προηγούμενα είναι και το

πολιτικό και ιδεολογικό περιβάλλον που εντάσσεται η δυναμική αντίσταση και η συζήτηση για την πολιτική βία, το δεύτερο ερευνητικό πεδίο του βιβλίου. Τι ονόμαζαν δυναμική αντίσταση; Την τοποθέτηση εκρηκτικών μηχανισμών μικρής ισχύος σε εγκαταστάσεις που συνδέονταν ή συμβόλιζαν τη δικτατορία, από μέλη αντιστασιακών οργανώσεων ενός ευρέως πολιτικού φάσματος, από το Κέντρο μέχρι την Επαναστατική Αριστερά. Μια δράση στα ασφυκτικά περιθώρια που είχε η αντιδικτατορική προπαγάνδα. Ένας ηχηρός τρόπος, δημοσιοποίησης της αντίστασης και καλέσματος σε μαζική συμμετοχή, δίπλα στις, εξίσου υψηλού ρίσκου από την άποψη των ποινών, υπόλοιπες παράνομες προπαγανδιστικές δράσεις (τη διακίνηση προκηρύξεων και φυλλαδίων, το γράψιμο συνθημάτων σε τοίχους, το άνοιγμα ενός πανώ).

Ξεκινώντας απ’ αυτήν, ο Βόγλης επιχειρεί να αναδειξει τη συζήτηση που προκάλεσε στον αντιδικτατορικό χώρο το ζήτημα της πολιτικής βίας ως μορφή δράσης ενάντια στο καθεστώς. Μια συζήτηση για τη νομιμοποίηση, την αναγκαιότητα και την αποτελεσματικότητα της ένοπλης πάλης, με επιρροές από τα εθνικοαπελευθερωτικά-αντιαποικιακά κινήματα της περιόδου και τα αντάρτικα πόλης, συζήτηση που εξάλλου γινόταν σε διεθνές επίπεδο εκείνη την περίοδο. Μετά το

’72, την εμφάνιση των μαζικών φοιτητικών και εργατικών κινητοποιήσεων, «αυτές οι συζητήσεις απέκτησαν νέο περιεχόμενο... οι υποστηρικτές της δυναμικής αντίστασης είδαν ότι ο ρόλος τους ήταν να εντατικοποιήσουν τη δράση τους και να περιφρουρήσουν ένοπλα τις μαζικές κινητοποιήσεις... Με άλλα λόγια, κάποιες οργανώσεις δυναμικής αντίστασης θεώρησαν ότι η εμφάνιση του αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος είχε δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για να αναπτυχθεί το αντάρτικο πόλης, όπως είχε συμβεί και σε άλλες λατινοαμερικανικές ή δυτικοευρωπαϊκές χώρες...».

Ο τρόπος που χειρίζεται ο συγγραφέας τη συζήτηση για την πολιτική βία είναι αποπροσανατολιστικός για τις σημαντικές πλευρές των πολιτικών και ιδεολογικών συγκρούσεων της περιόδου. Καταρχάς, γιατί η βασική πολιτική κριτική των οργανώσεων της Επαναστατικής Αριστεράς στην παραδοσιακή Αριστερά ήταν ότι όχι μόνο είχε εγκαταλείψει το στόχο της επανάστασης αλλά ότι στο κέντρο της πολιτικής της ήταν η αναζήτηση τρόπων πολιτικής συνεργασίας με τα αστικά κόμματα. Το ότι η παραδοσιακή Αριστερά διαφωνούσε με τη δυναμική αντίσταση λίγη σημασία είχε. Εξάλλου αυτή ήταν και η βασική κριτική απέναντι στο νεόκοπο ΚΚΕ εσωτερικού ή προς τις κεντρογενείς οργανώσεις, παρότι μέλη και των δύο μετείχαν σε βομβιστικές ενέργειες.

Εξίσου σημαντικό είναι να δούμε πού οφειλόταν η έντονη συζήτηση μέσα στις οργανώσεις της Επαναστατικής Αριστεράς, όπου ο ένοπλος αγώνας, το αντάρτικο πόλης, απασχολούσε συστηματικά τα έντυπα της εκείνη την εποχή. Ήταν μια συζήτηση που ήταν επίσης η κορυφή του παγόβουνου, καθώς αντανακλούσε πολύ βαθύτερα ιδεολογικά ζητήματα. Το μεγάλο μέρος των οργανώσεων που προέκυψαν από την παραδοσιακή Αριστερά κουβαλούσε πολλές από τις ιδέες της, συχνά ατόφειες. Το ιδεολογικό οπλο-

στάσιο αυτών των οργανώσεων ήταν, κατά κανόνα, ένα συνονθύλευμα των παλιών ρεφορμιστικών θεωριών –της εξάρτησης από τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό, του “δύσμορφου” και “καθυστερημένου” χαρακτήρα του ελληνικού καπιταλισμού, των λαϊκών μετώπων κλπ– και των νέων μαχητικών ιδεών κληροδοτημένων από την παράδοση του Τσε Γκεβάρα, τον αγώνα των Μαύρων Πανθήρων στην Αμερική ή την αντίσταση των Βιετκόνγκ στον πόλεμο του Βιετνάμ. Συνεπώς, μια ανάλυση που υποστήριζε ότι η χούντα ήταν ο διαχειριστής των επιδιώξεων του ελληνικού καπιταλισμού ή, αντίθετα, ότι ήταν κάποιων «ξένων» συμφερόντων, καθόριζε και το ποιο θεωρείτο ότι ήταν το υποκείμενο της αντίστασης εναντίον της. Ο αγώνας ενάντια στην χούντα ήταν ταξικός ή “παλλαϊκός”; Το υποκείμενο αυτού του ταξικού πολέμου θα γινόταν η ίδια η εργατική τάξη ή κάποιοι αποφασισμένοι, ένοπλοι ή μη, “απελευθερωτές”;

Το ζήτημα της προοπτικής και του υποκειμένου αποκτά τεράστια πολιτική βαρύτητα από το '72 και μετά, την απαρχή κινηματικών μορφών αντίστασης. Το ότι το καθεστώς της χούντας δεν είχε καμιά λαϊκή αποδοχή, καμιά νομιμοποίηση δειχνόταν πλέον μαζικά. Αυτό καθόριζε και τη συζήτηση όχι μόνο για την πολιτική βία αλλά συνολικά για το ρόλο των οργανώσεων αυτών μέσα στο κίνημα, για το τι είναι επαναστατική πρωτοπορία και ποια είναι η σχέση της με την εργατική τάξη και το κίνημα.

Πέρα πάντως από οποιαδήποτε κριτική, το βιβλίο καταρρίπτει τις χυδαιότητες της ακροδεξιάς, συμπεριλαμβανομένης της κυβερνητικής, που νομιμοποιεί τη δικτατορία (δεν υπήρχε αντίσταση, γιατί ο κόσμος δεν είχε πρόβλημα με τη χούντα, οι δήθεν βαρβαρότητές της είναι μυθεύματα της Αριστεράς). Καταρρίπτει και το άλλο προφίλ που προσπαθεί να προβάλει η Ν.Δ. Να εμφανιστεί ως κόμμα δημοκρατικών καταβολών, ως το

κόμμα που επανέφερε τη δημοκρατία στην Ελλάδα. Η χούντα παρέλαβε έτοιμο τον τεράστιο δικτατορικό μηχανισμό του βαθέως κράτους της προδικτατορικής δεξιάς. Οι χιλιάδες συλλήψεις από τα πρώτα 24ωρα έγιναν εφικτές χάρη στους «καταλόγους που είχαν συντάξει οι υπηρεσίες ασφαλείας επί κυβερνήσεων Κ. Καραμανλή». Του κατοπινού “ιστορικού ηγέτη” της Ν.Δ., που όχι μόνο δεν είχε οποιαδήποτε αντιδικτατορική δραστηριότητα αλλά δεν έκανε ούτε καν μια δήλωση καταδίκης της δικτατορίας για την αιματηρή καταστολή της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.

Το Πολυτεχνείο έφερε ξανά στο προσκήνιο την καθοριστική δύναμη της μαζικής δράσης, που τορπίλισε κάθε σχεδιαζόμενη εκδοχή για μια ελεγχόμενη, πολύχρονη μεταβατική διαδικασία. Η επανάληψή του, μια εξέλιξη “λαϊκής ανατροπής” της χούντας, προκαλούσε τρόπο όχι μόνο στους στρατιωτικούς αλλά στην ίδια την άρχουσα τάξη και στους πολιτικούς εκπροσώπους της. Και γι’ αυτό μεθοδεύτηκε εσπευσμένα η μετάβαση στον κοινοβουλευτισμό. Δεν ήταν όμως η επιστροφή στο μετεμφυλιακό κράτος πριν το '67 (με το οποίο φλερτάρει άγρια σήμερα η κυβέρνηση). Το εργατικό και φοιτητικό κίνημα, όλη την επόμενη περίοδο, καθόρισε τις εξελίξεις και γι’ αυτό η Μεταπολίτευση αποτέλεσε μια βαθιά τομή σε όλα τα επίπεδα.

Σταυρούλα Πανίδου

8 μήνες που συντάραξαν την Ελλάδα, Ιανουάριος-Αύγουστος 2015

Δημήτρης Στρατούλης

370 σελίδες, 16€

Εκδόσεις Τόπος

Το βιβλίο του Δημήτρη Στρατούλη ανοίγει την συζήτηση για τις επιλογές της Αριστεράς σήμερα μέσα από την αποτίμηση της ρήξης του Αριστερού Ρεύματος με τον ΣΥΡΙΖΑ στο κρίσιμο οκτάμηνο του 2015, από την εκλογική νίκη του ΣΥΡΙΖΑ μέχρι την ψήφιση στην Βουλή του 3ου μνημονίου, την καταψήφιση του από πάνω από τριάντα βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ και την αποχώρηση τελικά από το κόμμα και την κυβέρνηση όλων των στελεχών της Αριστερής Πλατφόρμας ανοίγοντας το δρόμο για την ίδρυση της ΛΑΕ.

Ο Δ. Στρατούλης, ως βασικό ιδρυτικό στέλεχος του Αριστερού Ρεύματος από το 1993, έρχεται να υποστηρίξει ότι η σύγκρουση με τους δανειστές δεν ήταν από την αρχή μια χαμένη μάχη. Επιχειρεί να στηρίξει την θέση ότι υπήρχε άλλος δρόμος με «δύο αν».

Πρώτον, αν η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ δεν συνθηκολογούσε με τους δανειστές με κατάληξη την συμφωνία για το 3ο μνημόνιο και δεν πρόδιδε τις ελπίδες του κόσμου που ψήφισε το ΟΧΙ στο δημοψήφισμα με το 62,4%. Δεύτερο, αν δυνάμεις όπως το ΚΚΕ και η ΑΝΤΑΡΣΥΑ συνεργαζόντουσαν με τον ΣΥΡΙΖΑ από την περίοδο των αγώνων κατά των μνημονίων με κοινούς στόχους πάλης και κοινή κατεύθυνση.

Ας σταθούμε σε αυτές τις δυο εκτιμήσεις. Βασική είναι η εκτίμηση του ότι η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ θα μπορούσε να προχωρήσει στην κατάργηση των μνημονίων με έξοδο από την ευρωζώνη, με εθνικό νόμισμα και διακοπή της αποπληρωμής του χρέ-

ους, αποκρούοντας στους εκβιασμούς «των θεσμών». Παράλληλα, η κυβέρνηση μπορούσε να βάλει μπροστά την «παραγωγική ανασυγκρότηση» με πρόωπη μέτρηση ανακούφισης του λαού στηριγμένη στην αλληλεγγύη κινημάτων αλλά και χωρών ολόκληρων «αξιοποιώντας τις ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις». (σελ. 301)

Εδώ βρίσκεται η πρώτη βασική αδυναμία της εναλλακτικής πρότασης του Δ. Στρατούλη. Η απόκρουση των εκβιασμών των θεσμών απαιτούσε να περάσουν τα κλειδιά της οικονομίας κάτω από εργατικό έλεγχο. Χωρίς κρατικοποίηση των τραπεζών, των μεγάλων στρατηγικής σημασίας επιχειρήσεων και του εφοπλιστικού κεφάλαιου ώστε να ελέγχονται από τους εργαζόμενους, κανένας υπουργός δεν μπορούσε να απαντήσει στους εκβιασμούς. Αντίθετα ο Δ.Στρατούλης εκτιμά ότι συμφωνίες όπως αυτή του Παναγιώτη Λαφαζάνη ως υπουργού Παραγωγικής Ανασυγκρότησης με την Ρωσία για νέο αγωγό αερίου με διέλευση από την Τουρκία και την Ελλάδα προς ΕΕ και η σχετικά μεγάλη παραγωγική αυτάρκεια της Ελλάδας σε επίπεδο διατροφικό και πρώτων υλών έδειχναν από την μια τις δυνατότητες για οικονομική ανάπτυξη και από την άλλη τις δυνατότητες αντοχής σε περίπτωση εφαρμογής μέτρων απομόνωσης της χώρας. «Η Βραζιλία θα μπορούσε να βοηθήσει, εάν χρειαζόταν, στην επάρκεια καυσίμων, η Ινδία στην επάρκεια φαρμάκων, η Ρωσία στην επάρκεια τροφίμων και ενέργειας, η Κίνα στις νέες τεχνολογίες, χώρες της Αφρικής σε πρώτες ύλες και άλλες. Μεγάλα οικονομικά "funds", που αξιοποιούσαν αποθεματικά ασφαλιστικών ταμείων, θα μπορούσαν επίσης να βοηθήσουν κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις με χρηματοδότηση της οικονομίας». (σελ. 301)

Δεύτερο στοιχείο της εναλλακτικής συλλογιστικής του Δημήτρη Στρατούλη είναι η συνεργασία ΚΚΕ και ΑΝΤΑΡΣΥΑ με τον ΣΥΡΙΖΑ. Όπως αναφέ-

ρει στη σελ.27: «Επιπλέον εάν είχε ως κοινούς στόχους όχι μόνο την ανατροπή της κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου και την ήττα του μνημονιακού δικομματισμού, αλλά και την αλλαγή των συσχετισμών υπέρ της Αριστεράς για την ανάδειξη μιας φιλολαϊκής κυβέρνησης. Μια τέτοια στόχευση και εξέλιξη εκείνη την περίοδο θα μπορούσε να συμβάλει σε άλλες εξελίξεις το 2015, γιατί, εάν η κυβέρνηση ήταν όλης της Αριστεράς και όχι των ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, τότε τα πράγματα, πιθανότατα, θα μπορούσαν να πάνε αλλιώς».

Το ζητούμενο, όμως, δεν ήταν να έμπαιναν στην κυβέρνηση και το ΚΚΕ και η ΑΝΤΑΡΣΥΑ, αλλά αντίθετα, να έσπαγε το Αριστερό Ρεύμα πιο έγκαιρα με τις αυταπάτες για τον ΣΥΡΙΖΑ.

Στηριγμένος σε αυτές τις προσεγγίσεις ο Δ. Στρατούλης εμφανίζει τις εσωκομματικές διαμάχες στο ΣΥΡΙΖΑ ως καθοριστικές για την πορεία των εξελίξεων. Εμφανίζει την συνθηκολόγηση του ΣΥΡΙΖΑ με τους δανειστές ως αποτέλεσμα της «μετάλλαξης» του ΣΥΡΙΖΑ και της προδοσίας της ηγεσίας του στο ΟΧΙ του δημοψηφίσματος τον Ιούλη του 2015. Παρουσιάζει την συμμετοχή στην κυβέρνηση και την ανάληψη υπουργείων ως αναγκαία για να μην κατηγορηθεί η Αριστερή Πλατφόρμα ότι «απέφυγε να αναλάβει τις ιστορικές ευθύνες που της αναλογούσαν».

Απαριθμεί τους απαντωτούς συμ-

βιασμούς του Τσίπρα αμέσως μετά τις εκλογές του Γενάρη του 2015 με την συνεργασία με τους ΑΝΕΛ του Καμμένου, την εκλογή Παυλόπουλου στην προεδρεία, τις πληρωμές των δόσεων των δανείων του ΔΝΤ και της ΕΚΤ ενώ οι δανειστές είχαν κλείσει την στρόφιγγα της χρηματοδότησης, την υπογραφή από τον Βαρουφάκη της συμφωνίας στο Eurogroup στις 20 Φλεβάρη του 2015. Θεωρεί ότι η μη αποχώρηση από τον ΣΥΡΙΖΑ τότε ήταν ορθή διότι θα τους κατηγορούσαν ότι «το βάζουν στα πόδια» και χρειαζόνταν να παραμείνουν για να αποτρέψουν την συνθηκολόγηση.

Παρέμειναν στο ΣΥΡΙΖΑ και μετά την μετατροπή του ΟΧΙ σε ΝΑΙ για να φτάσουν στην αποχώρηση μόνο όταν ήρθε στη Βουλή για ψήφιση το 3ο μνημόνιο τον Αύγουστο και η καταψήφιση οδήγησε στην ανατροπή της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ και στις εκλογές του Σεπτεμβρίου στις οποίες η ΛΑΕ δεν κατάφερε να μπει στη Βουλή. Γι αυτήν την ήττα καταλογίζει ευθύνες και στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ που δεν συνεργάστηκε και στο εργατικό κίνημα που βρέθηκε σε «θέση υποχώρησης» μετά την απογοήτευση από την κωλοτούμπα του Τσίπρα με το δημοψήφισμα.

Στην αποτίμησή του στο τέλος, επιμένει ότι ήταν τελικά ορθή η επιλογή της ανάληψης από την Αριστερά της κυβέρνησης. Βασικό πρόβλημα θεωρεί ότι ήταν ότι η Αριστερή Πλατφόρμα δεν κατάφερε να γίνει κεντρικός πόλος συσπείρωσης της ριζοσπαστικής και αντικαπιταλιστικής Αριστεράς ώστε να πιέσουν μαζί την ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ και να αποτρέψουν την δεξιόστροφη πορεία, τους συμβιβασμούς και την συνθηκολόγηση με τους δανειστές.

Η ρήξη της ΛΑΕ με το ΣΥΡΙΖΑ το 2015 ήταν ένα προχώρημα που οδήγησε χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες στην αναζήτηση δράσης και εναλλακτικής λύσης ενάντια στους συμβιβασμούς με το κεφάλαιο έξω από το κόμμα που εκτοξεύτηκε από

το 3% στο 36%. Όμως οι εξηγήσεις του Δ. Στρατούλη στο ερώτημα γιατί συμβιβάστηκε ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι επαρκείς. Η «προδοσία» της ηγεσίας ήταν στην ίδια την φύση και την στρατηγική του ΣΥΡΙΖΑ του οποίου ο βασικός και καθοριστικός ρόλος ήταν ενός ρεφορμιστικού κόμματος του κοινοβουλευτικού δρόμου.

Η θεωρία της γρήγορης «μετάλλαξης» δεν εξηγεί τα ξεπουλήματα των προσδοκιών του κόσμου από την ηγεσία.

Ο ΣΥΡΙΖΑ στήριξε την πολιτική της ταξικής συνεργασίας και της συνέχειας της διαχείρισης του αστικού κράτους, με σεβασμό στον έλεγχο των καπιταλιστών στην οικονομία, τη διπλωματία και των διεθνών συνθηκών, όπως την συμμετοχή στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ. Η εργατική τάξη ήταν άλλη μία δεξαμενή ψηφοφόρων για την έφοδο όχι στον ουρανό αλλά εφιαλτήριο για την είσοδο στα υπουργεία και ο σοσιαλισμός απλά μια ουτοπία όπως σαν τη Δευτέρα Παρουσία όπως έλεγε ο Τσίπρας. Με την αριστερά στα υπουργεία, ο έλεγχος της άρχουσας τάξης έμεινε άθικτος στην οικονομία, το κράτος και τους ιδεολογικούς μηχανισμούς, όπως στα ΜΜΕ.

Δεν υπάρχει υποκατάστατο στην δράση της εργατικής τάξης ενάντια στον καπιταλισμό, στον αγώνα για την υπεράσπιση των συμφερόντων και των αναγκών της εργαζόμενης πλειοψηφίας του μόχθου ενάντια στην μειοψηφία που κυνηγά τα κέρδη. Η υποτίμηση της δυναμικής της εργατικής τάξης που δημιούργησε την αριστερή στροφή σε περίοδο κρίσης του συστήματος είναι το υπόβαθρο για την υποταγή στον «ρεαλισμό των συμβιβασμών». Και βέβαια, δεν μπορούν να θεωρηθούν σύμμαχοι της εργατικής τάξης οι κυβερνήσεις της Ρωσίας, της Κίνας, ισχυρών καπιταλισμών που βρίσκονται σε ένα ανταγωνισμό με τις ΗΠΑ που απειλεί τον Πλανήτη με αφανισμό.

Η εργατική εναλλακτική μπορούσε να γίνει πράξη με την συγκρότηση

ισχυρού επαναστατικού κομματιού μέσα στα πρωτοπόρα κομμάτια που έδιναν μάχες ενάντια στα μνημόνια και έφταναν να επιβάλλουν εργατικό έλεγχο στην ΕΡΤ. Αυτή ήταν η δύναμη που με το άπλωμα του ελέγχου στην οικονομία μπορούσε να τσακίσει τις απειλές και τους εκβιασμούς της άρχουσας τάξης και των δανειστών. Οι εμπειρίες των εργατών από τη χρεοκοπία του κοινοβουλευτικού δρόμου είναι πολύτιμες και είναι η βάση για να προχωρήσουμε σήμερα στην συγκρότηση μια ισχυρής ενωτικής ριζοσπαστικής και αντικαπιταλιστικής Αριστεράς.

Δεν έχει δίκιο ο Δ. Στρατούλης να κριτικάρει αφοριστικά την ΑΝΤΑΡΣΥΑ για το 2015 και την εκλογική αποτυχία της ΛΑΕ. Η ηγεσία της ΛΑΕ με τον Π. Λαφαζάνη επικεφαλής είχε αρνηθεί την κοινή κάθοδο στη συνάντηση ΛΑΕ-ΑΝΤΑΡΣΥΑ που είχε γίνει πριν από τις δεύτερες εκλογές του 2015. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ με την συγκρότηση της το 2010 και την άρνηση να ενταχθεί στο ΣΥΡΙΖΑ προειδοποιούσε για τα αδιέξοδα του ρεφορμισμού και την καταστροφική πολιτική της συμμετοχής σε «αριστερές κυβερνήσεις».

Ο Δ. Στρατούλης γράφει ότι είναι θετική εξέλιξη ότι πλέον υποστηρίζουν ως ΛΑΕ την πλήρη ρήξη με την ΕΕ ενώ αναφέρεται στο μεταβατικό πρόγραμμα ως στρατηγικό εργαλείο που συνδέει τα άμεσα αιτήματα και τους στόχους πάλης για τη ρήξη με το καπιταλισμό με «ορίζοντα τον σοσιαλισμό». Από αυτήν την σκοπιά προτείνει την στήριξη της ενωτικής δράσης και της κοινής εκλογικής παρέμβασης της ριζοσπαστικής και αντικαπιταλιστικής αριστεράς αλλά και της απεύθυνσης στο ΚΚΕ και το ΜΕΡΑ25.

Αυτό το βιβλίο δίνει την δικιά του συμβολή στην μεγάλη συζήτηση που ξεκίνησε μετά την πετυχημένη εκδήλωση στο Στούντιο στις 19 Δεκέμβρη.

Πέτρος Κωνσταντίνου

ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΙ

Η πάλη για την απελευθέρωση των Τρανς

από το
Μαρξιστικό
Βιβλιοπωλείο